

TrygFondens Tryghedsmåling 2023

Tryghed og velfærd i Danmark 2023

Af Jacob Andersen, Jørgen Goul Andersen, Anders Hede,
Sophie Danneris og Peter Madsen

TrygFondens Tryghedsmåling 2023

TrygFonden

Tryghed og velfærd i Danmark 2023

Af Jacob Andersen, Jørgen Goul Andersen, Anders Hede,
Sophie Danneris og Peter Madsen

Forord

Velfærden spiller en vigtig rolle for trygheden i Danmark. Kan vi regne med at fællesskabet træder til, når vi bliver gamle, alvorligt syge eller mister vores job? Tør vi stole på, at daginstitutionerne sikrer den bedste ramme om de mindstes udvikling og at uddannelsessystemet ruster vores børn godt nok til den ukendte fremtid?

Normalt har de fleste af os svaret positivt på de store spørgsmål. I 2015 viste Tryghedsmålingen endda, at velfærden var én af topscorerne, når befolkningen blev spurgt, hvad der gjorde den stolt ved Danmark.

Men i de senere år har velfærdsdebatten fået en mere pessimistisk tone. Derfor har TrygFonden valgt at gøre velfærden til hovedtema i dette års tryghedsmåling. Vi har bedt de godt 5.000 svarpersoner om at gøre status: Hvor tilfredse er de med velfærdsgoderne? Og hvad er deres forventninger – nu og på den lange bane?

Meningen er styrke grundlaget for en nuanceret og fordomsfri debat. Samme hensigt ligger bag de analyser af stress, der indgår i den globale debat om årsagerne til unges mistrivsel. Et tredje centralt tema er krigen i Ukraine, der har gjort livet mindre trygt for ikke bare ukrainerne men langt de fleste i Europa.

Derudover er der i den aktuelle Tryghedsmåling som altid en aktuel status på befolkningens tryghed og utryghed, ikke mindst i forhold til den økonomiske situation. Også her er der tankevækkende tal.

Jeg håber læsningen af de følgende sider vil inspirere til debat og praktisk handling.

Kristian Weise

Underdirektør, TrygFonden

© Copyright TrygFonden smba

Redaktion: Dansk Kommunikation ApS.

Illustration: Camilla Thyrring Ludvigsen

Design: Morten Petersen, ReflektDesign

Foto: Forside: Gettyimages, BSIP
S. 6: Andreas Mogensen
S. 58: Claus Bonnerup/Ritzau Scanpix
S. 88: Gettyimages, SolStock

Udgiver: TrygFonden smba

ISBN: 978-87-93652-99-6

TrygFonden smba
(TryghedsGruppen smba)
Hummeltoftevej 49
DK-2830 Virum
www.trygfonden.dk

Indholdsfortegnelse

Del 1: Det store billede

Kapitel 1	Udviklingen i trygheden De unge er blevet stadig mere utrygge, men ikke på grund af krigen i Europa.	7
Tekstboks	En teori om tryghed	18
Kapitel 2	Den økonomiske tryghed slog revner Flere familier er nervøse for økonomien end under finanskrisen.	24
Kapitel 3	Voldelige oplevelser Halvdelen af voldsofrene tror, at de blev angrebet, fordi de ikke kan forsvare sig.	32
Kapitel 4	Stress, økonomi og utryghed 40 pct. under 40 år er bange for at gå ned med stress.	40
Kapitel 5	Er unge blevet mindre robuste? Unge er mindre følelsesmæssigt stabile end for 12 år siden.	46
Tekstboks	De unges trivsel	54

Del 2: Det, der bekymrer os

Kapitel 6	Det fælles værste Rusland er blevet danskernes hovedbekymring.	59
Kapitel 7	Den offentlige dagsorden Bred enighed om, hvad der fylder for meget i medierne og hvad der fylder for lidt.	69
Kapitel 8	Krigen tæt på Næsten alle støtter Ukraine.	78

Del 3: Velfærdskrise?

Kapitel 9	Hvornår må man trække sig? Ca. hver anden i 50'erne regner med at arbejde frem til pensionsalderen. Det er mange.	89
Kapitel 10	Den pressede velfærd Befolkningen vil løfte velfærden med bedre vilkår for velfærdsarbejderne.	98
Kapitel 11	Børnene og deres kommune Kun hver fjerde børnesag falder ud til barnets fordel, mener forældrene.	121

Bilag

Bilag 1	Sådan har vi lavet tryghedsmåling 2023	130
Bilag 2	Faktoranalyse – Tryghedsmåling 2023	132
Bilag 3	Samfundsbekymringer 2009-2023	133

Kapitel 1

Udviklingen i trygheden

Verden er blevet mere usikker, siden vi sidst målte den danske befolknings tryghed i sommeren 2021.

På det tidspunkt var Covid19 ikke længere det altoverskyggende emne i offentligheden, på arbejdspladserne og i familierne. Samtidig var frygten for en økonomisk krise i pandemiens kølvand gradvis ved at blive afløst af bekymringen for mangel på arbejdskraft og de andre hverdagsbekymringer for unge, ældre og dem midt imellem.

I februar 2022 vågnede befolkningen op til angrebskrig og atomtrusler i Europa og til pris- og rentestigninger, man ikke har oplevet på disse breddegrader i årtier. Det var rimeligt at tro, at det ville ramme den almindelige tryghedsfølelse hårdt.

Gjorde den så det? Det handler det første kapitel om. Først ser vi på det store billede, og dernæst dykker vi ned for at se på forskelle og forskydninger, især de markante forskelle på yngre og ældre, der er kommet til syne i de senere år.

Til sidst tager vi et hurtigt blik på nogle af de utrygheder, som har betydning for trygheden i bestemte samfundsgrupper.

Den samlede tryghed og utryghed

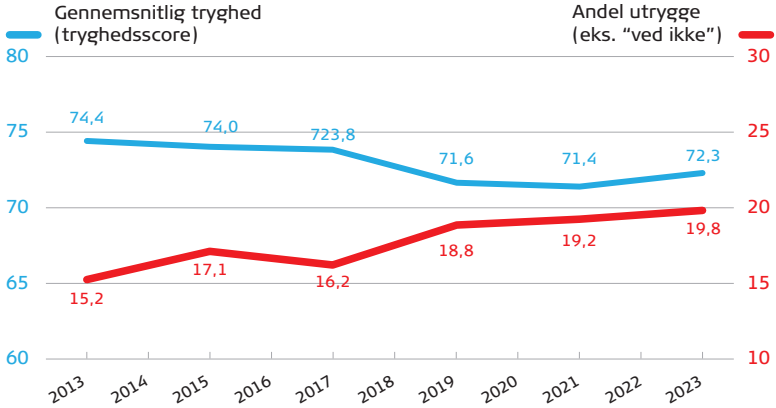
Det er umiddelbart svært at spore det seneste års dramaer i de to mål for trygheden, der er gengivet i figur 1.1 – nemlig andelen af egentligt utrygge og den gennemsnitlige tryghed for alle – tryghedsscoren.

Del 1

Det store billede

Figur 1.1 – Det store billede

Den gennemsnitlige tryghed i hverdagen er vokset, mens andelen af utrygge også er blevet lidt større.

Spørgeformulering: Her kommer først nogle spørgsmål der handler om, hvor tryk eller utryk du føler dig.
På en skala fra 1 til 7, hvor 1 er "Jeg føler mig grundlæggende tryk i min hverdag", og hvor 7 er "Jeg føler mig grundlæggende utryk i min hverdag", hvor tryk føler du dig så? Spørgsmålet er stillet til 5666 i 2023. Andelen af utrygge er dem, der har valgt svarmulighederne 5, 6 og 7 på skalaen. Om beregningen af tryghedsscoren, se boks side 10.

Kilde: Tryghedsmålingerne.

Hovedindtrykket er stabilitet. Der er lidt flere utrygge, men den gennemsnitlige tryghed er til gengæld lidt højere end i 2021. Ændringerne er ikke statistisk signifikante og ses især, fordi vi nøjeregnende har taget decimalerne med i de to opgørelser. Normalt runder vi af for ikke at foregøgle nogen, at vi kan måle virkeligheden helt præcist.

Men under den rolige overflade er der sket væsentlige forandringer.

Det er også godt at have in mente, at tryghed er et meget sammensat begreb. Det, vi har spurgt til her, er den generelle tryghed i hverdagen. Den kan godt hænge sammen med, om man har penge nok til at betale sine regninger. Eller om man frygter for krig eller for ægtefællens helbred. Men det er ikke altid tilfældet – nogle har forbavsende mange trusler hængende over hovedet uden at blive utrygge generelt. Andre bliver let utrygge.

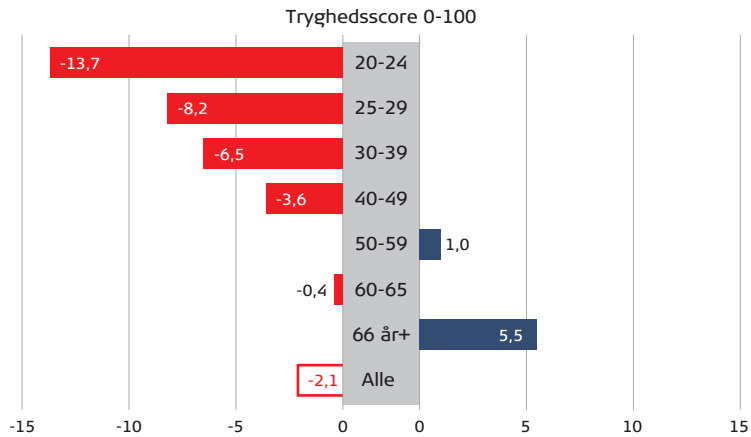
De stadig mere utrygge unge

Den vigtigste forskydning mellem grupper i samfundet handler om alder. Der er blevet færre utrygge blandt de +50-årige. Navnlig blandt gruppen af 60-65-årige er andelen af utrygge faldet fra 17,7 pct. i 2021 til 14,2 pct. i 2023.

Blandt de 20-24-årige er det gået stik modsat: De 28 pct. utrygge i 2021 er blevet til 30,5 pct. i 2023. For de 25-29-årige er tilvæksten på dramatiske 7,3 pct., så andelen af erklæret utrygge nu er 33,7 pct.

Udviklingen afspejles også i tryghedsscoren, der er på 62 blandt unge i 20'erne mod 72 for gennemsnittet og 81 for befolkningen over 60 år.

Den voksende utryghed blandt unge er ikke en ny udvikling. Set over de seneste ti år er den dramatisk. I figur 1.2 ses, hvordan tryghedsscoren har ændret sig for mennesker i de forskellige aldre.

Figur 1.2 – Alderspolarisering 2013-2023

Den gennemsnitlige tryghed blandt unge i 20'erne er faldet kraftigt i løbet af de sidste ti år, mens pensionisterne er blevet mere trygge.

Figurforklaring: Se figur 1.1

Tryghedsscoren er faldet for befolkningen som helhed i de ti år, som figuren medtager. Men det er tydeligt, at det navnlig er udviklingen blandt de unge, der driver udviklingen generelt, og at de ældste tværtimod er blevet tryggere i hverdagen, når man ser på gruppen som helhed.

Forklaringer vender vi tilbage til i de følgende kapitler. Først et blik på nogle af de forhold, der erfaringsmæssigt truer vores tryghed.

Sådan måler vi trygheden

Gennem hele Tryghedsmåling 2023 bruger vi to enkle mål for trygheden, tryghedsscoren og "andel utrygge". De findes hver i to udgaver, nemlig den generelle tryghed og den økonomiske tryghed, der har vist sig at fange to forskellige (men overlappende) aspekter af befolkningens tryghed.

I spørgsmålet bag den generelle tryghed er svarpersonerne blevet bedt om at angive, hvor trygge hhv. utrygge de føler sig i hverdagen på en skala fra 1-7. Skalaens punkt 1 svarer til "Jeg føler mig grundlæggende tryk i min hverdag, mens punkt 7 svarer til "Jeg føler mig grundlæggende utryk i min hverdag". Denne 7-punktsskala omregner vi til en skala fra 0-100, hvor skalaens punkt 1 sættes lig med 100. Gennemsnittet omregner vi til et indekstal, som vi kalder tryghedsscoren. Jo tættere på 100 en givne gruppe i undersøgelsen er, jo mere tryk er gruppen helt generelt. Tryghedsscoren sammenfatter altså hele gruppens svar i et enkelt tal, og det er bl.a. nyttigt, når vi sammenligner tryghed på tværs af grupper.

Den anden målestok, vi anvender, "andel utrygge", er den procentandel i en bestemt gruppe, der svarede 5, 6 eller 7 på svarskaalen.

Vi bruger samme metoder til at sammenfatte økonomisk utryghed, dog er spørgsmålet stillet lidt anderledes. Hvor tryk eller utryk vil du overordnet set betragte den nuværende økonomiske situation i din husstand? Svarmulighederne er omregnet til indekstal mellem 100 og minus 100, så svarmuligheden Meget tryk er sat til 100 og Tryk er sat til 50. Hverken tryk eller utryk er sat til 0. Utryk er sat til minus 50 og Meget utryk til minus 100. Gennemsnittet af disse tal er den økonomiske tryghedsscore i en given gruppe af svarpersoner. Ved ikke og Ønsker ikke at svare er ikke taget med i beregningen.

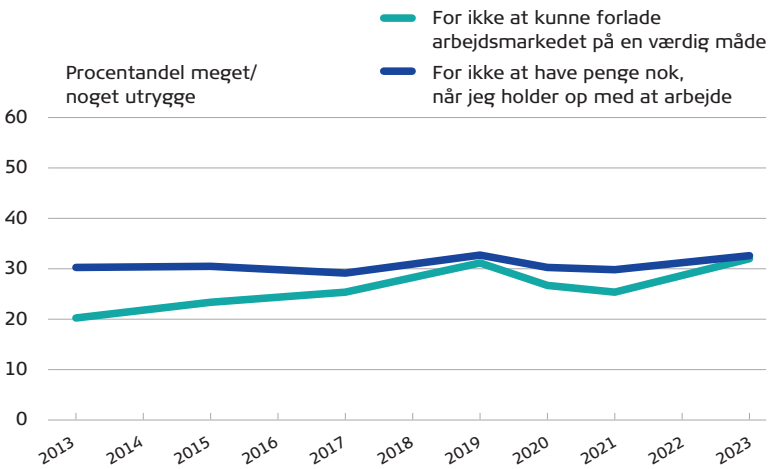
Trygheden i Danmark er en sammensat størrelse med mange delvis overlappende aspekter. Se mere i boksen "En teori om tryghed" s. 18, der går dybere i definitionen.

Det vi er utrygge ved

Tryghedsmålingerne har igennem mange år spurgt til en række utrygheder i befolkningen, så udviklingen kan følges over tid. I det følgende vises nogle af de vigtige: Utrygheden for sygdom, for overgangen

til pensionistlivet, for stress, for at blive ramt af vold og for uventede regninger. Et par af dem drejer sig om, hvor meget vi stoler på velfærdsstatens støtte, når det gælder. Flere har tydeligvis flyttet sig siden målingen i 2021.

Det gælder bl.a. utrygheden for, om man kan forlade arbejdsmarkedet på en værdig måde, der rammer hver tredje - mod hver fjerde for to år siden. Se figur 1.3.

Figur 1.3
- Tryk tilbagetrækning

32 pct. i 2023 er utrygge for, om de kommer ud af arbejdsmarkedet på en værdig måde. I 2021 var det 25 pct.

Spørgsmålsformulering: Nedenfor er anført en række problemer. Angiv, hvor utryk du for tiden er over for disse problemer (se figuren). Svarskala: 1. For tiden slet ikke utryk. 2. For tiden kun lidt utryk. 3. For tiden noget utryk. 4. For tiden meget utryk. 5. For tiden ikke relevant for mig. 6. Ved ikke/ønsker ikke at svare. Af hensyn til sammenligneligheden bagud indgår kun 18-65-årige i figuren. Ved ikke/ønsker ikke at svare indgår ikke i procentberegningen.

Kilde: Tryghedsmålingerne. Tallet for 2022 er fra særmålingen "Tryghed i arbejdslivet - nu og i fremtiden", hvor data blev indsamlet november-december 2022.

Normalt skulle de yngste ikke være utrygge for, om de har penge nok den dag, de stopper med at arbejde. Forskellen mellem 18-29-årige og de 30-50-årige er dog ret beskeden. Det kan måske udtrykke en mere generel usikkerhed for fremtiden blandt de yngste, men det kan også handle om, at en del unge ikke regner med at få nogen lang karriere på arbejdsmarkedet. Utrygheden falder faktisk noget hos gruppen i 50'erne, hvor arbejdslivet og økonomien efterhånden bliver lettere at overskue. I grupperne over 60 år er kun 8 pct. utrygge her. Utrygheden på det punkt i hele befolkningen ses i figur 1.3.

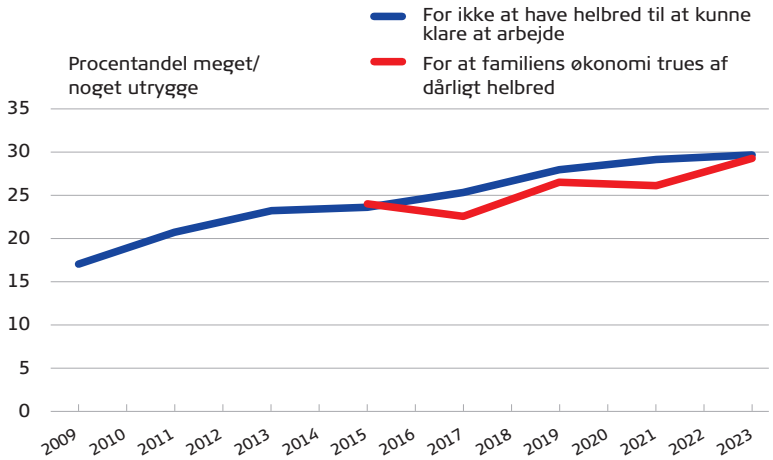
Hver tredje oplyser, at de er mere eller mindre utrygge for, om de har penge nok til livet efter arbejdsmarkedet. Sådan har det været de seneste ti år, siden mulighederne for efterløn blev reduceret.

I de senere år har tilbagetrækningsordningerne flere gange været på den politiske dagsorden. Utrygheden for en uværdig exit blev et hovedemne i valgkampen i 2019, og steg markant, men faldt derefter. Den forbedrede tryghed kan ses som en følge af de forbedrede muligheder for at gå tidligt på pension, der blev vedtaget i 2019 og 2020. Omvendt kan faldet i trygheden i 2023 være en følge af den efterfølgende regerings erklærede ønske om at beskære disse muligheder igen.

En udbredt utryghed i alle aldersgrupper handler om helbred og de afledte følger for ens økonomi og almindelige status.

Figur 1.4
– Familiens helbred

Utrygheden for, om helbredet holder til arbejdslivet er vokset fra måling til måling siden 2009 – fra 17 pct. til 30 pct. i 2023.

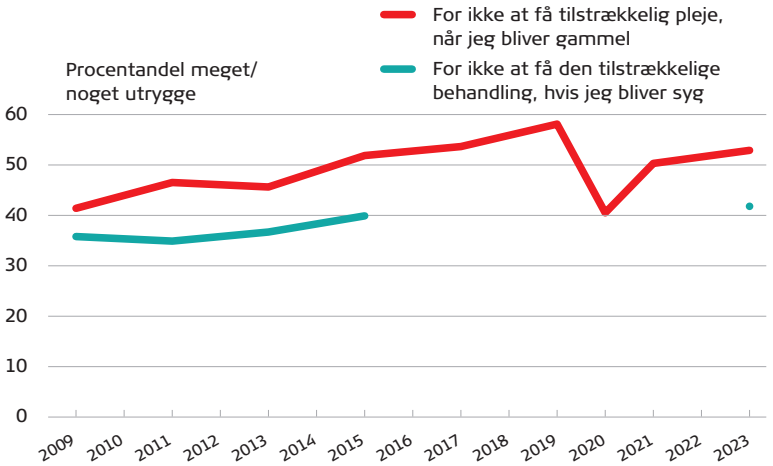

Spørgeformulering: Se figur 1.3.

Utrygheden for at miste arbejdsevnen er – modsat hvad man måske kunne tro – størst blandt de yngste: 35 pct. blandt de 18-29-årige oplever denne utryghed, mod kun 12 pct. i gruppen 60+, hvor livslønnen for mange stort set er hjemme, og dem med dårligt helbred er sorteret fra. Utrygheden for at familieøkonomien braser sammen på grund af helbredsproblemer er mindre aldersafhængig – de unge har for manges vedkommende ikke stiftet familie endnu.

Også disse tal er krøbet opad fra måling til måling. At man selv må droppe arbejdet på grund af dårligt helbred, gør nu 30 pct. mere eller mindre utrygge – dvs. et enkelt point mere end for to år siden. Utrygheden for familieøkonomien er derimod hoppet tre point op, måske fordi mange familier har tæret på reserverne efter et par års prisstigninger.

Et endnu højere niveau af utryghed finder vi på spørgsmålet om udsigten til at få tilstrækkelig behandling i tilfælde af sygdom. Spørgsmålet har ikke været med i tryghedsmålingen i flere år, men i 2023 er det et hovedtema (i del 3).

Spørgeformulering: Se figur 1.3.

Figur 1.5
– Passer de på mig?

Over halvdelen erklærer sig utrygge for, om de vil få tilstrækkelig pleje i deres alderdom. Tallet er steget lidt 2021-23, men niveauet er lavere end før pandemien.

Det enlige lyseblå punkt i 2023 viser, at lidt flere end før er blevet utrygge for, om de vil få den tilstrækkelige behandling, hvis de bliver syge – 42 pct. giver udtryk for utryghed på dette punkt. Det kan måske være en følge af offentlig debat op til valget i 2022, hvor hospitalerne blev et tema, bl.a. på grund af personalemangel og forlængede ventetider. Generelt er det dog et område, hvor de fleste selv har erfaringer og ikke lader sig nøje med mediehistorier.

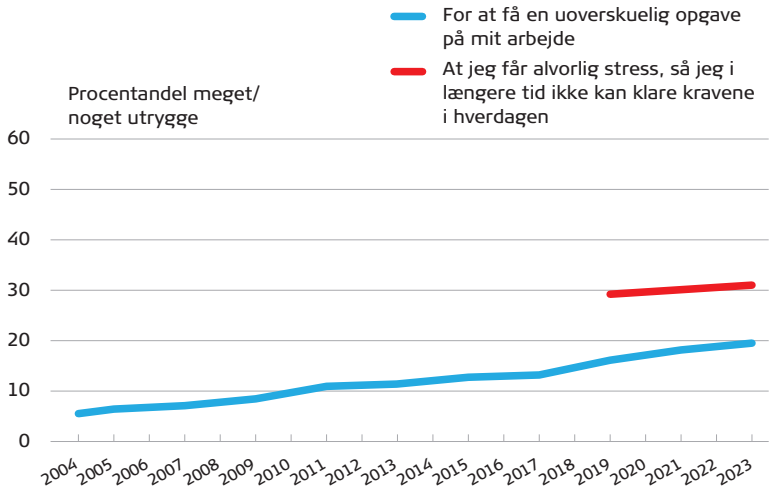
Den svigtende tillid til ældrepleje blev stadig mere udtalt frem til valget i 2019, men faldt så brat under pandemien, der i høj grad tog hensyn til de ældres sikkerhed. Siden har den bevæget sig op igen, og i 2023 er over halvdelen af borgerne mellem 18 og 65 år (53 pct.) mere eller mindre utrygge for at ende deres dage der.

Også utrygheden for at gå ned med stress sætter rekord i denne måling. Endnu engang. Vi har lavet målinger af stress på arbejdet siden 2004 ved hjælp af det spørgsmål, der ligger bag den blå kurve i figur 1.6. Spørgsmålet drejer sig om arbejdet, men stress handler som bekendt om meget andet (der er solide belæg for, at nogle af samfundets mest stressede grupper befinder sig uden for arbejdsmarkedet).

Siden 2019 har vi testet utrygheden for stress med et spørgsmål, der handler om konsekvensen af alvorlig stress: Er svarpersonen utryg for at blive ramt, så han/hun ”i længere tid ikke kan klare kravene i hverdagen”? Svarene sammenfattes i den røde kurve i figur 1.6.

Figur 1.6
– Truende sammenbrud

Knap hver tredje er bange for at gå ned med stress.

Spørgeformulering: Se figur 1.3.

Fra 2022 til 2023 er andelen af utrygge for at gå ned med stress vokset med et lille procentpoint fra 30 til 31 blandt de 18-65-årige – ikke meget, men niveauet er unægtelig højt, og det aktualiserer det spørgsmål, der blev stillet i Tryghedsmålingen i 2019: Skal stress betragtes som tidens store *folkeutryghed*, der driver den samlede utryghed i samfundet i vejret?

Hypotesen bekræftes, når vi ser på aldersfordelingen, der i begge spørgsmål tegner en lige kurve: blandt de 18-29-årige angiver 40 pct. at frygte stress, der gør hverdagslivet umuligt. Det er næsten dobbelt så mange som blandt folk i 50'erne (23 pct.) og fire gange så mange som de 60+-årige. Stressproblematikken behandles mere indgående i kapitel 4.

Hvad kan tryghedsmålingen bruges til?

En survey som tryghedsmålingen gør det muligt at hæve sig op over både den private hverdagserfaring og de billeder af verden, vi møder i medierne. Man kan groft sagt få udvidet og opdateret sine forestillinger – og måske revideret sine fordomme – om, hvordan mennesker tænker og handler i andre samfundsgrupper og/eller landsdele. Og de er jo altid de fleste!

Vi ser på, hvordan svarene fordeler sig, og får indtryk af, hvor stærke eller ambivalente holdningerne er, og hvor uenighederne er store. Vi ser også på, om svarene er meget forskellige for mænd, kvinder, unge og gamle, by og land, fami-

liestatus, uddannelse osv. Vi undersøger, om svarene hænger sammen indbyrdes i bredere holdningsmønstre. Og endelig undersøger vi udviklingen over tid og kan dermed bedre få øje på ægte og vigtige udviklingstendenser på områder, der har betydning for trygheden.

Det er altså de store billeder, vi tegner (og løbende reviderer). Det er også grove billeder, hvor mange nuancer i samfundets levede liv knap nok kan anes. Der er også nogle mere generelle forbehold for denne måde at ”tegne” samfund på, der i nogle sammenhænge kan være vigtige. De er samlet i Bilag 1 side 130 ”Sådan har vi lavet Tryghedsmåling 2023.”

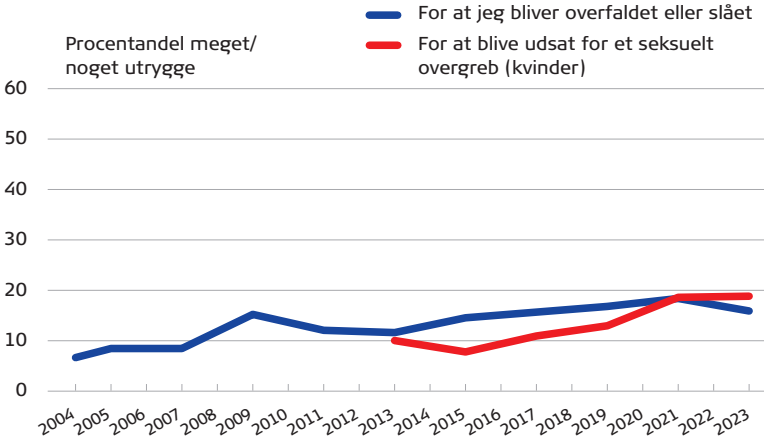
Overfald og uventede regninger

Tryghedsmålingen har en række spørgsmål om den fysiske tryghed, der behandles i kapitel 3, men i figur 1.7 præsenteres to af dem, der har betydning for samfundets overordnede tryghedsscore, som vist i figur 1.1.

De to utrygheder drejer sig om henholdsvis ”at blive overfaldet eller slået” og for ”at blive udsat for et seksuelt overgreb”. Begge dele er i høj grad ungdoms-utrygheder, og den sidste fylder navnlig for unge kvinder.

Figur 1.7
– Bange for vold

Utrygheden for vold og overfald er en smule mindre end i 2021, mens kvinders utryghed for sexovergreb er steget lidt – især sammenlignet med årene før 2019.

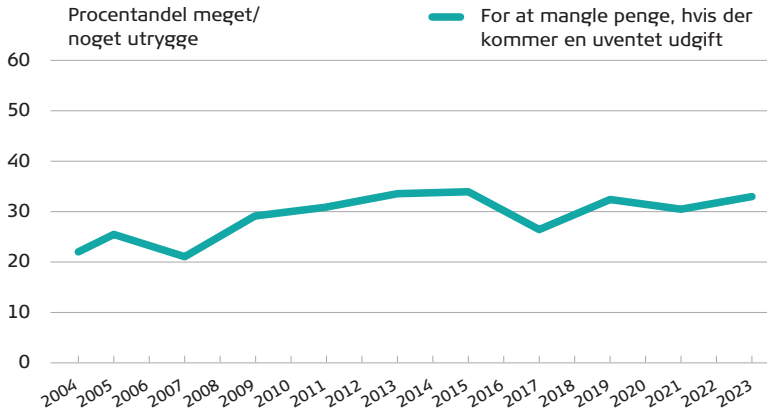
Spørgeformulering: Se figur 1.3.

Utryghed for vold og overfald findes hos 27 pct. af de 18-29-årige, men kun hos 7-8 pct. af de 50+ årige. Alderskurverne er endnu stejle- re for kvinder, når det gælder utryghed for seksuel vold: 29 pct. af de 18-29-årige kvinder mærker denne utryghed mod 2 pct. af kvinderne over 60. Vi har i denne tryghedsmåling for første gang målt på både mænd og kvinder, men da vi ikke har tal for mændene i tidligere år, gengives kun tallet for kvinderne.

Som det ses, er disse utrygheder vokset mærkbart over tid og kunne derfor også være blandt de mulige årsager til stigende utryghed i befolkningen i almindelighed – og blandt unge i særdeleshed – i hele perioden.

I de seneste målinger er der dog tale om stagnation, og blandt de unge om tilbagegang. Den stadig voksende utryghed blandt unge i denne undersøgelse kan med andre ord ikke forklares med, at frygten for fysiske overgreb er blevet mere udbredt blandt de unge.

Det kan utrygheden for økonomien derimod. Den er bl.a. målt ved at spørge, om svarpersonerne er utrygge ved, om de kan betale deres regninger. Udviklingen ses i figur 1.8.

Figur 1.8
– Utryg økonomi

Hver tredje frygtede for uven- tede regninger i sommeren 2023. Niveauet er nogenlunde som i de senere år og opfanger altså kun delvist den markant forøgede økonomiske utryghed i 2022-23.

Spørgeformulering: Se figur 1.3.

Vi skal tilbage til de glade dage før finanskrisen for at finde en tid, da kun hver femte var utrygge her. Siden har niveauet været ca. en tredjedel med et mindre knæk nedad i begyndelsen af den aktuelle højkonjunktur og et knæk opad under de sidste par års inflation og pris- og rentestigninger.

Også her ligger de unge højere end gennemsnittet og især end de ældre. 37 pct. af de unge har det tungt med uventede udgifter, mod 14 pct. af de 60+ årige. De unges usikre økonomi er ikke nogen ny- hed, men den økonomiske tryghed for de unge er faldet yderligere fra 2021 til 2023 og kan derfor bidrage til at forklare den nye utryghed, vi ser hos unge. Samtidig er det en del af en anden vigtig tendens – om den økonomiske utryghed i befolkningen i Ukrainekrigens første år.

Den fortjener sit eget kapitel.

Noter

1 Se aktuel oversigt over ordningerne og deres brugere i "Analyse af tidlig tilbagetrækning fra arbejdsmarkedet: Efterløn, tidlig pension, seniorpension og førtidspension." SeniorArbejdsliv – Det Nationale Forskningscenter for Arbejdsmiljø – 2023.

En teori om tryghed

Ingen har patent på tryghedsbegrebet, men det kan alligevel være nyttigt at definere det. Vi arbejder med denne definition: Tryghed er en tilstand, hvor ydre trusler ikke anfægter den indre balance og udløser en alvorlig eller vedvarende psykisk belastning. Tryghed er altså et udtryk for, hvordan individer opfatter og håndterer ydre udfordringer, som kan ramme dem personligt.

Tryghedsmålingerne tager udgangspunkt i individerne, men sigtet er at afdække tryghed og utryghed i Danmark. Formålet er at sige noget generelt om, hvad der sker i samfundet på dette område og evt. hvad der kan gøres for at skabe tryghed og modvirke utryghed i samfundet som helhed. Meget taler for, at høj tryghed hænger sammen med tilhøbet mellem borgerne, opbakningen til demokratiske institutioner, og at den direkte og indirekte gavner samfundsøkonomien og borgernes livskvalitet.

Trygheden i Danmark er en sammensat størrelse med mange delvis overlappende aspekter. Vi har en målestok i tryghedsmålingen, som vi kalder "den generelle tryghed", der bygger på et spørgsmål til svarpersonerne om deres tryghed i hverdagen. Det er dog tydeligt, at spørgsmålet ikke afdækker alle sider af befolkningens tryghed og utryghed.

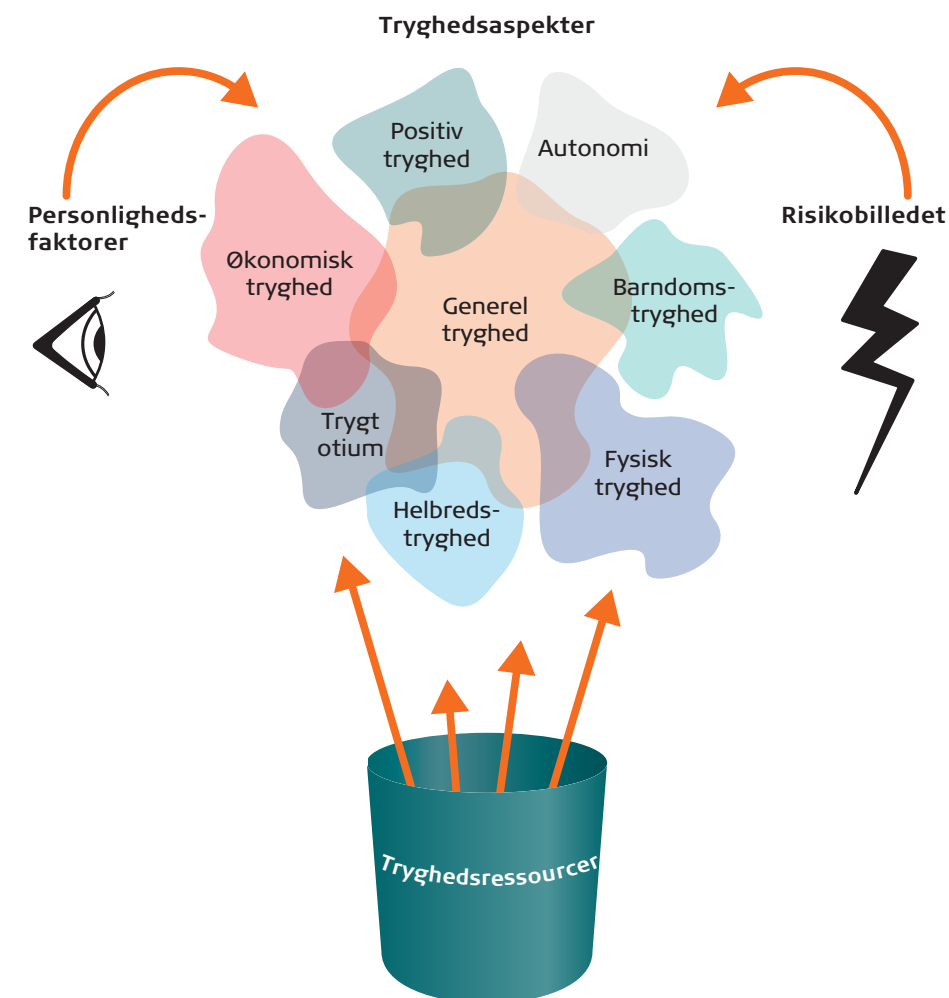
Derfor betegner vi den generelle tryghed som et tryghedsaspekt og som det vigtigste af en række tryghedsaspekter.

Et andet vigtigt aspekt er den økonomiske tryghed, der er behandlet i kapitel 2. Andre vigtige tryghedsaspekter er trygheden overfor vold, en tryk alderdom og et godt helbred. Økonomi og helbred overlapper delvis indbyrdes, og både sikkerhed, helbred og økonomi overlapper med den generelle tryghed. Men kun delvis. Nogle er fx utrygge ved økonomien, men oplever ikke hverdagen som utryk af den grund. Til gengæld er der et stort antal mindre betydningsfulde tryghedsaspekter, der også overlapper med den generelle tryghed. Ofte rammer de kun bestemte grupper som fx børn, homoseksuelle eller kortuddannede.

Trygheden i Danmark formes i et samspil af tre faktorer: Personlighedsfaktorerne, Risikobilledet og Tryghedsressourcerne. Se figuren næste side.

Personlighedsfaktorerne: tryghed og utryghed opfattes altid gennem en bestemt personlighed, og personligheden betyder meget. I Tryghedsmålingerne har vi gentagne gange målt betydningen af personlighed i forhold til andre faktorer. Det er sket med en tilføjelse til

Tryghed i Danmark

surveybrug af den meget anvendte model fra personlighedspsykologien kaldet "The Big Five" (se Tryghedsmåling 2015 s. 102).

Svarpersonerne beskriver deres egen personlighed ved at placere sig på fem skalaer for hhv. Ekstroversion, Åbenhed for nyt, Medgørlighed, Samvittighedsfuldhed og Emotionel stabilitet. Analyserne viser en generel og stærk sammenhæng mellem svarpersonernes tryghed og deres emotionelle stabilitet. Giver man sig selv en høj score med hensyn til Samvittighedsfuldhed eller Medgørlighed bliver man også mere utryg over for visse risici, selvom effekterne er betydeligt svagere. Analyserne viser også, at de samme personer placerede sig nogenlunde samme sted på skalaerne i Tryghedsmåling 2011 og 2015. Det bekræfter, at de målte personlighedstræk ligger forholdsvis fast. Omvendt er de ikke så afgørende, hvis man skal vurdere, hvordan trygheden i Danmark *ændrer* sig.

Risikobilledet: Anderledes dynamiske er de ydre udfordringer, som er det stof vores risikobilleder er gjort af. At ydre udfordringer undertiden meget hurtigt kan ændre risikobilledet, behøver man ikke at forklare den, der oplevet coronaepidemien i 2020. I årene før var det bl.a. en indbrudsbølge og ændrede økonomiske konjunkturer, der fik oplevel-

sen af risiko i store befolkningsgrupper til at vokse hhv. skrumpe (jf. kapitel 1). Vi finder også mange tegn på, at strukturelle forandringer som globalisering, indvandring, digitalisering mm. er med til at erstatte gamle utrygheder med nye. Det samme gælder kulturelle nybrud, der får mange til at se på tilværelsen med nye øjne. #MeToo-bevægelsen kunne være et aktuelt eksempel. Også klimatruslen er muligvis ved at ændre sig fra en mere abstrakt politisk bekymring til en mere konkret udfordring af trygheden i større dele af befolkningen.

Tryghedsressourcerne er det, vi trækker på uden for os selv, når vi håndterer de ydre risici. Dermed er tryghedsressourcer med til at afgøre, hvor meget de enkelte tryghedsaspekter kommer til at fylde. Tryghedsressourcerne er i et vist omfang bestemt af ens sociale stilling og livscyklus.

Blandt de vigtige ressourcer er en vis handlefrihed. Andre vigtige ressourcer beror på den emotionelle og praktiske støtte, man kan falde tilbage på i kraft af familie- eller følelsesmæssige bånd, i kraft af sin sociale status, eller fordi man er borger i et velfærdssamfund. Hertil kan lægges reserver, der sikrer en mod fattigdommen og dens ydmygelser, fordi man kan købe sig til kontrol og kompensere for tab, samt naturligvis den enestående ressource som et

godt helbred udgør. Endelig er der de ressourcer, som hjælper til at afværge fysiske trusler eller afbøde virkninger af vold og overgreb.

Beskrivelsen af trygheden i Danmark som et konglomerat af delvis overlappende tryghedsaspekter bygger på analyser af data, der er indsamlet igennem 15 år. Vi har fx undersøgt, hvilken rolle en utryg barndom har for den generelle tryghed sidenhen, hvad terrorbølgen gjorde ved trygheden, og betydningen af gode sociale netværk. De mange statistiske analyser har hver især bidraget til at forklare lidt af forskellen på tryghed og utryghed, men de illustrerer også vanskelighederne ved ethvert forsøg på at koge trygheden i Danmark ned til et entydigt fænomen – endsige et enkelt tal.

Mange tryghedsaspekter drejer sig om fravær af forskellige former for utryghed, men trygheden har også et positivt aspekt. At være tryg er ikke det samme som at undgå utryghed og risiko. Det afgørende er som nævnt opfattelsen og håndteringen af risici – "copingstrategierne". Ofte er den trygge netop den, der tør løbe en risiko i tillid til at han eller hun har de nødvendige ressourcer til at klare skærene. Det er samtidig en tryghed, der vokser med den selvtillid, som følger af veloverståede udfordringer.

De positivt trygge er ofte forandringsagenter, innovatører og iværksættere i samfundsliv, virksomheder og organisationer. Derfor er positiv tryghed et væsentligt aspekt i undersøgelser – og diskussioner – af, hvad der betinger trygheden i Danmark.

En tredje konklusion af analyserne har været, at det er frugtbart at skelne mellem utryghed og bekymring. Utryghed rammer den enkelte personligt jf. definitionen, der indledte denne tekst. Utrygheden er i familie med frygten og dens følgesvende. Bekymringer kommer ikke så tæt på og angår ofte andre – måske alle kvinder, hele verden eller de syriske flygtninge. De kan påvirke vores handlinger om dagen, herunder valgdagen, men de holder os ikke vågne om natten som det, vi er utrygge for.

Kapitel 2

Den økonomiske tryghed slog revner

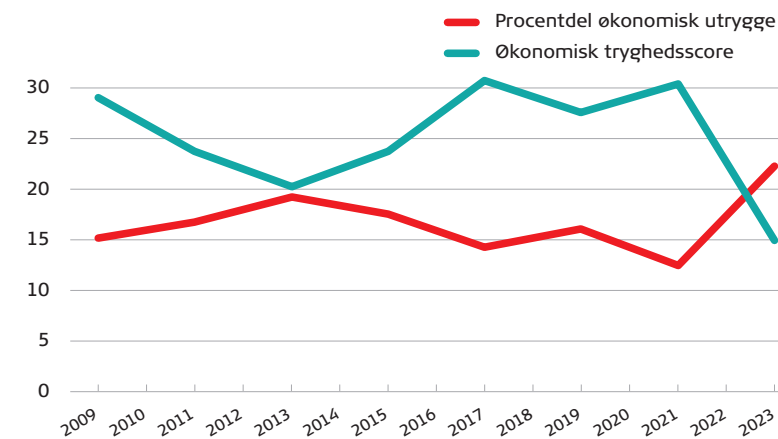
Økonomisk tryghed er for de fleste af os en fundamental del af trygheden i det hele taget – måske så fundamental, at den tages for givet. Det er dog slet ikke alle, der er så privilegerede, og den økonomiske tryghed varierer også alt efter, hvordan man ser på den.

Bl.a. er tidsperspektivet vigtigt. Det kan give tryghed at vide, at man kan betale denne måneds regninger, men hvis ledelsen har varslet en større fyringsrunde i næste måned, er den økonomiske tryghed måske alligevel til at overse.

Der er også en økonomisk tryghed, som kan undermineres, hvis fx dårligt helbred truer balancen mellem de økonomiske forpligtelser på den ene side og indkomster og reserver på den anden.

Der kan endda være en økonomisk tryghed, der knytter sig til *hele* livsløbet eller endnu længere: Tidligere gav det tryghed at vide, at man havde lagt nok til side til en ordentlig begravelse og måske endda til efterkommerne. I dag er det snarere økonomien i en (forholdsvis lang) pensionisttilværelse, der skaber utryghed hos en del mennesker, som vi så i første kapitel.

Tryghedsmålingen har siden 2009 bedt svarpersonerne bedømme den overordnede økonomiske tryghed i deres husstand. Figur 2.1 viser udviklingen i den gennemsnitlige tryghed (den økonomiske tryghedsscore) og i andelen af økonomisk utrygge.

Figur 2.1
– Værre end finanskrisen

Den gennemsnitlige tryghed for den hjemlige økonomi faldt fra +30 til +15 mellem 2021 og 2023. Andelen af økonomisk utrygge blev næsten fordoblet til godt 22 pct.

Spørgeformulering: Hvor tryk eller utryk vil du overordnet set betragte den nuværende økonomiske situation i din husstand? Antal deltagere: 4333. Bemærk, at kun 18-65-årige indgår i opgørelsen af hensyn til muligheden for at kunne sammenligne mange år tilbage. Om opgørelsen af den økonomiske tryghedsscore: Se boksen side 10.

Kilde: Tryghedsmålingerne.

Hvor vi knap nok kunne ane bevægelserne 2021-2023 på overfladen af befolkningens tryghed generelt (se figur 1.1), er der sket et tydeligt skred i trygheden, når det gælder husstandenes økonomi. 2021 var det bedste år nogensinde, i hvert fald målt på andel utrygge. Kun 12,5 pct. var økonomisk utrygge – 2017 var næstbedst med 14,3 pct.¹

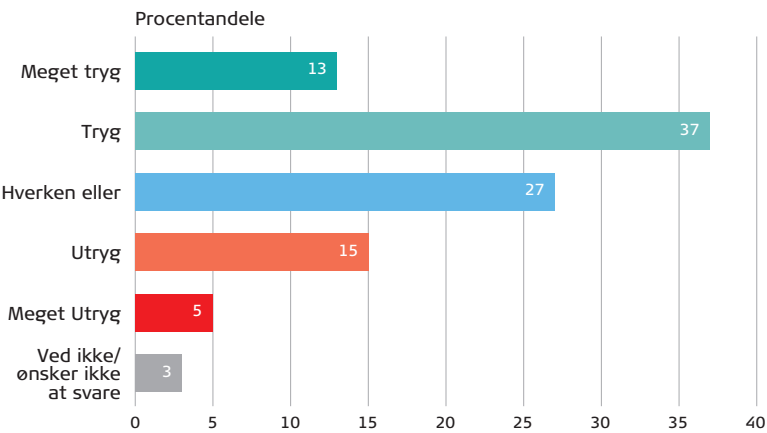
2023 er derimod det værste år, uanset om vi ser på gennemsnittet (den økonomiske tryghedsscore) eller procentandelen af økonomisk utrygge. Værre end finanskrisestårene og de efterfølgende år med sparepolitik.

Andelen af utrygge er næsten dobbelt så høj som i 2021 med 22,3 af de 18-65-årige. Tryghedsscoren var +15 da svarene blev indsamlet i juni 2023 mod +30 to år tidligere.

Tager vi de 65+-årige med, ser procentfordelingen i 2023 ud som i figur 2.2.

Figur 2.2
– Et økonomisk uår

Halvdelen af befolkningen bruger ordet tryk om husstandens økonomi. Det er dog kun 5 pct., der ligefrem er meget utrygge.

Spørgeformulering: Hvor tryk eller utryk vil du overordnet set betragte den nuværende økonomiske situation i din husstand? (Antal svarpersoner: 5570)
Kilde: Tryghedsmåling 2023.

Selvom tryghedsscoren vokser fra 15 til 19, når vi tager de 65+-årige med, vil kun halvdelen betegne sig som økonomisk trygge, og hver femte melder om økonomisk utryghed i husstanden i 2023. Selvom samfundsøkonomien har det godt, er mange familier ganske pressede af rente- og prisstigninger.

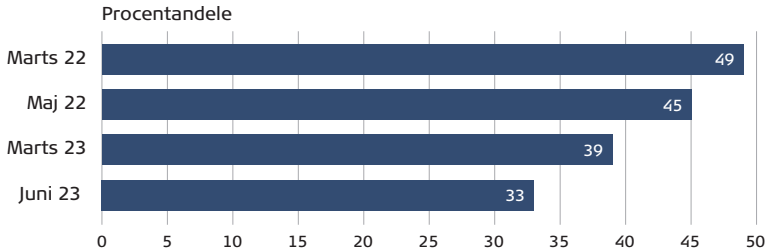
Prisstigningerne på energi har været en af dem, der slog hårdt.

Tryghedsmålingen har fulgt udviklingen med tre undersøgelser i hhv. marts og maj 2022 og marts 2023 – foruden denne måling. Spørgsmålet var, hvor mange der blev regulært utrygge af eksplosionen i energipriserne.

Udviklingen ses i figur 2.3.

Lige efter krigens start var halvdelen mere eller mindre utrygge for at få "seriøse økonomiske problemer" på grund af udviklingen i energipriserne. Da svarpersonerne skulle tage stilling i juni året efter, var andelen skrumpet til en tredjedel af befolkningen.

Det er stadig mange. Men det afspejler, at prisudviklingen faldt til ro igen frem mod sommeren 2023 – indtil videre.

Figur 2.3
– Energiprischok

Halvdelen var nervøse for, at deres energjudgifter ville løbe løbsk, da gas og olie blev brikker i opgøret mellem Rusland og Vesten. En tredjedel var stadigvæk utrygge på det punkt i sommeren 2023.

Nedenfor er anført en række problemer. Angiv hvor utryk du for tiden er over for disse problemer (...) For at stigende energipriser giver mig/os seriøse økonomiske problemer. Svarskala: 1. For tiden slet ikke utryk. 2. For tiden kun lidt utryk. 3. For tiden noget utryk. 4. For tiden meget utryk. 5. For tiden ikke relevant for mig. 6. Ved ikke/ønsker ikke at svare. Antal svar i juni 2023: 5570. Andel for tiden noget utryk og for tiden meget utryk er lagt sammen.

Kilde: Tryghedsmåling 2023 og de tre særmålinger om holdninger til krigen i Ukraine fra hhv. marts og maj 2022 og Tryghedsmålingen juni 2023.

Det løftede dog ikke den generelle økonomiske tryghed. Inflation, renteudgifter og højere huslejer gjorde fortsat ondt. Samtidig kan fremtiden opleves som usikker, og reserverne er ikke længere, hvad de var. Nogle betaler måske fortsat af på regninger fra de foregående måneder.

Som i de sidste mange tryghedsmålinger kan vi ikke mindst konstatere en massiv økonomisk utryghed hos grupperne uden for arbejdsmarkedet: Blandt kontanthjælpsmodtagerne i undersøgelsen er 60 pct. økonomisk utrygge, og den samlede tryghedsscore er minus 37. Blandt personer i ressourceforløb udgør de økonomisk utrygge 52 pct., mens tryghedsscoren er minus 27. Det billede har vi set i måling efter måling, og det står til troende, selvom vi i denne måling kun har hhv. 60 og 85 personer fra de to grupper med i stikprøven.

Dermed også være sagt, at udviklingen i retning af større økonomisk utryghed først og fremmest drives af de fire store grupper på arbejdsmarkedet, faglærte, ufaglærte og funktionærgrupperne.

Det er ikke så meget imellem arbejdsmarkedsgrupperne indbyrdes, man finder de store forskelle. Pris- og rentestigningerne har ramt både høj og lav. Faglærte, lavere funktionærer og selvstændige ligger to-tre procentpoint fra den økonomiske tryghedsscore på 19. De ufaglærte lidt lavere på 15, og de højere funktionærer ligger noget højere på 35.

Kan du betale 8.000 kroner?

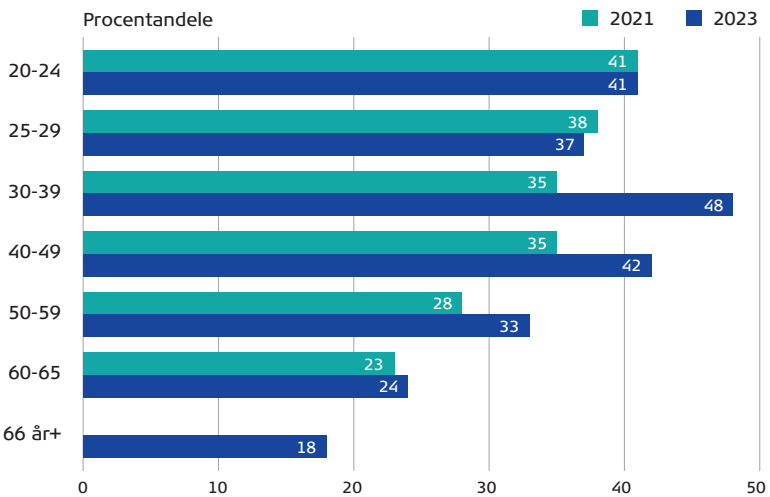
Skal vi have fat i, hvor den økonomiske utryghed virkelig bider, er der hjælp i spørgsmålet fra kapitel 1, der viste, at stadig flere gruer for en uventet regning. Endnu mere kontant spørges der med den følgende formulering: "Hvis du pludselig fik en uventet udgift på 8.000 kr., som skal betales inden for 14 dage, hvor vanskelig ville din situation så være?"

38 pct. svarer, at det vil være noget eller meget vanskeligt. Det er den højeste andel, der er målt på dette spørgsmål bortset fra i 2013, der var et af finanskrisens værste år.

Spurgt på denne måde finder vi altid en del, der har svært ved at skaffe pengene, uanset konjunktoren og selv om 8.000 bliver stadig mindre værd. Det gælder fx mange unge. Men i 2023 finder vi en markant ændring, sammenlignet med 2021. Se figur 2.4.

Figur 2.4
– De magre årgange

Økonomien var så anstrengt blandt mange i 30'erne, at næsten hver anden i 2023 var utrygge for en uventet udgift på 8.000 kroner.

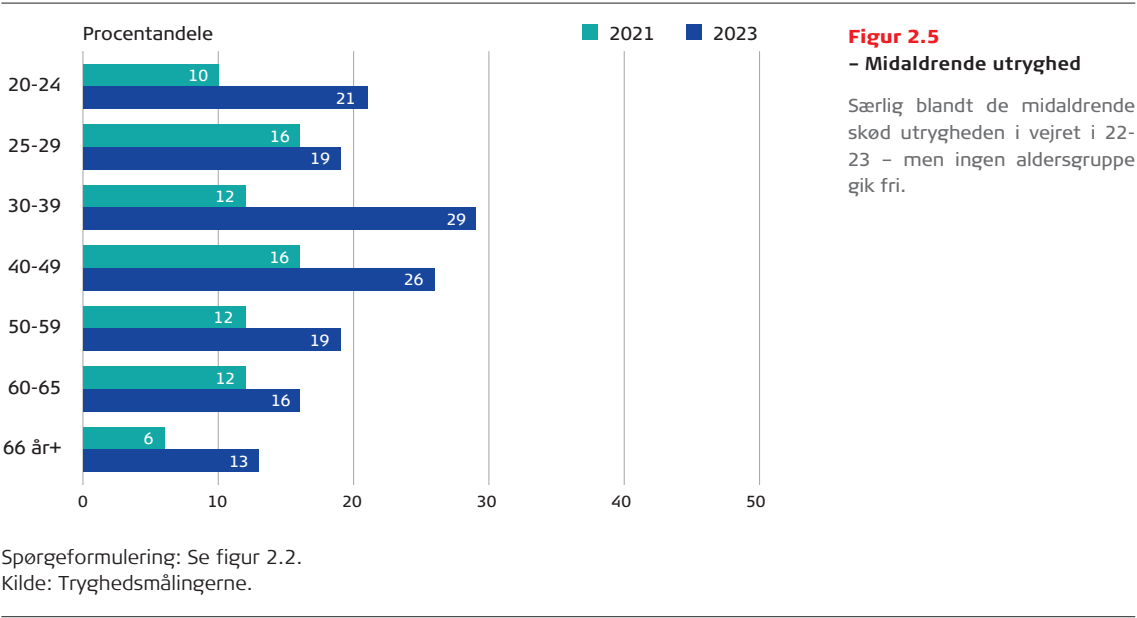
Spørgsmålsformulering: Hvis du pludselig fik en uventet udgift på 8.000 kr., som skal betales inden for 14 dage, hvor vanskelig ville din situation så være? Svarmuligheder: 1. Slet ikke vanskelig – jeg har allerede pengene. 2. Kun lidt vanskelig – jeg kan let skaffe et sådant beløb. 3. Noget vanskelig – men jeg kan formentlig skaffe et sådant beløb. 4. Meget vanskelig – jeg kan nok ikke skaffe et sådant beløb. 5. Ved ikke/ønsker ikke at svare. Svarmulighed 3 og 4 er lagt sammen i figuren. Antal svarpersoner i 2023: 5570.

Kilde: Tryghedsmålingerne.

I sommeren 2023 er det ikke længere de yngste, der er mest trængt. I gruppen i 20'erne har 41 pct. svært ved at betale en regning i den størrelse inden for den frist, vi har sat, men blandt dem i 30'erne er det tæt på hver anden. Det vil også være svært for en del unge at få hjælp til uventede regninger fra deres forældre i 40'erne, hvor næsten lige så mange har samme problem.

Billedet bliver helt tydeligt, når vi ser på aldersfordelingen i det generelle spørgsmål om økonomisk tryghed, der blev vist i figur 2.2.

Mere end hver fjerde af de 30-50-årige var pludselig blevet økonomisk utrygge i forsommeren 2023 – se figur 2.5.

Figur 2.5
– Midaldrende utryghed

Særlig blandt de midaldrende skød utrygheden i vejret i 22-23 – men ingen aldersgruppe gik fri.

De unge er mest utrygge generelt. Men når det kommer til den økonomiske utryghed er de 30-39-årige og til dels de 40-49-årige stukket helt af.

Men har aldersgrupperne i 30'erne, hvor mange får børn og dyrere bolig, ikke altid siddet hårdt i det?

Egentlig ikke. Ikke typisk.

Følger man udviklingen fra 2009 og frem, har de ikke skilt sig ud fra gennemsnittet i den henseende. I 2021 var det kun 12 pct. af dem, der kaldte sig økonomisk utrygge. I 2023 er det 29 pct.

De 40-49-årige har den næsthøjeste stigning i perioden: fra 16 pct. til 26 pct.

Blandt de unge i tyverne blev flere også økonomisk utrygge mellem 2021 til 2023.

Bedst gik det for de ældre, specielt for dem over 65 år.

Andelen af økonomisk utrygge er dog steget for alle aldersgrupper – også 66 år +. Her var der kun 6 pct. utrygge i 2021, men 13 pct. i 2023. Med andre ord var andelen af økonomisk utrygge 66+-årige i 2023 lige så stor som i *hele* befolkningen fra 18-65 år i 2021.

Små børn og ny bolig

Det er nærliggende at antage, at det seneste års inflation især har ramt børnefamilierne, men det er svært at spore i materialet.

Forældre til førskolebørn har en økonomisk tryghed lidt over gennemsnittet, og har man fire børn eller mere, er man relativt ofte relativt hårdt ramt. Eller rettere: Sådan ser det ud, når vi betragter de 54 svarpersoner, der er velsignet med så mange børn. Generelt er familier med børn ikke mere økonomisk utrygge end familier eller enlige uden børn. Det gælder også, hvis man udelukkende ser på grupperne fra 30-49 år.

Man kunne også tro, at boligejerne – eller rettere de yngre af dem – kunne være i klemme, og at det kunne bidrage til at forklare den stigende økonomiske tryghed blandt folk i 30'erne.

Boligpriserne er faldet med en halv snes procent på ingen tid, så friværdien er forsvundet eller ligefrem blevet negativ for en del nye boligejere. Samtidig har vi fået renter på boliglån igen. Fra nul- eller minus er renten på få måneder vokset til 4-5-6 procent, afhængig af risikovilje og lånetype. Det har givet økonomisk gevinst, hvis man havde fastforrentede lån med ½ eller 1 pct. i rente, men andre fik en brat opvågning. De fleste med 3- og 5-årige flekslån har ikke fået chokket endnu. Så nogle er utrygge ... og har grund til det.

Ikke så overraskende ligger andelen af økonomisk utrygge blandt boligejere med ingen eller negativ friværdi temmelig højt.

For dem med negative friværdier gælder det 32 pct.

Situationen er lidt bedre for dem med en friværdi på under 100.000 kroner: 24 pct. er økonomisk utrygge. Gruppen med en friværdi op til 250.000 også har en smule flere utrygge end befolkningen som helhed.

Men kun 7 pct. af boligejerne anslår deres friværdi til under en kvart million². Og kun en mindre del af den mindre gruppe med lave/negative friværdier er økonomisk utrygge.

Alt i alt er de ikke nok til at vi kan sige, at unge ejere er en særlig økonomisk utryg gruppe – selvom de økonomisk utrygge er lidt flere her end i de mere konsoliderede generationer.

Andelen af økonomisk utrygge boligejere i 30'erne og 40'erne lå tæt på gennemsnittet for hele befolkningen i juni 2023.

Var man derimod *lejer* og mellem 30 og 49, var sandsynligheden for at være i den økonomiske tryghedsstatistik dobbelt så stor som landsgennemsnittet.

Forklaringen er sandsynligvis, at der i denne gruppe er forholdsvis mange, der ikke har haft råd til at købe ejer- (eller andels-) bolig – for det var deres indkomster bare ikke til. De hang måske yderligt på arbejdsmarkedet, eller deres liv var mærket af sygdom eller ustabile familierelationer.

Som vi så ovenfor, var det var også dem, der virkelig kom i klemme, da 200 gram smør pludselig skulle til at koste 35 kr.

Noter

- 1. Den økonomiske tryghedsscore for 2017 og 2021 var ens.
- 2. Dem, der svarer "ved ikke" om deres evt. friværdi er holdt uden for beregningen, N=2484).

Kapitel 3

Voldelige oplevelser

I kapitel 1 kunne vi konstatere, at frykten for at blive overfaldet eller slået er blevet lidt mindre mellem sommeren 2021 og sommeren 2023. I hvert fald i Tryghedsmålingen.

Det er sværere at afgøre, om der var tale om et øjebliksbillede eller en tendens i virkeligheden, der bryder med den vækstkurve i voldsutrygheden, vi ellers har læst i tallene fra de senere år.

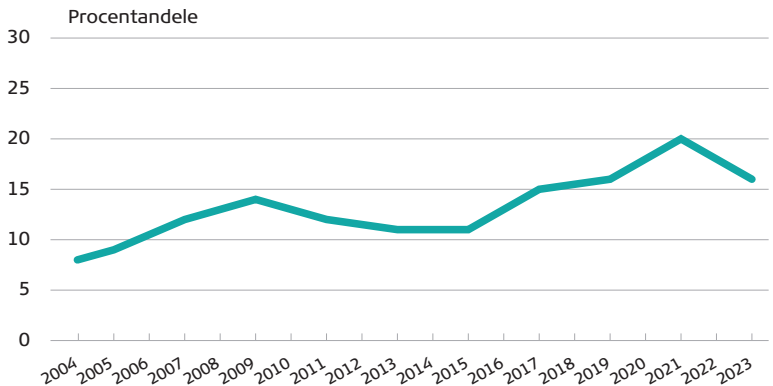
Noget taler for det sidste. Der er således også færre end i 2021, der oplever utryghed ved at gå rundt i deres hjemområde, når det mørkt.

Den utryghed har altid været et udpræget ungdomsproblem, og at den også fylder for mange unge, er hævet over tvivl. Derfor er det også en af de poster, der har indgået i regnskabet, når vi forsøgte at forklare unges voksende utryghed.

Det er også emnet for dette kapitel, hvor svarpersonerne desuden er blevet spurgt, om de selv har været udsat for vold eller trusler i det seneste år.

De mørke timer

Kriminologer havde allerede i mange år spurgt til utrygheden ved at gå i det kvarter, hvor man bor, *efter mørkets frembrud*, da den blev indsat i spørgeskemaet for Tryghedsmålingen i 2004. Til gengæld for den lidt bedagede formulering, får man følgende overblik over udviklingen i de seneste knap tyve år.

Figur 3.1
- Utryg i mørke

16 pct. finder det utrygt at gå rundt i nærområdet, når det er blevet mørkt. Det er færre end de 20 pct. i 2021, der mente det samme, men på højde med 2019.

Spørgeformulering: Hvor tryk føler du dig ved at gå alene i det område, du bor i, efter mørkets frembrud? 1. Meget tryk. 2. Ret tryk. 3. Ret utryk. 4. Meget utryk. 5. Ved ikke/ønsker ikke at svare.
Kilde: Tryghedsmålingerne

Som det ses, steg utrygheden voldsomt fra 2004 til 2009 – fra 8 til 14 pct. Så vendte tendensen med stigende tryghed frem mod 2015, der kun havde 11 pct. utrygge. Fra 2015 til 2021 gik det rigtig galt, med næsten dobbelt så mange i 2021, der rapporterede, at de var utrygge ved deres hjemkvarter i mørke.

I 2023 ses omvendt et stort fald tilbage til niveauet i 2016. Og skal man tage de optimistiske briller på, er de 37 pct. ligefrem ”meget trygge” og det er den højeste andel siden 2015 – og højere end i 2009 og 2011.

Kvinder og unge

Utryghed i mørke forbindes ofte med den truende storby, men den største utryghed finder vi faktisk blandt dem, der bor i mellemstore byer.

Byerne mellem 20 og 40.000 indbyggere har 21 pct. utrygge, og de lidt mindre byer mellem 5 og 20.000 ligger også over gennemsnittet med 20 pct. Herfra er der ikke langt ned til Aarhus, Aalborg og Odense under ét, men lidt længere ned til København/Storkøbenhavn, der ligger nøjagtigt på landsgennemsnittet 16 pct. – selvfølgelig med store variationer mellem forskellige dele af storbyområdet.

Men de mindre og mellemstore provinsbyer opleves altså ikke som særligt trygge, når det er mørkt. Så skal man ud i de helt små byer og allerhelst til landsbyerne.

Det er især kvinderne, der er utrygge, nemlig 21 pct. mod 10 pct. af mændene. Reduktionen siden 2021 er sket nogenlunde parallelt for mænd og kvinder – for kvinderne fra 26 pct. og for mændene fra 14 ditto.

Det er ikke de ældre, der oplever, at de er i farezonen, tværtimod: Jo yngre man er, jo større sandsynlighed er der for at opleve denne form for utryghed.

Blandt 20-24-årige er hver tredje utryg (32 pct.), blandt de 25-29-årige gælder det hver fjerde (26 pct.). Blandt folk i 30'erne giver hver femte (21 pct.) udtryk for, at de er utrygge ved at færdes i nabolaget i mørke, mens kun hver syvende (14 pct.) af svarpersonerne i 50'erne har det på samme måde. Blandt dem fra 60 og opefter gælder det en ud af ti¹.

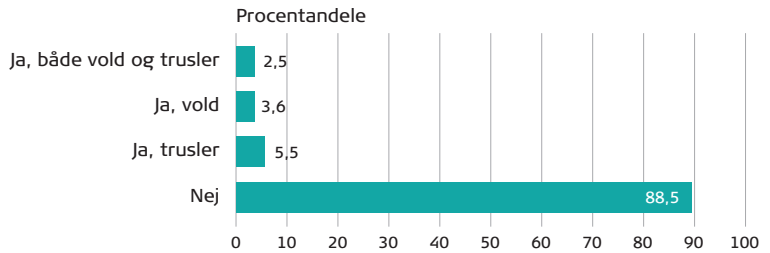
Faldet i utrygheden siden 2021 ses i alle aldersgrupper bortset fra de 30-39-årige. Faldet i procent er dog størst blandt de yngste, idet den blandt grupperne i tyverne er 4-5 procent mindre end den, der blev målt i 2021.

Det taler imod, at den voksende generelle utryghed blandt unge skulle bero på en voksende utryghed for vold.

Mere vold?

Den faldende utryghed for vold kan tænkes at hænge sammen med en nedgang i antallet af voldstilfælde, men så enkel er verden ikke. Historisk har oplevelsen af vold ofte været i utakt med den udvikling i volden, der kan registreres med andre metoder.

Det er også tilfældet i de svar, vi ser i tryghedsmålingen, hvor der er spurgt om svarpersonerne i løbet af det sidste år selv har oplevet vold, trusler eller begge dele. Svarfordelingen ses i figur 3.2.

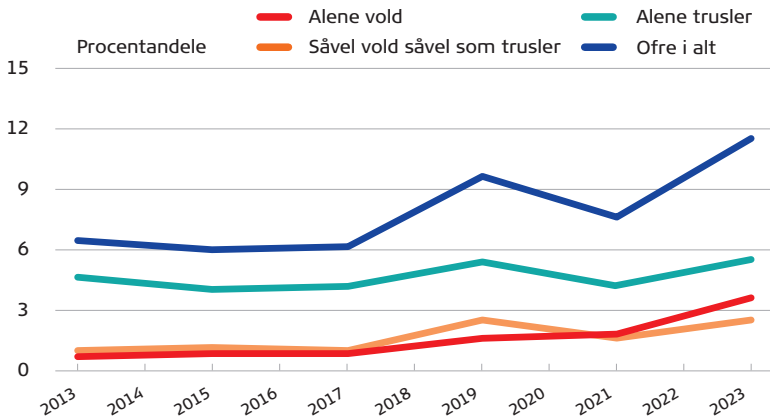
Figur 3.2
– Oplevet vold

11,5 pct. melder, at de oplevede vold, trusler eller begge dele i mellem sommeren 2022 og 23.

Spørgsmålsformulering: Har du inden for de seneste 12 måneder været udsat for vold eller trusler, som var så alvorlige, at du blev bange? Svarskala: 1. Ja, både vold og trusler. 2. Ja, vold. 3. Ja, trusler. 4. Nej. Antal svar: 5570
Kilde: Tryghedsmåling 2023

Tallene er så små, at decimalerne er taget med her, selvom det kan friste til at overvurdere hvor præcist vores måleinstrument er. Sammenholder vi resultatet med de seneste års målinger, ses en markant stigning i både andelen af ofre for vold og af svarpersoner, der har oplevet alvorlige trusler.

Det ses i figur 3.3.

Figur 3.3
– 10 års vold og trusler

Flere af Tryghedsmålingen svarpersoner har oplevet vold og trusler siden 2017.

Spørgsmålsformulering: Se figur 3.2.
Kilde: Tryghedsmålingerne.

Tendenserne ligner dem, vi kender fra andre undersøgelser. Udviklingen tog fart i 2017, men faldt tydeligt under pandemien, da nattelivet i lange perioder lukkede ned, og selv voldsmænd undgik nærkontakt med fremmede. Siden er voldsniveauet vokset til nye højder.

Spørgsmålet er til gengæld, om niveauet er troværdigt. De bedste undersøgelser på området er efter alt at dømme Offerundersøgelserne, som Justitsministeriet, Københavns Universitet og Det Kriminalpræventive råd foretager løbende. Kurven er vi fælles om, selvom den i undersøgelserne fra Justitsministeriet m.fl.² stiger allerede fra 2015. Men de 6 pct. i vores stikprøve, der rapporterer om vold/trusler fra juni 2022 til juni 2023, er 3-4 gange flere end dem, som Justitsministeriet m.fl. fandt for 2022. (1,3-1,8 pct.).

Det tyder på, at YouGovs tal er overdrevne. Det kan skyldes, at stikprøven ikke er helt repræsentativ på dette punkt, eller at nogle af anden grund har misforstået spørgsmålet. Om den ene eller den anden forklaring er mest troværdig, kan vi ikke afgøre³.

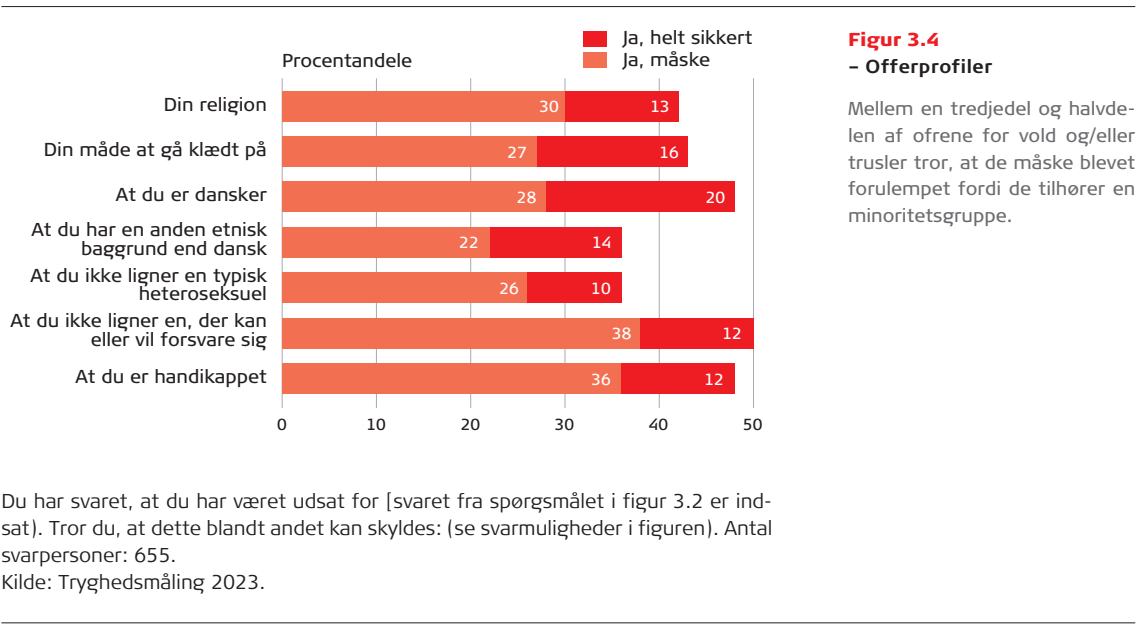
Hvorfor lige mig?

20 pct. oplyser, at hændelsen var ”meget alvorlig” for dem. Hertil kommer 45 pct., der betegner den som ”ret alvorlig”, så nøjagtig 2/3 oplevede altså overgrebet som alvorligt.

Tryghedsmålingen har ikke spurgt nærmere ind til arten af vold eller truende adfærd. Der er altså tale om vold og trusler i alle mulige situationer – i hjemmet, på jobbet eller på en udlandsrejse. Der kan også være tale om værtshusvold i de små timer, arrestanten, der behandles hårdhændet af politiet, eller om læreren, der bliver lovet tæsk af eleverne.

De 655 ofre for vold og/eller trusler i vores stikprøve er dog blevet spurgt om en række mulige årsager til overgrebet. Vi beder dem med andre ord om indirekte at betragte sig selv med gerningspersonens øjne og tilbyder nogle mulige forklaringer på, at vold/trusler ramte netop dem – vel vidende, at der nødvendigvis må være en del gætværk i den slags svar.

Som det ses i figur 3.4 svarer halvdelen, at overgrebet kan hænge sammen med, at overgrebspersonen gik ud fra, at de ikke kunne forsvare sig. Den lader vi lige stå et øjeblik.

Da svarpersonerne har kunnet hakke flere muligheder af, er det nærliggende at se overfald på forsvarsløse i forlængelse af den nederste søjle, hvor i alt 48 pct. af ofre i undersøgelsen nævner handicap som en mulig årsag til, at overgrebet ramte dem. 12 pct. – hver 8. volds- og/eller trusselsramte – mener, at det helt sikkert var en del af gerningsmandens kalkule.

Man kan også hæfte sig ved, at knap halvdelen afviser, at overgrebet skulle bunde i, at de ligner lette ofre. Det gør de muligvis heller ikke.

Til gengæld kan de være ofre for racisme.

Næsten halvdelen nævner som en mulig årsag, at ”de er danske”, mens henholdsvis 36 pct. og 42 pct. nævner deres etnicitet eller religion som mulige årsager.

Hele 43 pct. nævner, at deres påklædning kan have provokeret til vold og/eller trusler, og 36 pct. kan ikke afvise, at de blev ofre, fordi de ikke ”ligner en typisk homoseksuel”. At seksuelt begrundet vold ikke forekommer helt sjældent bekræfter indtrykket fra andre undersøgelser.

Mere racistisk vold?

Det er anden gang, Tryghedsmålingen har spurgt ofrene, hvorfor de selv tror, at de blev udsat for vold og/eller trusler. Sidste gang var i 2017, da ofrene ikke talte så mange procent af svarpersonerne.

Selvom der var omtrent lige mange svarpersoner i alt, svarede bare 320 dengang, at de havde været udsat for vold og/eller trusler i året før – mod 655 i Tryghedsmåling 2023.

Flere forskelle er værd at rapportere om:

Kun 32 pct. forklarede dengang, at deres forsvarsløse fremtræden kunne spille ind – mod 50 pct. i 2023. Handikap blev kun nævnt som mulig årsag af 20 pct. – mod 48 pct. i denne undersøgelse.

Halvdelen fandt også dengang, at deres danskhed kunne være en større eller mindre del af forklaringen. Derimod var det "kun" 16 pct. i 2017, der vurderede, at deres ikke-danske udseende kunne ligge bag. I 2023 er de 36 pct.

En eventuel modstand mod offeret på grund af religion er også en mere udbredt forklaring: 42 pct. nu mod 25 pct. i 2017.

Det kunne vidne om, at vold og trusler mod personer med en anden etnisk baggrund end dansk er taget nævneværdigt til. Hvis det kan bekræftes af andre undersøgelser, er det naturligvis en udvikling, der må tages meget alvorligt.

Det er også påfaldende, at andelen, der har svaret "helt sikkert", er noget højere på alle spørgsmål minus et i 2023, sammenlignet med 2017. Hærdes den gensidige modvilje mellem nogle af de mest berørte grupper i disse år? Er der en voksende tendens til at se voldsepisoder som udslag af racisme i situationer, hvor flere tolkninger er mulige?

Vi vil ikke påtage os at besvare spørgsmålene, men heller ikke undlade at stille dem.

Noter

1. Blandt de 18-19-årige angiver hele 38 pct. at være utrygge for at bevæge sig ud i deres eget boligområde, og det kan siges at bekræfte den lige alderskurve. Der er dog ret stor usikkerhed om denne aldersgruppe i stikprøven, der derfor ikke rapporteres særskilt.
2. Udsathed for vold og andre former for kriminalitet s. 14. Justitsministeriets Forskningskontor Rigspolitiet, Københavns Universitet og Det Kriminalpræventive Råd. Offerundersøgelserne 2005-2022. Hovedtal.
3. I Justitsministeriets Offerundersøgelse (se note ovenfor) indledes det identiske spørgsmål med formuleringen "Forekomsten af vold diskuteres meget for tiden." Tilføjelsen kan måske få svarpersonerne til at overveje en ekstra gang, om det, de blev udsat for, skal anses for at være vold hhv. trusler.

Kapitel 4

Stress, økonomi og utryghed

I Tryghedsmåling 2004 blev svarpersonerne spurgt, om de var utrygge for at få en uoverskuelig opgave på deres arbejde. Det svarede 5 procent ja til. Siden er andelen vokset systematisk fra måling til måling, og i dag er andelen firedoblet til 20 pct. – jf. figur 1.6 i kapitel 1.

Det stod dog også hurtigt klart, at stress på ingen måde kan reduceres til et fænomen i arbejdslivet. Det optræder i alle livssfærer, måske især der, hvor vi ikke synes at vi slår til.

På et supplerende spørgsmål i Tryghedsmålingen for 2019 svarede ikke færre end 29 pct. at de var utrygge for at få alvorlig stress, så jeg i længere tid ikke kan klare kravene i hverdagen”. Opfølgende spørgsmål bekræftede, at utrygheden ikke var grebet ud af luften: 12 pct. oplyste, at de havde været sygemeldte med stress i mere end en måned i løbet af de sidste fem år.

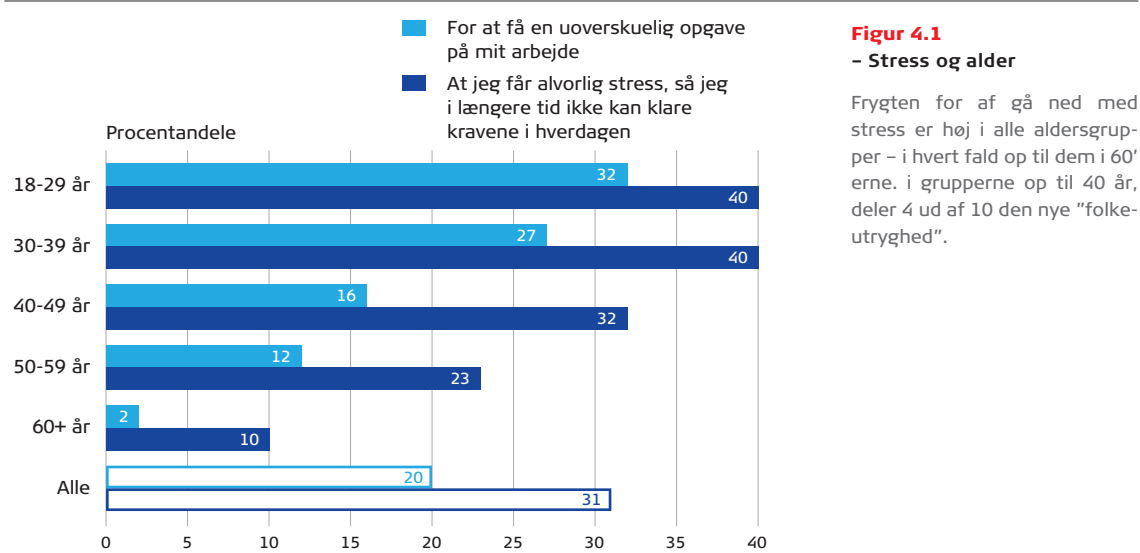
Derfor har øget stress også været en af de forklaringer, der virkede plausible, når vi skulle forklare hvorfor utrygheden blev ved at stige, selvom finanskrisens økonomiske utryghed havde fortaget sig. Meget kunne tale for, at stress simpelthen var blevet ”den nye folkeutryghed”.

Andelen, der frygter at gå ned med stress, har ligget konstant siden 2019 med en svag tendens til stigning. I 2023 nævnes den af 31 pct. af samtlige svarpersoner mellem 18 og 65.

Det er samtidig en utryghed, der i udpræget grad rammer unge. Derfor er det væsentligt at undersøge nærmere, om det højere stressniveau kan være med til at forklare, hvorfor navnlig de unge blev endnu mere utrygge siden 2021.

Flere unge frygter for stress

Det er først og fremmest de yngre, der er bange for alvorlig stress – og for det, der stresser. I figur 4.1 ses de andele i forskellige aldersgrupper, der giver udtryk for utryghed i de to stress-spørgsmål.

Figur 4.1
– Stress og alder

Frygten for at gå ned med stress er høj i alle aldersgrupper – i hvert fald op til dem i 60’erne. I grupperne op til 40 år, deler 4 ud af 10 den nye ”folkeutryghed”.

Nedenfor er anført en række problemer. Angiv, hvor utryg du for tiden er over for disse problemer. (...) For at få en uoverskuelig opgave på mit arbejde (...) At jeg får alvorlig stress, så jeg i længere tid ikke kan klare kravene i hverdagen. Sværskala: 1. For tiden slet ikke utryg. 2. For tiden kun lidt utryg. 3. For tiden noget utryg. 4. For tiden meget utryg. 5. For tiden ikke relevant for mig. 6. Ved ikke/ønsker ikke at svare. For tiden noget og meget utrygge er lagt sammen. Antal svarpersoner: 5570

Kilde: Tryghedsmåling 2023

Frygten for at stå med en opgave på jobbet, man ikke kan håndtere, findes hos ca. hver femte, og her er aldersforskellen til at tage og føle på: Den rammer hver tiende over 50, men hver tredje af den yngste aldersgruppe i 2023.

Blandt de unge og yngre til og med 39 år er ikke færre end 40 pct. mere eller mindre utrygge for at blive sat ud af spillet på grund af stress. Og de er blevet flere. I 2019, da spørgsmålet blev stillet første gang, fik vi ”kun” dette svar fra 35 pct. af de 18-29-årige og 31 pct. af svarpersonerne i 30’erne.

Hvorfra kommer al denne stress?

Vi kan i første omgang se på, hvad det hænger sammen med rent statistisk. Vi kan her se stærke statistiske sammenhænge mellem utryghed for stress og (især) en række af de økonomiske utrygheder, som vi beskrev i kapitel 1. Eksempelvis er man – hvis man er utryg for stress – med stor sandsynlighed også utryg for uregelmæssige indkomster, uventede regninger og stigende energipriser¹. De økonomiske utrygheder er samtidig mere udbredte hos de yngste 18-29-årige og de yngre 30-39-årige end i befolkningen som helhed.

De to mål for stress har også en stærk sammenhæng med den samlede økonomiske utryghed i husstanden, som var den, vi brugte til at beregne tryghedsscoren i kapitel 2².

Et par af utryghederne er ikke bare mere udbredte blandt unge end andre. Det stresser øjensynlig også de unge mere end de ældre. Det gælder utrygheden for at miste jobbet og for at tabe penge på sin ejerbolig. Vi kan ikke vide nøjagtig hvorfor, men mindst er par forklaringer er mulige:

- De 18-29-årige på arbejdsmarkedet er for en dels vedkommende unge med kort eller ingen erhvervsuddannelse, herunder også nogle, der hænger yderligt på jobmarkedet. Fyring kan altså indebære marginalisering, som vi ved, at mange er utrygge for.
- De 18-29-årige, der ejer deres egen bolig, står dårligere end boligejere flest ved udsigten til at boligen mister værdi. Hovedparten har købt bolig i de seneste år og tilhører derfor ofte dem, der møder de højere renter med en beskeden eller negativ egenkapital. De udgør – som vist i kapitel 2 – et mindretal af husejere og er naturligvis også i mindretal blandt de 18-29-årige. Men analysen viser, at de – på linje med de marginaliseringstruede i aldersgruppen – er med til at trække stressniveauet hos unge op.

Utryghed

Der er også en statistisk sammenhæng mellem de økonomiske utrygheder og den **generelle tryghed** i hverdagen, som vi målte med den generelle tryghedsscore (se boksen side 10).

Sammenhængen er noget svagere, end da vi fx sammenholdt de forskellige **økonomiske** utryghedsproblemer med den samlede økono-

miske utryghed. Naturligvis. Den generelle tryghed i hverdagen afhænger af mange flere faktorer. Men sammenhængene mellem de forskellige årsager til utryg økonomi og den generelle tryghedsscore er absolut til at få øje på³.

Med andre ord: Er man utryg for fx om man har penge til lappe hullet i taget, så er man med stor sandsynlighed ikke bare økonomisk utryg, men utryg generelt. Samtidig er man med stor sandsynlighed mere stresset.

Det forekommer sandsynligt, at vi her har fat i en væsentlig del af forklaringen på, at utrygheden blandt unge er vokset til et endnu højere niveau end i den sidste tryghedsmåling i 2021.

Men kan økonomiske trængsler så også forklare, at vi fik så mange flere utrygge unge fra 2013 og frem til 2021?

Det korte svar er nej. Det længere svar er nej, overhovedet ikke.

Der har naturligvis i hele perioden fra 2013 til 2021 været en hel del af de unge, som havde småt med penge. Men det forklarer ikke sagen. Om ikke andet, så fordi den økonomiske utryghed for unge *ikke* steg fra år til år. Især den sidste del af perioden var præget af opsving.

Årsager og sammenhænge

Samtidig er der to grundlæggende forhold ved selve den statistiske metode, vi skal have in mente.

De statistiske analyser viser, at der er en sammenhæng mellem den måde vores svarpersoner svarer på spørgsmålene. I hvert fald med en høj sandsynlighed. Men de viser også, at det ikke er en-til-en-sammenhænge. Langt fra. Andre forhold spiller ind.

Samtidig siger de ikke, hvad sammenhængen er. Er det A, der fører til B – eller omvendt? Eller påvirker de hinanden gensidigt?

Kunne det være tilfældet, når vi taler om forholdet mellem økonomisk utryghed, stress og tryghed i almindelighed? Læseren kan selv svare ja eller nej til de følgende spørgsmål:

Virker det sandsynligt, at man oftere bliver

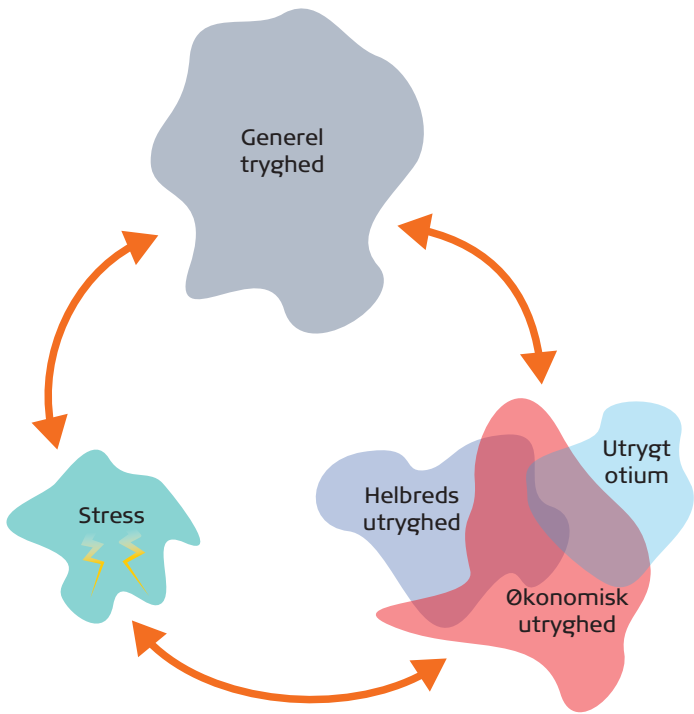
- utryg for sin økonomi, hvis man generelt går og er utryg?
- alvorligt stresset, hvis ens økonomi er utryg?
- utryg, hvis man er stresset?

- stresset, når man er utryg helt generelt?
- utryg for sin økonomi, hvis man er stresset?
- utryg generelt, hvis ens økonomi er utryg?

Hvis læseren er enig i, at svaret kan være ja på alle disse spørgsmål, ser sammenhængen ud som i figur 4.2

Figur 4.2
– Stress-økonomi-utryghed-cirklen

Tryghed, stress og økonomisk utryghed påvirker hinanden gensidigt.

Det ligner en ond cirkel, der går begge veje, men den fortæller stadig langt fra hele historien om, hvorfor de unge er blevet så utrygge. For både stressen og den generelle utryghed har naturligvis også andre årsager.

En af dem ser ud til at være, at mange unge ser ud til at være blevet mere, ja, hvad skal vi kalde det? Sensible? Sensitive?

Vi begynder kapitel 5 med at spørge om de er blevet ”mindre robuste”.

Noter

1. Styrken i den statistiske sammenhæng er målt med såkaldte korrelationskoefficienter (Pearson r). Målestokken går mellem minus en og plus en. Vi finder fx 0,57 på skalaen minus 1 til plus en mellem utryghed for at gå ned med for stress med utrygheden ved uregelmæssige indkomster. Med frygten for stigende energipriser nås værdien (0,53) og med uventede regninger (0,48).
2. Sammenhængen mellem utrygheden for at blive ramt alvorligt af stress og den økonomiske utryghed i husstanden korrelerer med 0,38 på skalaen mellem minus 1 og plus 1.
3. På følgende fem spørgsmål finder vi korrelationskoefficienter (Pearson r) på mere end 0,35: At mine indkomster er uregelmæssige (0,39). For at jeg bliver overfaldet eller slået (0,39). For at familiens økonomi trues af dårligt helbred (0,37). At jeg får alvorlig stress, så jeg i længere tid ikke kan klare kravene i hverdagen (0,36). For ikke at have helbred til at kunne klare at arbejde (0,36). Værdierne viser styrken i korrelationen mellem de nævnte utrygheder og den generelle tryghedsscore (se side 10). Opgørelsen adskiller sig dermed fra dem, der er anvendt i den grafiske fremstilling af ”Den utrygge vej” på side 22-23, hvor de samme spørgsmål er korreleret med andelen af regulært utrygge – med henblik på at måle sammenhængen mellem disse og den dybe utryghed.

Kapitel 5

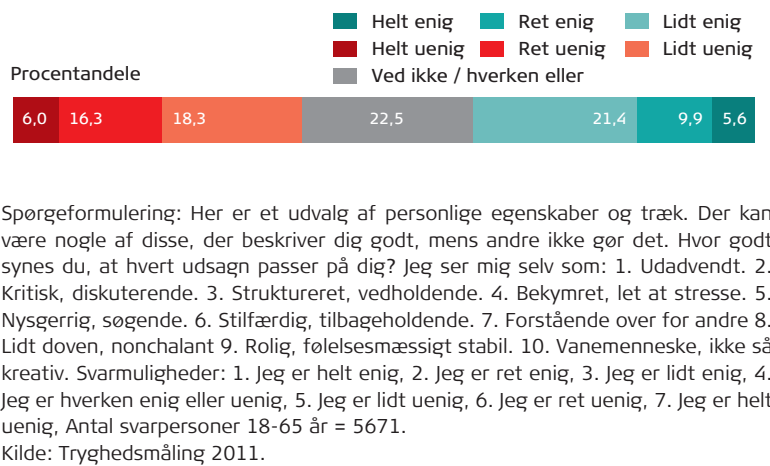
Er de unge blevet mindre robuste?

Tryghedsmålingen har siden 2011 lejlighedsvis spurgt sine svarpersoner, hvordan de vurderer forskellige sider af deres egen personlighed. De er bl.a. blevet spurgt, om de oplever sig som "bekymret, let at stresse", og fik syv svarmuligheder fra "Jeg er helt enig" til "Jeg er helt uenig" i denne karakteristik.

Svarfordelingen i procent for hele befolkningen mellem 18 og 65 i 2011 så ud som i figur 5.1.

Figur 5.1
– Bekymret og let at stresse?

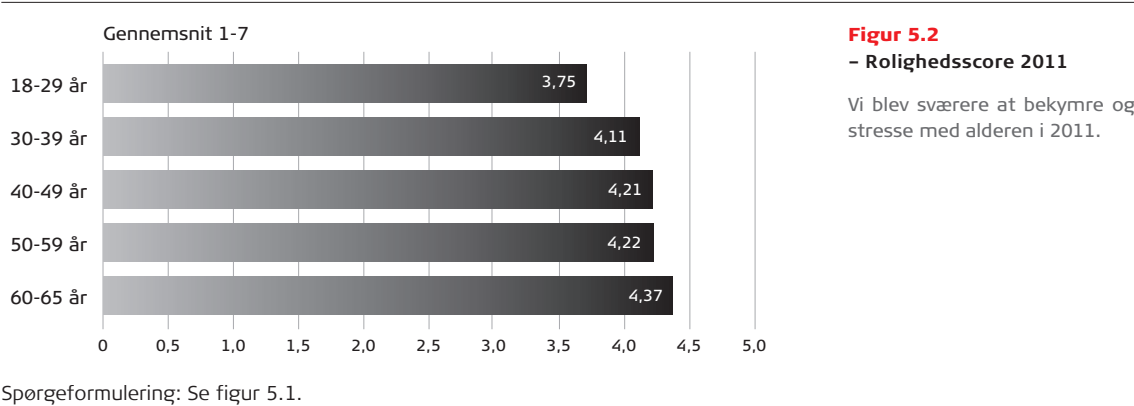
5,6 pct. var helt enige i, at de er lette at bekymre og stresse, og 6 pct. var helt uenige. De fleste vælger et af mellemsvarene på skalaen.

Svarpersonerne har altså delt sig efter, i hvilken grad de selv synes, at de er lette at bekymre og stresse.

Vi kan oversætte de syv "stress-grader" på skalaen til tal, så dem, der er helt uenige i udsagnet, får syv point, mens dem, der er helt enige, får et enkelt point. Derefter kan vi beregne et gennemsnit.

I den følgende figur er der beregnet et gennemsnit for fem aldersgrupper for at sammenligne, hvor lette folk i de forskellige aldre var at bekymre og stresse i 2011.

Figur 5.2
– Rolighedsscore 2011

Vi blev sværere at bekymre og stresse med alderen i 2011.

Der var ikke monumentale forskelle på, hvor lette de fem aldersgrupper var at stresse i 2011 – når de selv skulle sige det. Men der var en tendens: jo ældre, jo sværere var det at bekymre og stresse dem.

Forskellen mellem de ældste og de yngste var til at tage og føle på. Gennemsnittet på syvpunktsskalaen var 0,62 point højere for 60-65-årige end for de 18-29-årige. Her var med andre ord belæg for at påstå, at gennemsnitsdanskere blev mindre stresset med alderen tilbage i 2011.

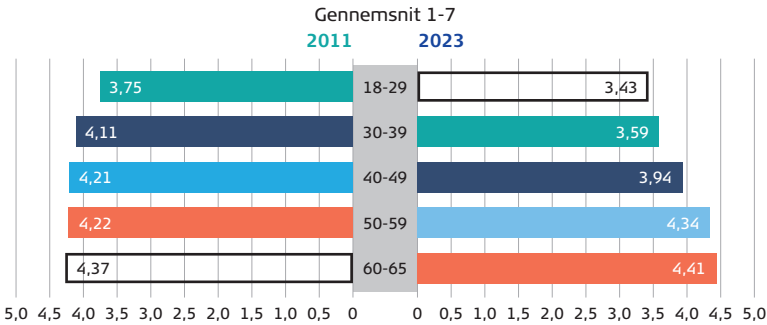
Sammenligner man med de svar, der er givet 12 år senere, i 2023, kommer nye mønstre frem.

For det første er gennemsnittet faldet for hele befolkningen mellem 18 og 65. Vi er øjensynlig blevet en mere stresset og bekymret nation end for 12 år siden.

Sammenligningen viser dog endnu mere. Se figur 5.3.

Figur 5.3
– Stressen flytter med

De unge i 20'erne blev endnu lettere at bekymre og stresse, da de kom op i 30'erne. Blandt de 30' årige i 2011 ses samme mønster 12 år senere.

Figurforklaring: Se Figur 5.1 Antal svarpersoner i 2023 er 4333 18-65-årige
Kilde: Tryghedsmåling 2023.

Det er nemlig – **for det andet** – udelukkende blandt de yngre, at mange flere oplever, at de hver især er blevet mere stressede. Folk over 50 år er mindre stressede end i 2012. Det er navnlig gruppen i 30'erne, der er gået tilbage (deres gennemsnit er faldet med 0,52 på syvpunktsskalaen).

For det tredje ser vi ikke længere en tendens til, at de unge bliver mere rolige med alderen, dvs. sværere at bekymre og stresse. Det ses, når man sammenligner de søjler i figuren, der har samme farve:

De 18-29-årige i 2011 er i dag omtrent de samme som de 30-39-årige nu (de grønne søjler). Dem mellem 30 og 39 i 2011 er i dag i fyrterne osv. (mørkeblå søjler).

Hvis det forholdt sig sådan, at vi blev mindre stressede med alderen, skulle de yngste fra 2011 være blevet mindre lette at stresse i dag, men det forholder sig modsat. Det samme gælder de 30-39-årige i 2011, der for flertallets vedkommende er i 40'erne nu.

Går man dybere ned bliver det desuden tydeligt, at udviklingen i retning af mere stressede unge ikke først og fremmest skyldes polarisering. Der er med andre ord ikke tale om, at en forholdsvis lille gruppe 18-29-årige med meget ekstreme svar trækker hele aldersgruppens gennemsnit ned. Det er godt nok lidt flere i 2023-gruppen, der var helt enige i, at de er lette at stresse og bekymre (12 pct. versus 9 pct.), men det kan slet ikke forklare, at gennemsnittet falder så meget (dvs. at flere oplever, at de er blevet mindre rolige)¹.

Emotionel stabilitet

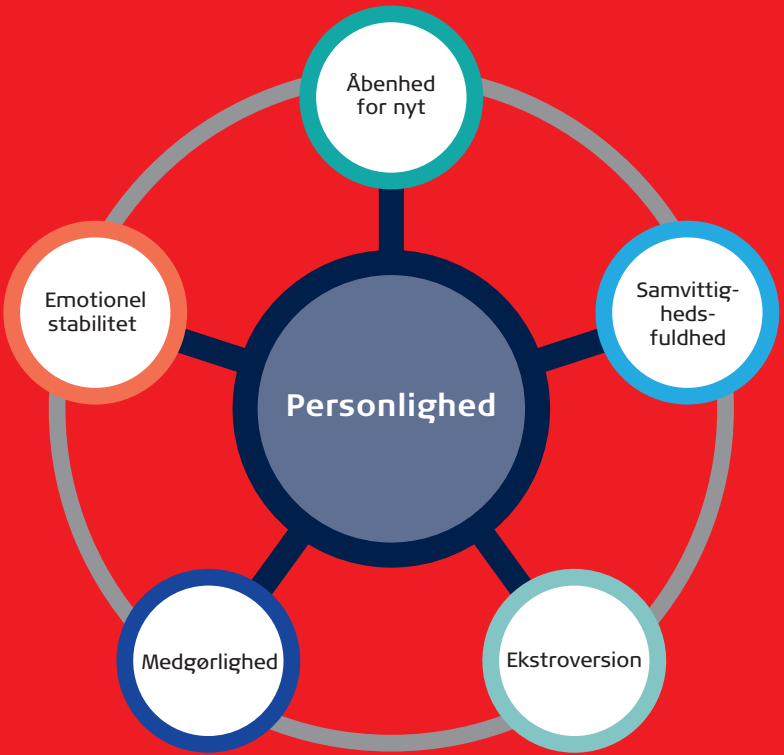
De spørgsmålsformuleringer, der er brugt i spørgeskemaet, bygger på den såkaldte fem-faktor-personlighedsmodel, som er inspireret af personlighedspsykologien (se tekstboksen).

Femfaktormodellen – The Big Five

Siden 1990'erne er femfaktormodellen – humoristisk betegnet som "The Big Five" blevet en del af værktøjskassen for mange psykologer. Den er udviklet af to amerikanske psykologiprofessorer, Paul Costa og Robert McCrae.

Modellen forsøger at beskrive personligheden ud fra fem egenskaber, som ifølge de to forfattere er særligt grundlæggende (og som hver især kan deles op i forskellige facetter).

Modellen er gengivet i figuren.

Femfaktormodellen bruges i personlighedstests, der i nogle tilfælde rummer ca. 240 spørgsmål.

Sam Gosling, der er professor i socialpsykologi ved universitet i Houston, har "oversat" det omfattende spørgeskema til bare 10 spørgsmål, der kan bruges i en befolkningssurvey. Det er selvsagt ikke robuste undersøgelser af de enkelte svarpersoners personlighed, som dem, der foregår i en grundig psykologisk undersøgelse, men et forsøg på at nærme sig en forståelse af, hvordan de forskellige personlighedstræk fordeler sig i befolkningen og i bestemte befolkningsgrupper. Det er naturligvis også interessant, hvis der sker en ændring over tid i den måde, som deltagere i en survey, beskriver deres egen personlighed.

I spørgebatteriet afdækkes hvert af de fem personlighedstræk i femfaktormodellen med to spørgsmål. Neuroticisme-skalaen – også kaldet "emotionel stabilitet" – fastlægges med spørgsmå-

let om at være let at stresse og bekymre plus spørgsmålet om, i hvilken grad svarpersonen anser sig for at være "rolig, følelsesmæssigt stabil". Hypotesen bag er, at svarpersoner, der ser sig som svære at bekymre og stresse, samtidig vil se sig selv som følelsesmæssigt stabile – og omvendt. Det giver med andre ord mening at se de to spørgsmål som to sider af samme sag².

Derfor kan vi sammenfatte svaret på de to spørgsmål i et enkelt tal, så vi kan sammenligne forskellige grupper.

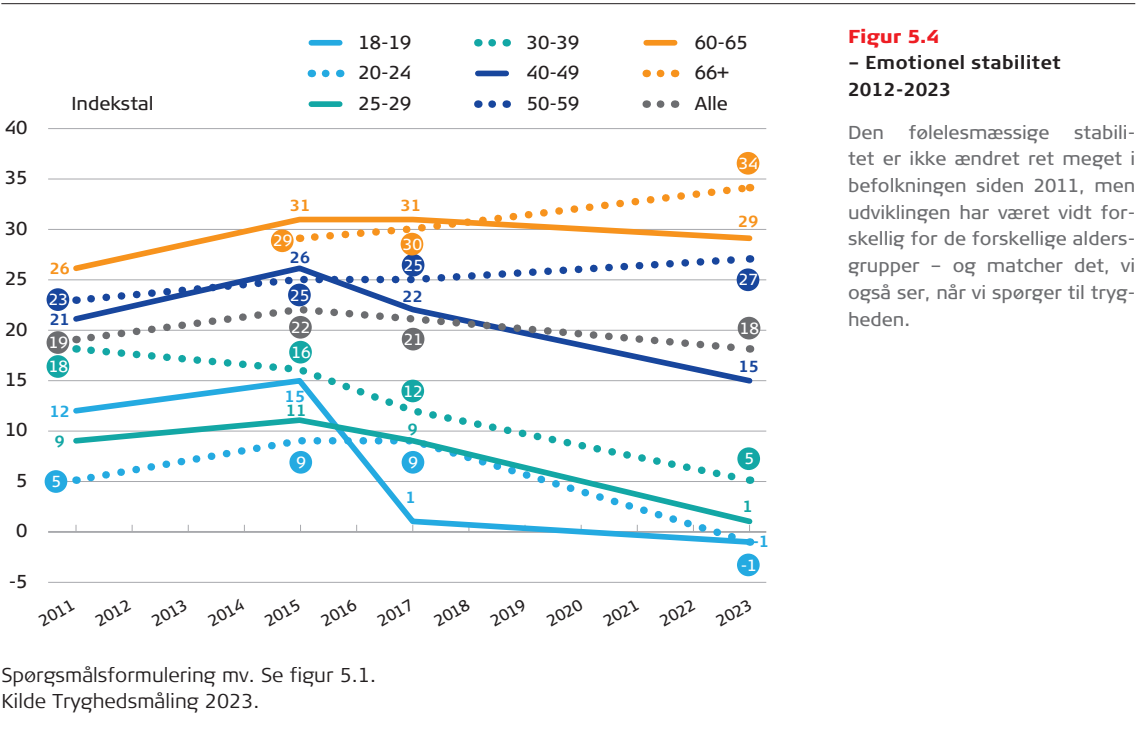
I figur 5.4 er det gjort som et indekstal, der viser forskellen på de svar, der er givet i de forskellige aldersgrupper, så vi kan sammenligne de yngre med de ældre: Er man helt enig i, at man er let at stresse og samtidig helt uenig i, at man er rolig og følelsesmæssigt stabil, svarer det til -100, mens den modsatte svarkombination sættes til +100. Derefter beregnes gennemsnittet for hele aldersgruppen.

Den personlighedsfaktor, vi er optaget af her, kaldes "emotionel stabilitet", der måles på neuroticisme-skalaen. Ringe emotionel stabilitet er bl.a. en indikator for psykisk sygdom, især depression og angst, og for negativ selvbevidsthed og en høj sårbarhed over for kritik.

Det er ikke stress i sig selv, der måles her, men svarpersonens fornemmelse af deres egen følsomhed for stress. Selvom det ikke skal overfortolkes som personlighedstræk på individuelt niveau, får vi et mål for den følelsesmæssige stabilitet hos dem, der indgår i en i bestemt gruppe.

Spørgebatteriet er blevet anvendt i tryghedsmålingerne i 2011, 2015, 2017 og 2023, og vi kan derfor se, om forskellen mellem yngre og ældres følelsesmæssige stabilitet er blevet større eller mindre med tiden.

Det sker i figur 5.4.

Den gode udvikling er fortsat blandt 50+-årige efter 2015. Udviklingen blandt de yngre gik den modsatte vej. Jo yngre gruppen er, jo mere brat er tilbagegangen.

Tydeligst er faldet således for de 18-19-årige efter 2015. Det er en aldersgruppe, hvor stikprøverne er små og ikke altid er særlig repræsentative. Kurven for de to grupper i tyverne ligner dog de yngstes: Det gik egentlig lidt op indtil 2015. Derefter faldt de til i nærheden af nul i 2023 på skalaen fra minus til plus 100.

Dem i 30'erne (de grønne prikker) er det gået støt tilbage for. Det er også tilfældet for dem, der var i 30'erne i 2011 og som efterhånden er kommet op i 40'erne (den mørkeblå streg, der knækker i 2015).

Dem, der er mellem 50 og 65 år i 2023, har nogenlunde uændret emotionel stabilitet. Gruppen over 65 er derimod mere stabile end de var tilbage i 2011. Forskellen mellem unge og ældre er altså vokset og faktisk accelereret i de forløbne 12 år.

De yngre ser altså ud til generelt at være blevet mindre følelsesmæssigt stabile i perioden fra 2015 og fremad.

Det påvirker dem naturligvis forskelligt hver især. Men for en dels vedkommende ser det ud til at manifestere sig som øget stress og/eller utryghed – og evt. det, der er endnu værre.

Men kan man virkelig drage så vidtgående slutninger af disse tal? Nogle sagkyndige vil understrege, at der kan være tale om flygtige ændringer³.

Tryghedsmålingens data registrerer ikke desto mindre en ændring i den følelsesmæssige stabilitet, der synes at være slået igennem hos unge bredt og generelt, selvom det kun er slået ud som mistrivsel hos et mindretal.

Resultaterne synes at flugte godt med en række andre undersøgelser, hvor der er spurgt om unges mentale sundhed på andre måder. Der er tale om både danske og internationale undersøgelser, og det er intet tilfælde: De unge danskernes utryghed indgår givetvis i en stor global udviklingstendens – som beskrives nærmere i tekstboksen om de unges mistrivsel.

Noter

1. Polariseringen måles med det statistiske begreb "standardafvigelsen". For 18-19-årige, 20-24-årige og 25-29-årige er forskellene små, og de går i forskellige retninger. Lægger vi alle 18-29-årige sammen, er spredningen i 2023 (2,42) den samme som i 2011 (2,43). Der er heller ikke store ændringer for 30-39-årige. Fra 2,45 til 2,60.
2. Det er der rimeligt belæg for at antage, også i Tryghedsmålingens data: Korrelationskoefficienter for de 18-65 årige på de to spørgsmål er ganske høje og stigende over tid: 2011 $r = -.336$, 2015 $r = -.387$, 2017 $r = -.348$ og 2023 $r = -.417$.
3. Tryghedsmålingen takker I den forbindelse for kritiske kommentarer til kapitlets analyse fra psykologiprofessor Ingo Zettler, Københavns Universitet: "I am really not a big fan of (ultra) short personality scales, especially when it comes to aiming to make more general conclusions. I wouldn't go so far as to say that I don't like them at all, but, well, I don't like them.(..), skriver Ingo Zettler, der bl.a. henviser til en kritisk analyse af World Values Survey, der har anvendt de samme spørgsmål, som Tryghedsmålingerne: "Problems with the Big Five assessment in the World Values Survey" af Steven G. Ludeke og Erik Gahner Larsen. Se: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0191886917301216?via%3Dihub> Vil man nå frem til solidere konklusioner, er metoden snarere at gennemføre et kohorte-studie, hvor den samme persongruppe følges over en årrække, skriver Ingo Zettler, der også peger på, at de bedste og seneste metaanalyser sandsynliggør, at unge faktisk bliver mere emotionelt stabile med alderen, og at det, der er fundet i tryghedsmålingen, mao. næppe er varige personlighedsændringer, men snarere afspejler forhold i omgivelserne.
4. Såvel Vives tal for 2021 som Sundhedsprofilens data fra samme år kan være påvirket af pandemien og de nedlukningsperioder, som mange børn og unge fandt meget lange.

De unges trivsel

Tryghedsmålingen tyder på, at unge er blevet mindre følelsesmæssigt stabile mellem 2011 og 2023. De unges svar tyder samtidig på, at andelen af unge med stress og utryghed er blevet væsentligt højere. Resultaterne følger sig til en række andre, som forskere har fremlagt i de seneste år, og som tyder på, at stadig flere unge er udfordret af forskellige slags trivselsproblemer. Fænomenet synes at gå igen i alle de lande, der har forsøgt at registrere udviklingen. Igennem de seneste år er netop de unges trivsel også blevet en af den danske be-

folknings hovedbekymringer (som det vil fremgå af figur 6.2 i kapitel 6).

En meget citeret analyse bygger på Den Nationale Sundhedsprofil fra Statens Institut for Folkesundhed. I 2021 præsenterede den udviklingen i mental sundhed i forskellige aldersgrupper. Se figuren nedenfor. Siden 2013 er udviklingen gået den gale vej for særligt de 16-24-årige, og særligt blandt de unge kvinder. Tilbagegangen har i mindre omfang ramt de 25-34-årige og også strejft de ældre aldersgrupper. Blandt de yngste i Sund-

hedsprofilen har 27,8 pct. en lav mental helbredsscore, beregnet ud fra deres svar på en række spørgsmål, der drejer sig om deres evt. mismod, energiniveau og større eller mindre sociale kontakt.

Den internationale helbredsundersøgelse af skolebørn (HBSC) har også spurgt til børn og unges trivsel, nærmere bestemt de 11-, 13- og 15-årige, hvor den nationale sundhedsprofil spørger fra 16 år og opefter. Skolebørnsundersøgelsen har indsamlet data i alt 11 gange siden 1984 og til de seneste offentliggjorte data fra 2022 – altså 38 år.

Den danske undersøgelse viser, på linje med Sundhedsprofilen, at særligt hos de større piger stiger andelen, der føler sig nervøse, irritable, kede af det mv., markant fra 2010 til 2014 – og at stigningen sidenhen er fortsat. Indtil 2010 var disse tal konstante eller i svag bedring.

Tankevækkende viser undersøgelsen, at oplevelsen af pres fra skolearbejdet var været voksende blandt de større piger fra første måling og frem. Det er nu næsten 20 pct. at de største piger, der føler sig pressede. Blandt drengene holdt væksten i at føle sig presset fra skolearbejde op fra 2006 til 2010, og har siden været konstant eller svagt faldende og ligger nu under 10 pct.

En anden meget omtalt undersøgelse er "Ny udsathed", der bygger på en survey

blandt 16-24-årige, udført af Center for Ungdomsforskning, Aalborg Universitet i 2019.

Undersøgelsen finder – ligesom Sundhedsprofilen – at 27 pct. af de 16-24-årige trives dårligt, da de "sjældent eller aldrig har været glad og tilfreds inden for den sidste måned".

For de fleste unges vedkommende hænger mistrivlsen sammen med enten komplekse, sociale problemer eller psykiske problemer.

En mindre del associeres med det bredt favnende begreb "ny udsathed", der beskrives som et "fænomen, der sætter sig igennem, når unge oplever et markant kulturelt præstations- og forventningspres i uddannelsessystemet såvel som i ungdomslivet generelt".

En fjerde markant undersøgelse er VIVES "Børn og unge i Danmark" med data fra 2009, 2013, 2017 og 2021. Blandt de bekymrende resultater her er, at:

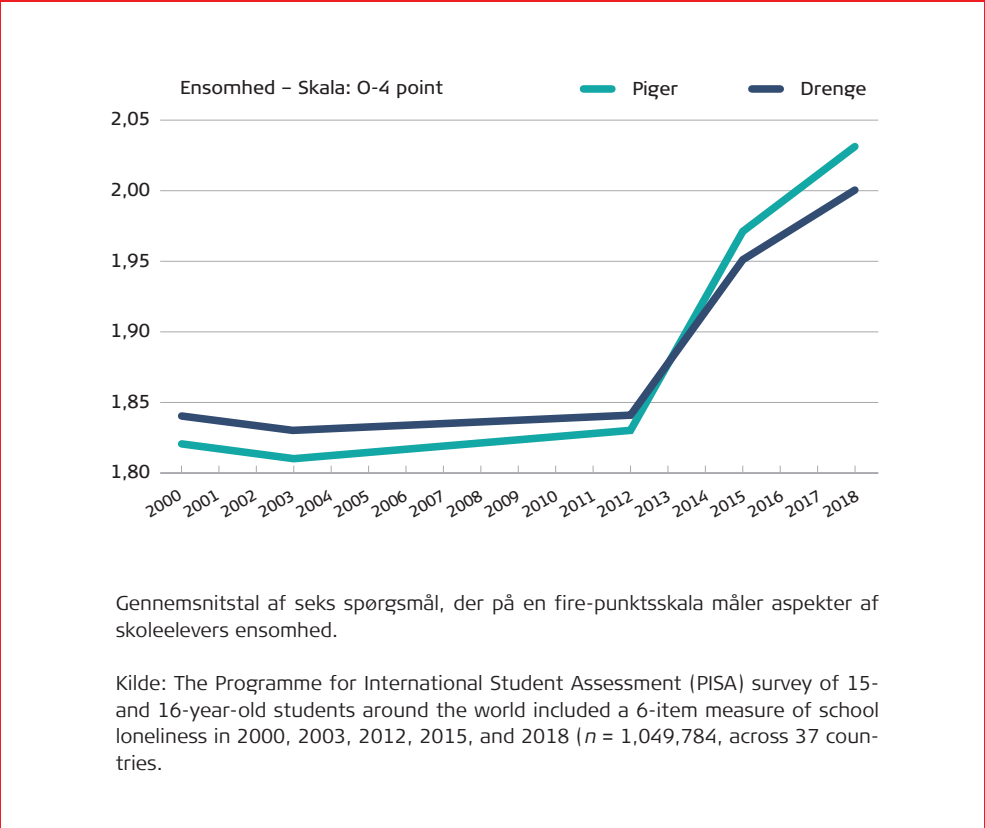
- tilfredsheden med livet er faldet en del blandt 15- til 19-årige
- flere større børn og unge oplyser, at de føler sig ensomme
- Tilfredsheden med at gå i skole er også faldet i de seneste undersøgelser.

På linje med andre lande ser vi i disse år en stigning af unge, der diagnosticeres med angst og depression. Det er dog endnu uafklaret, om udviklingen for alvor vil manifestere sig i mere behandlingskrævende, psykisk sygdom i Danmark.

Hvordan ensomhed, mismod, stress, lav trivsel, ydre pres og følelsesmæssig ustabilitet hænger sammen – og om der er tale om et enkelt fænomen eller flere – er fortsat uafklaret.

Som nævnt er det derimod påfaldende, at beslægtede udviklingstendenser kan konstateres i mange lande. Et enkelt eksempel af mange er den følgende graf om ensomhed blandt 15-16-årige skolebørn i 37 lande.

Nationale forhold som fx skolereformen eller de nationale tests mv. rækker altså ikke til at forklare tendenserne.

Det betyder på den anden side ikke, at udviklingen løber helt parallelt i alle lande.

I USA og flere andre lande oplever man en stigning i antallet af selvmord og selvmordsforsøg blandt unge, som vi heldigvis ikke ser i de nordiske lande. I Danmark finder vi heller ikke øget selvskade (men derimod et fald siden 2012).

Forklaringer på trivselsproblemerne skal muligvis findes i nogle træk i børnelivet, som genfindes på tværs af lande, fx at moderne børn er mindre sammen med andre børn, mindre fysisk aktive, og i højere grad overvåges og beskyttes af voksne.

En anden forklaring, der har vundet frem de sidste par år, drejer sig om effekter af sociale medier som Facebook og Instagram, der var blevet uhyre udbredte fra slutningen af nullerne, da smartphonen blev allemandseje. I Danmark vurderer Sundhedsstyrelsen at hver fjerde 15-årig er på sociale medier mere end fire timer hver dag.

I USA er tidsforbruget endnu større. Så næppe noget fænomen har ændret så meget ved hvad børn og unge bruger deres tid på. Der er fundet en klar sammenhæng mellem et stort dagligt tidsforbrug på sociale medier – og en tidlig debut som bruger af sociale medier – og så mistrivsel, på tværs af en lang række undersøgelser af forskelligt metodisk tilsnit.

Et meget omtalt notat fra 2023 fra USA's øverste sundhedsmyndighed, The *U.S. Surgeon General's Advisory*, sammenfatter den eksisterende viden således:

"Hjernen undergår en højst følsom udvikling hos unge i alderen 10-19. Det er en periode, hvor risikoadfærden topes, og hvor mentale helbredsudfordringer som depression typisk viser sig. I den tidlige ungdom, da identiteten og oplevelsen af selvverd formes, er hjernen ekstra følsom, når det gælder gruppepres, kammeraters mening og sammenligning med jævnaldrende. Hyppig brug af sociale medier kan associeres med tydelige ændringer i amygdala (vigtig for følelsesmæssig læring og opførsel) og den præfrontale cortex (vigtig for impuls-kontrol, følelsesmæssig regulering og selvbeherskelse i andres selskab) og kan øge modtageligheden i forhold til sociale belønninger og afstraffelse. Dermed kan unge opleve en højere følsomhed i den kommunikation og interaktion, som sker på sociale medier".

Notatet understreger – også med udgangspunkt i forskning – at de unges liv med digitale medier også rummer positive, lærende og støttende oplevelser.

Kapitel 6

Det fælles værste

Tryghedsmåling 2023 har traditionen tro også undersøgt, hvad der bekymrer os i Danmark. Hvor utryghed handler om det, der undergraver os på den personlige front, forstår vi bekymringerne som de trusler, vi er fælles med andre om. Utryghederne er det, der holder os vågne om natten. Bekymringerne holder os derimod vågne *om dagen*.

Hvor bekymret er du *som borger i Danmark*? Det er de centrale ord i spørgebatteriet. Udgangspunktet er en liste med noget af alt det, der bekymrer større eller mindre grupper i befolkningen. Listen har en række faste punkter, der er blevet spurgt til i alle tryghedsmålinger siden 2009. Andre skiftes ud fra gang til gang. Denne gang er der spurgt til 23 vidt forskellige bekymringer, og de vigtigste resultater fremlægges i dette kapitel. En oversigt over udviklingen i bekymringerne i de seneste 14 år findes i bilag 3.

Først ser vi på de mest udbredte bekymringer i sommeren 2023. Derefter ser vi på en række bekymringer, der tidligere fyldte meget, men ikke længere gør det.

Sidste afsnit drejer sig om tilliden til politikere og en række samfundsinstitutioner.

Bekymringsbilledet

I 2021 handlede de mest udbredte bekymringer om Covid19 – og særlig om de økonomiske senfølger. Mange forudså en stor krise.

Sidstnævnte bekymring viste sig at høre til dem, der – med Mark Twains ord – ikke blev til noget.

Del 2

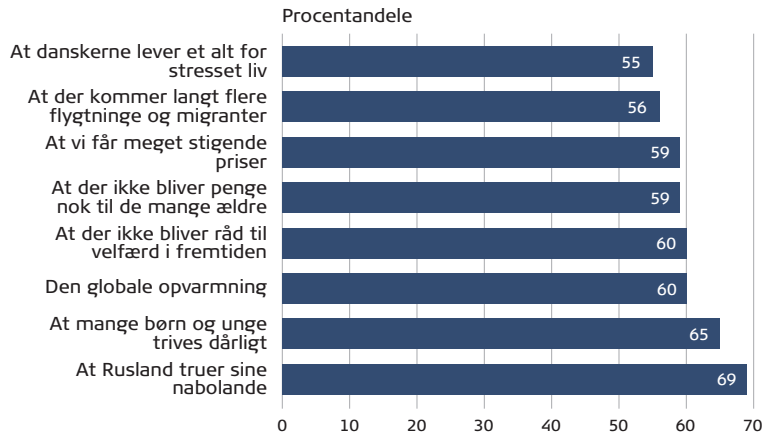
Det, der bekymrer os

Til gengæld fik vi aktualiseret en gammel bekymring for Rusland i februar 2022 – og i juni 2023 trumfer den fortsat alle andre. I sommeren 2020, da Covid fyldte mere end den dengang lavintensive krig i Donbas, var 42 pct. bekymrede for Ruslands behandling af sine naboer. Efter invasionen har andelen af bekymrede svinget omkring 70 pct., og næsten ingen er helt ubekymrede (emnet er behandlet indgående i kapitel 8).

På andenpladsen finder vi bekymringen for børns og unges trivsel, som deles af to ud af tre i Danmark – se figur 6.1.

Figur 6.1
– Udbredte bekymringer

Rusland, trivsel, klima og velfærd topper bekymringslisten i 2023.

Spørgsmålsformulering: "Nedenfor er nævnt en række samfundsproblemer, man som borger i Danmark kan være mere eller mindre bekymret over. Angiv hvor bekymret du som borger for tiden er for hvert af disse samfundsproblemer" (se figuren). Svarskala: 1. Meget bekymret. 2. Bekymret. 3. Hverken bekymret eller ubekymret. 4. Ubekymret. 5. Meget ubekymret. 6. Ved ikke. Andel meget bekymret og bekymret er lagt sammen. Antal svarpersoner: 5.666 over 18 år.
Kilde: Tryghedsmåling 2023.

At der ikke skulle blive råd til velfærd i fremtiden, kunne også godt blive én af de bekymringer, der falder i Mark Twain-kategorien. I det mindste har de økonomiske vismænd gentaget en del gange, at den offentlige økonomi ikke bare holder, men ligefrem er overholdbar så langt øjet rækker. Bekymringsniveauet ligger da også betragteligt lavere end i årene 2015-19, omend et par procent højere end i 2021.

Den globale opvarmning er også en af de bekymringer, der deles af et pænt stykke over halvdelen. Det har den næsten gjort siden 2009, da der blev holdt klimatopmøde i København, og Tryghedsmålingen tog sagen med for første gang.

I 2009 var 55 pct. bekymrede for global opvarmning. Niveauet faldt lidt til 47 pct. i finanskrisens værste år 2011-2015. Herefter gik tallet op til 61 pct. i 2017 og 70 pct. i 2019 – det år, da folketingsvalget ligefrem blev til et klimavalg. I 2021, da utrygheden for økonomiske følger af pandemien fyldte meget, faldt klimabekymringen dramatisk til 53 procent. I forsommeren 2023 var tallet igen blandt de højeste på danskernes bekymringsliste.

At mange børn og unge ikke trives, blev det emne der bekymrede flest i sommeren 2021, da coronarestriktionerne var ved at være fortid. På det tidspunkt erklærede 59 pct. sig bekymrede for de unges trivsel. Siden har den bredt sig. 63 pct. erklærer sig bekymrede, og 21 pct. af dem er meget bekymrede. Kun Rusland bekymrer endnu flere.

"At danskerne lever et alt for stresset liv" har bekymret stadig flere i hver eneste måling siden 2009 – med undtagelse af den sidste corona-sommer i 2021. I 2009 var 45 pct. bekymrede – i 2023 var andelen 55 pct. – parallelt med de stresskurver, vi så i kapitel 4.

Pristigninger er også igen kommet ind på lystavlen – efter årtier med stabile priser. Selvom prisstigningstakten efterhånden tog af fra slutningen af 2022, hang bekymringen stadig ved i juni 2023.

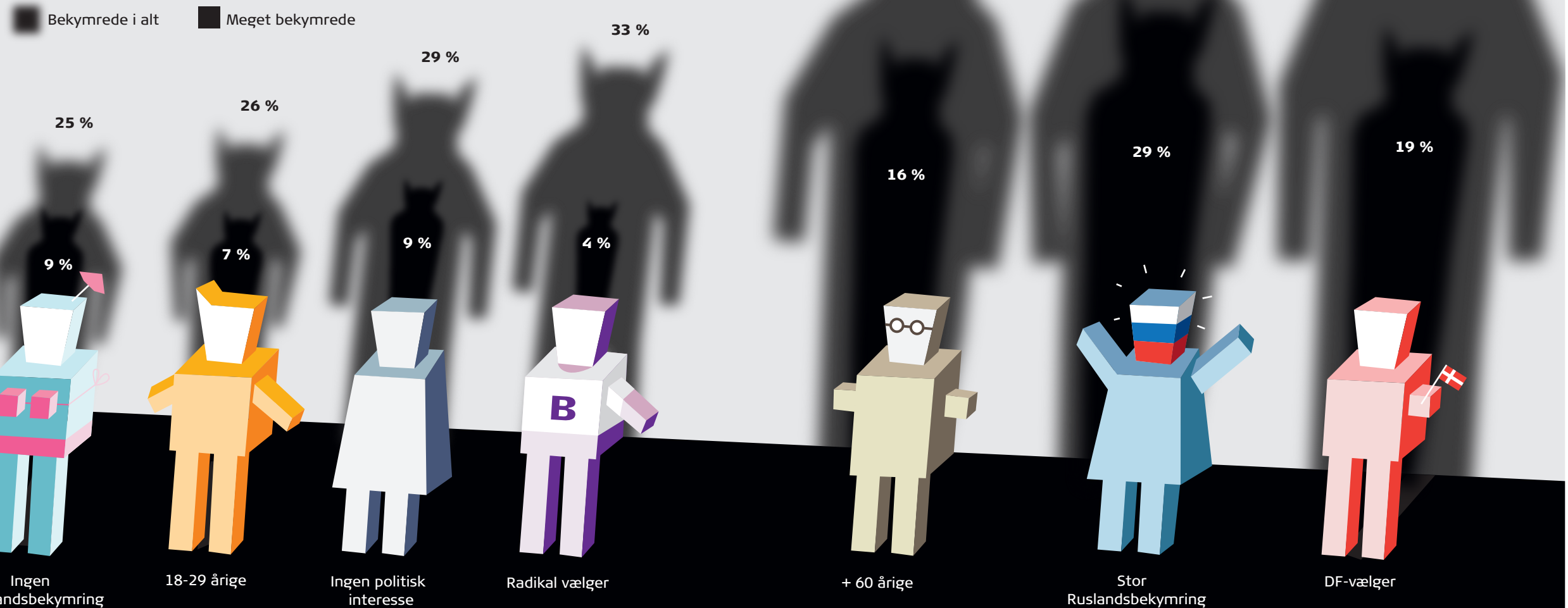
56 pct. i hele befolkningen er bekymrede for "at der kommer langt flere flygtninge og migranter". Blandt de 18-65-årige, som vi må nøjes med, når der skal sammenlignes flere år tilbage, deler 52 pct. denne bekymring. Det er omtrent samme niveau som i 2021, men lavere end i 2019, da flygtningekrisen 2015-16 var i friskere erindring.

I 2022-23 har ca. 36.000 ukrainere fået ophold i Danmark, efter særloven, mens ganske få har fået behandlet en asylansøgning. Antallet af flygtninge og fordrevne i verden er i stigning, og det gælder også antallet af asylansøgere til Europa, som endda kan sætte rekord i 2023¹.

Trolde tager over

Sociale medier er vigtige kamppladser i informationskrigen. Ikke mindst Rusland er i de senere år blevet berygtet for sine "troldefabrikker", der bruges til at skabe uenighed og forvirring i fjendens lejr. Flertallet i Danmark er nu ikke særlig bekymrede for, "at udenlandske magter prøver at påvirke holdninger i Danmark." 43 pct. er dog bekymrede, og heraf er 12 pct. meget bekymrede. Bekymringen er mindst hos de unge, hos dem der slet ikke interesserer sig for politik og hos dem, der ikke opfatter Rusland som en trussel.

Kilde: Tryghedsmåling 2023.

Bekymringer på retur

Bekymringen for, om det kan lykkes at integrere indvandrere, er derimod skrumpet kraftigt. Den toppede i 2017, faldt lidt i 2019 og igen i 2021. Der var dog fortsat 58 pct, som delte denne bekymring, endnu flere end i årene 2009 og frem til flygtningekrisen i 2015. Men i 2023 ser vi altså et dybt dyk til 42 pct.

Kriminalitet har i hele perioden stået ret højt på bekymringsbarometeret. Det toppede i 2009 med 62 pct. bekymrede. Fra 2011 til 2019 svingede andelen mellem 53 og 58 pct. uden klar trend, men i 2021 skete der et klart fald til det hidtil laveste niveau: 46 procent. Det kunne – ligesom klimabekymringen – være en følge af, at så meget af bekymringen samlede sig om corona i 2021, men det taler tallet fra 2023 imod: Kun 40 pct. af borgerne bekymrede sig om kriminalitet i juni 2023.

Bekymringen for terrorisme er aftaget endnu mere. Den fyldte ikke meget før 2015, hvor andelen steg fra 22 til 31 procent. Derefter tog det et spring til 50 pct., antagelig påvirket af en række terroraktioner i udlandet. Bekymringen dykkede dog hurtigt til 37 pct. i 2019 og yderligere til 30,1 pct. i 2021. Nu er vi helt nede på 23 procent. Tallene er indsamlet før afbrænding af koraner blev et varmt emne i indenrigs- og navnlig udenrigspolitikken.

Arbejdsløsheden har været danskernes hovedbekymring i generationer. Den steg fra 46 pct. i finanskrisens første år 2009 til 65 pct. i 2013. Derefter gik procentandelen ned og ned: 53 pct. i 2015, 41 pct. i 2017, 29 pct. i 2019, 27 pct. 2021. I 2023 findes den kun hos hver femte – eller 19 pct.

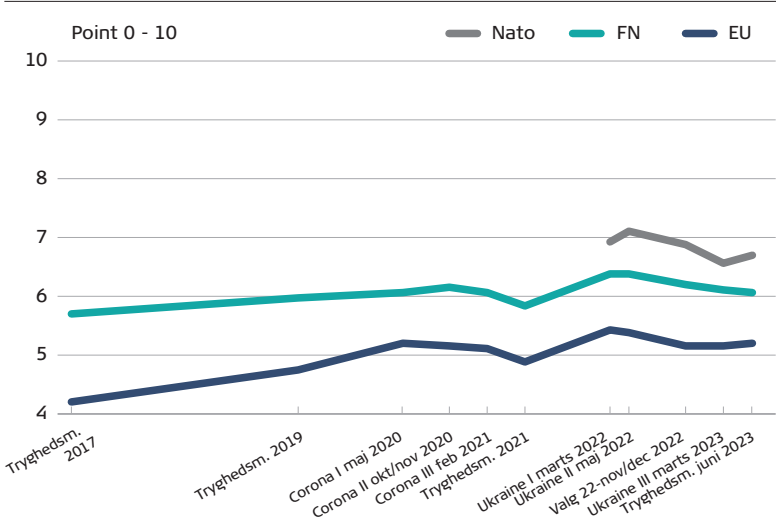
Mens bekymringen for Rusland som nævnt er den mest udbredte, deles bekymringen for kinesisk verdensdominans af 40 pct. – faktisk lidt mindre end i 2021 – trods masser af kritisk fokus på Kinas rolle.

At “USA ikke længere er en troværdig allieret”, bekymrede et flertal på 54 pct. af danskerne i 2019, sidste år af Donald Trumps – indtil videre – sidste præsidentperiode. I 2021 var denne bekymring faldet til 33 pct., og i begyndelsen af Ukrainekrigens andet år til 29 pct. af de 18-65-årige. Om tilliden er tilbage til tiden før Trump, kan vi ikke vide. Før i tiden var det ikke et spørgsmål, man stillede.

Tillid til institutionerne

Det er i hvert fald tydeligt, at tilliden til NATO-alliancen i dag er høj.

Dén har vi målt på siden begyndelsen af den russiske invasionskrig, mens tilliden til EU og FN er blevet målt længere tilbage. Svarmulighederne var en skala mellem 0 og 10. I figur 6.2 ses udviklingen for hele befolkningen – i gennemsnit.

Figur 6.2
- International tillid

Der er mest tillid til NATO, men tilliden til EU er vokset betragteligt, hvis man ser bare seks år tilbage.

Spørgsmålsformulering: Her er en liste med forskellige institutioner. Angiv venligst på en skala fra 0-10, hvor stor tillid du personligt har til hver af disse. 10 betyder fuld tillid. 0 betyder slet ingen.

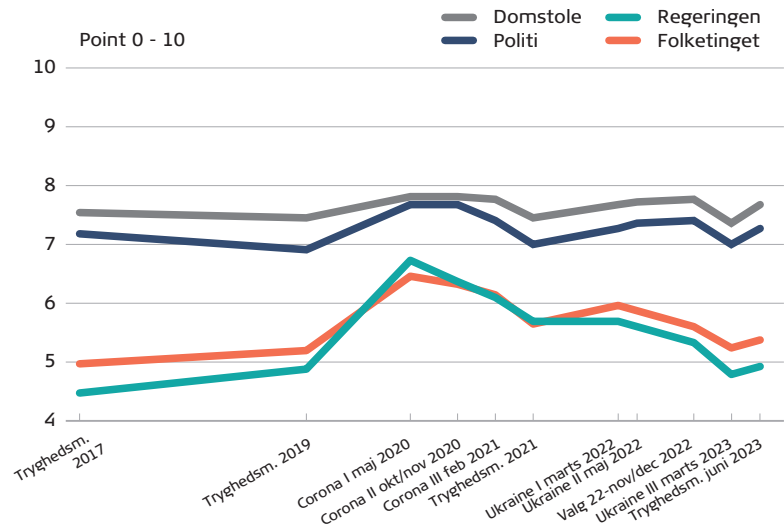
Kilde: Tryghedsmålingerne.

Tilliden til NATO (6,7) ligger i alle målinger ca. et halvt point over tilliden til FN (6.1), der selv ligger ca. et point over tilliden til EU (5.2). Tilliden til EU har dog flyttet sig markant opad siden 2017 og ligger altså nu lidt over den mellemtilfredse karakter 5.

Sammenlignet med de hjemlige institutioner overgås NATO kun af dansk politi og danske domstole, jf. figur 6.3.

Figur 6.3
– Tillid på hjemmefronten

Mens tilliden til politi og domstole næsten er på niveau med tiden under corona, er regering og folketing fortsat bagud på tillidspoint, selvom målingen i juni 2023 er lidt bedre end den fra marts.

Spørgsmålsformulering: som i 6.2.

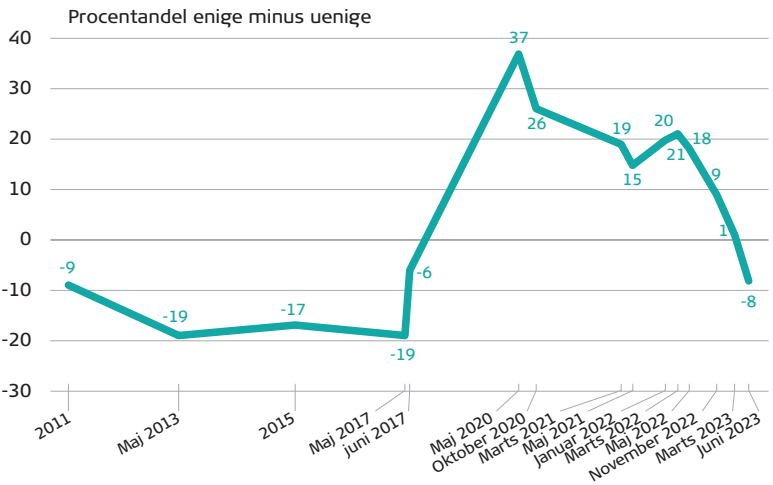
Domstolene ligger fortsat på en førsteplads i den almindelige agtelse (7.7), men politiet er ikke så langt bagefter (7.3). Tilliden til regering og folketing ligger på et lavere niveau, og rutsjeturen fra tillidens tinder har stået på siden de første målinger i coronatiden og frem til marts 2023.

I de følgende måneder efter regeringens Store Bededagskrise rettede den sig lidt igen til 4.9, mens Folketinget ligger et lille halvt point over med en gennemsnitlig tillidsscore på 5.4.

De rigtige beslutninger

En anden klassisk spørgeteknik giver dog et knap så tillidsfuldt resultat. Den forsøger at måle svarpersonernes tiltro til, at politikerne arbejder for det fælles bedste, når det rigtig gælder og polemikken lægges til side.

I figur 6.4 er de negative svar trukket fra de positive.

Figur 6.4
– Landets ledelse

Tilliden til de politiske ledere ligger højere i Danmark end i de fleste andre lande. I juni 2023 var der dog flere med mistillid end tillid – også her i landet.

Spørgsmålsformulering: Man kan i almindelighed stole på, at vores politiske ledere træffer de rigtige beslutninger for landet. Svarskala: Helt enig. Delvist enig. Hverken enig eller uenig. Delvist uenig. Helt uenig. Ved ikke/Ønsker ikke at svare. Kilde: Tryghedsmålingerne og YouGovs valgundersøgelse november 2022.

Også her ser vi, hvordan de tillidsfulde først i pandemien distance-rede de mistillidsfulde. I maj 2020 var der 37 pct. flere, der stolede på, at de politiske ledere – når alt kommer til alt – træffer de rigtige beslutninger for landet.

En del mistede dog troen igen i løbet af det følgende år, da Tryghedsmåling 2021 blev gennemført. Herfra gik det pænt frem igen indtil sommeren sidste år.

I løbet af foråret 2022 – da et af de store emner var minksagen – faldt tilliden igen. Den blev ikke genoprettet med folketingsvalget 1. november 2022 eller den nye regering og dens meritter i det første halvår. Da svarene til Tryghedsmålingen blev samlet ind i juni 2023, lå tilliden igen under det kølige nulpunkt.

Eneste trøst er vist, at den fortsat ligger *mindre lavt* end i 10'erne med finanskrisen og de reformer, der fulgte.

Noter

- 1 Antallet af asylansøgninger til Danmark i perioden 1. januar 2022 til 1. juni 2023, da indsamlingen af data til tryghedsmålingen foregik, var i alt 5.639, hvoraf 1.718 blev realitetsbehandlet. I samme periode steg antallet af asylansøgninger til EU lande til knap 966.000, hvilket er det højeste antal siden kriseårene 2015-16. 2023 forudses at blive nyt rekordår. Kilder: www.refugee.dk, Marcus Engler, migrationsforsker ved Tysk center for integrations- og migrationsforskning (DeZIM)n.Kristeligt Dagblad 18. december 2022.
https://www.europarl.europa.eu/infographic/asylum-migration/index_da.html#filter=2022

Kapitel 7

Den offentlige dagsorden

Det er i høj grad medierne, der bestemmer, hvad vi diskuterer offentligt. Og det, vi diskuterer offentligt, er med til at bestemme, hvad der får politisk interesse, og hvad der kan skabes beslutningskraft bag og opposition imod.

På et dybere plan er den offentlige dagsorden også med til at bestemme, hvor vi ser verden fra: Tager vi udgangspunkt i inflationsproblemet, ender vi et andet sted, end hvis vi begynder med manglen på sundhedspersonale. Der er også dagsordener, som tjener til at samle og bekræfte fællesskaber og andre, der tværtimod trækker de principper op, vi er uenige om.

Derfor er det også på sin plads at undersøge, om vi nu også er tilfredse med den dagsorden medierne sætter – i øjeblikket. Det handler kapitel 7 om.

Pressens proportioner

Tryghedsmålingen har spurgt svarpersonerne om en lang række af forskellige emner og sager, der optager medierne i større og mindre grad. Spørgsmålet er, om de nævnte emner overdrives eller underdrives i medierne.

Svarpersonen har kunnet give mellem plus fem og minus fem point, som er omregnet til indekstal: Minus 100 betyder, at hele landet finder det pågældende emne totalt forsømt. Plus 100 betyder, at alle finder det totalt overvurderet. Gennemsnittet giver en idé om den *almindelige mening*.

En del af emnerne har – som ved tidligere tryghedsmålinger – et gennemsnit tæt på nul. Enten fordi folk flest er nogenlunde tilfredse med den opmærksomhed, der gives de pågældende emner, eller fordi det, der fylder for meget for nogle, til gengæld opleves som underbelyst af andre.

Det første er tilfældet for emnerne "kontanthjælpens størrelse" og "forsvarets situation", som ikke kalder på hverken kritik af pressen eller større engagement. Når det gælder "misbrug af sociale ydelser" og "magtspillet på Christiansborg" er uenighederne lidt større, men gennemsnittet på de tre emner er mindre end tre point på vores skala mellem minus og plus 100.

Noget lignende er tilfældet med emnerne "krigen i Ukraine" og "den globale opvarmning". Ingen emner har vel fyldt mere i det seneste år, men den prioritering er befolkningen godt tilfreds med – i gennemsnit. Ukraine dækkes måske lidt rigeligt (+2 point) og klimaet kunne godt tåle lidt mere opmærksomhed (-2 point), mente svarpersoner i juni 2023 – før klimaproblemer igen erobrede overskrifterne.

Der er mest uenighed om, hvad *klimaet* bør fylde. Det er navnlig kvinderne (-10 point) og de unge (-17 point), der finder det underprioriteret, mens mændene (+4 point) og de ældre over 60 gerne ser det prioriteret længere ned (+11 point). Der er også geografiske forskelle, som vi skal vende tilbage til.

Forskellen afspejler derimod ikke forskellige holdninger til klimaspørgsmålet. Der er ingen forskel mellem unge og ældres klimabekymring i det spørgsmål, vi målte i kapitel 6.

I øvrigt er "den globale opvarmning" rykket op på prioriteringslisten igennem årene. Sammenligninger ti år bagud kan kun gøres retvisende for aldersgrupperne 18-65. Dengang i 2013 mente gennemsnittet af de 18-65-årige at emnet fik for stor opmærksomhed (+9 point). I dag finder den gennemsnitlige 18-65-årige, at emnet kræver endnu mere (-8 point).

Befolkningen syntes også, at der var rimelig proportion i den omfattende mediedækning af "Minksagen" og "Afskaffelsen af Store Bededag". Begge sager var dog ved at klinge af i juni, og det samme var befolkningens trang til at forsætte diskussionen (+4 point) – også selvom mange givetvis ikke var tilfredse med det sted, de to sager landede.

De store over- og underdrivelser

Selvom medierne tit bebrejdes, at de overdriver, er der altså rimelig tilfredshed med den måde, de har forvaltet ansvaret for den offentlige dagsorden i nogle af tidens store og tunge sager.

I andre sager er der derimod bredere kritik af både over- og underdrivelser.

Det spørgsmål, som svarpersonerne finder mest underbelyst, er "firmaer, der har tjent urimeligt på de sidste års forsyningsproblemer". Den høje andel skyldes sikkert blandt andet, at der er lagt en værdipræmis ind i spørgeformuleringen – ligesom der i andre af spørgsmålene bruges værdiladede ord som misbrug, krænkelser og mistrivelser, der kan være med til at tale forargelsen op.

Spørgsmålet ligger i forlængelse af et andet, der blev stillet i særmålingen om Ukraine i marts 2023. Her var 71 pct. helt eller delvis enige i, at "private firmaer har udnyttet varemanglen til at presse priserne i vejret".

Når svarpersonerne ønsker mere fokus på syges og handicappedes forhold, kan det hænge sammen med det seneste års kritik af den offentlige velfærd, herunder manglen på velfærdspersonale, som vi vender tilbage til i et senere kapitel.

Manglen på faglærte håndværkere – og elever i erhvervsuddannelserne – har længe været kendt ude i landet, men det blev nok først blevet et hovedemne på dagsordenen efter sommerferien 2023 og altså også efter, at vi indsamlede svarene her.

At mange efterlyser flere undersøgelser af de åbenlyse problemer i SKAT, har vi derimod kunnet konstatere i tidligere tryghedsmålinger.

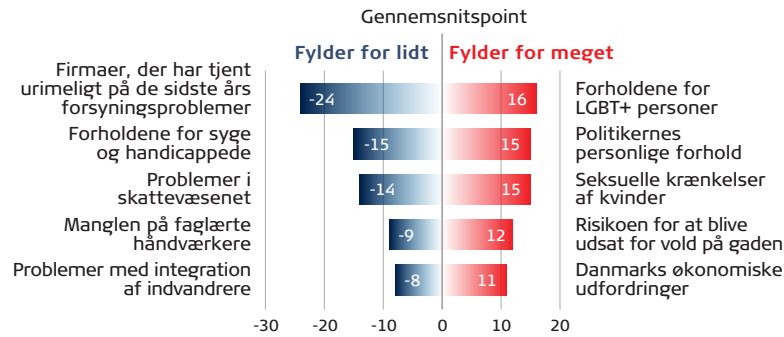
Vi så i kapitel 6, at bekymringen for integration af indvandrere er faldet markant over en årrække, men der er en overvægt af svarpersoner, der mener, at integrationsproblemer omtales for lidt.

I kriseårene fandt et flertal ellers, at "problemer med at integrere indvandrere" optog for meget plads på mediedagsordenen. Da vi målte på det i 2011, 2013 og 2015, var der en overvægt af de 18-65-årige, der syntes, at der blev gjort for stort et nummer ud af integrationsproblemerne (+4 point i 2015).

I 2023 er forholdet byttet om – lidt flere finder, at integrationsproblemerne får for lidt plads (-6 point). Medregnes 65+ (som i figuren) er tallet -8. Det er også et emne, som mænd savner mere end kvinder (-14 mod +2 point).

Figur 7.1
– Det vi taler om

Syge- og handicappedes forhold hører til de emner, som medierne ofrer for lidt opmærksomhed, hvis man spørger befolkningen.

Spørgsmålsformulering: "Man diskuterer ofte, om medierne puster sager op, så problemerne fremstår som overdrevne. Men der kan også være problemer, som faktisk er mindst lige så alvorlige, som de fremstilles i medierne. Du bedes angive om medierne efter din opfattelse undervurderer problemerne, giver et realistisk billede eller overdriver problemerne på følgende områder". (Se figuren).

Svarskalaen går fra minus fem (Medierne undervurderer risikoen eller problemerne voldsomt) til plus fem (Medierne overvurderer risikoen eller problemerne voldsomt), hvor 0 betyder, at svarpersonen finder, at medierne giver et realistisk billede. Vi har omkodet 1-10 til -100 til +100 og beregnet et gennemsnit. Ved-ikke-svar tæller som nul. Antal besvarelser på de enkelte spørgsmål varierer 1048-1180.

Kilde: Tryghedsmåling 2023

Det mest overbelyste emne af dem, der er spurgt til, er "LGBT+ personers forhold". Igen er der antagelig tale om et af de emner, hvor det ikke er selve sagen, svarpersonerne reagerer imod, men kun den plads den optager i medierne. Der er ikke den store forskel på aldersgrupperne, heller ikke selvom man tager 65+ med. Derimod er mænd gennemsnitligt mere kritiske (+20 point) end kvinder (+10 point).

At medierne beskæftiger sig for meget med politikernes personlige forhold, er også en kritik, der er gået igen fra undersøgelse til undersøgelse på samme måde som "risikoen for at blive udsat for vold på gaden". Måske afspejler begge dele lige så meget en slags "rygmarvskritik" af medierne fremfor en personlig irritation.

Det er lidt mere overraskende, at "seksuelle krænkelser af kvinder" er kommet helt op på listen over de emner, som folk synes fylder for meget. Mens der i vide kredse er stor tilfredshed med, at #MeToo endelig slog igennem i Danmark, er der altså også rigtig mange, som synes, at sagen får overdrevet opmærksomhed.

Det er navnlig mændene, der synes vi skal tale om noget andet (+21 point), men den gennemsnitlige kvinde er ikke uenig (+8 point). Aldersgruppen 60+ når gennemsnitligt +21 point, ligesom mændene, mens de 18-29-årige, som oftere har mere nærkontakt med problemet, i gennemsnit er lidt mindre kritiske (+15 point).

Større polarisering mellem mænd og kvinder finder vi ved det beslægtede emne "ligestilling mellem mænd og kvinder", som ifølge kvinderne gerne måtte fylde lidt mere (-2 point), mens mændene i gennemsnit rammer +16. Den samlede score bliver derfor lavere end den, der vist i figuren (+8).

Geografiske forskelle

Er der forskel på, hvad man ønsker på dagsordenen i Jylland og København?

Ikke rigtigt.

Beboerne i selve Københavns by er ganske vist mindre trætte af at høre om LGBT+, end man er i Jylland, der ligger en smule over landsgennemsnittet på spørgsmålet. Signifikante forskelle mellem Jylland og København finder vi dog hverken her eller på andre spørgsmål.

Forskellene på regionerne er næsten heller ikke til at få øje på. Prioriteringerne i figur 7.1 er med små variationer de samme på tværs af landet. Eller med andre ord: Variationen findes især inden for hver enkelt region.

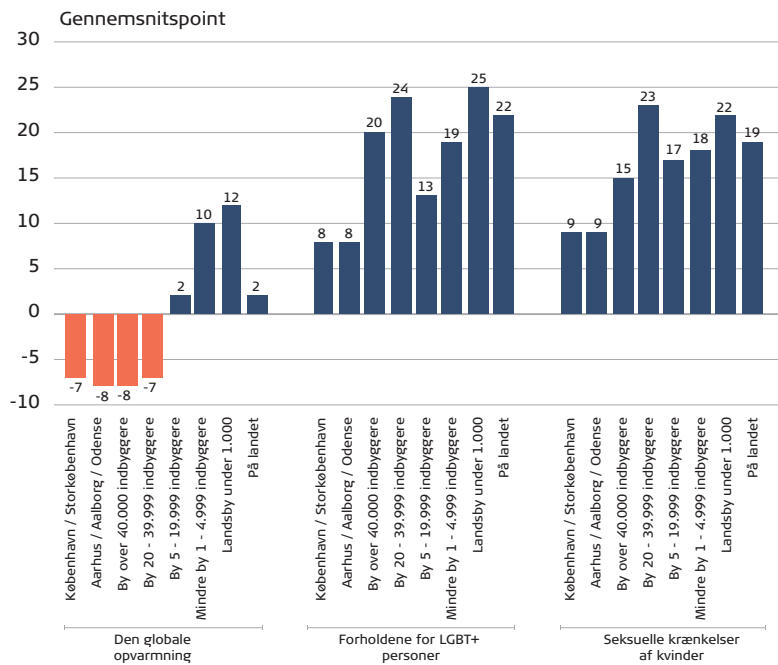
Men er der i det mindste ikke forskel på, hvad man finder værd at drøfte i byen og på landet?

Faktisk finder vi her signifikante forskelle på de emner, som ofte betegnes som storby-agtige eller woke: global opvarmning, LGBT+ og seksuelle krænkelser af kvinder.

I figur 7.2 har vi genbrugt metoden ovenfor og trukket, dem der fandt emnerne underdrevne, fra dem, der omvendt syntes, at de optog for meget af taletiden.

Figur 7.2
– Mediedagsordner – by og land

Jo længere man kommer fra de store byer, jo flere vil gerne høre mindre om klima, #MeToo og forholdene for LGBT+ personer.

Spørgsmålsformulering: Hvordan vil du beskrive den by, du bor i? Er det...? Se også figur 7.1.

Global opvarmning har en tydelig land-by-profil. I byer med 20.000 indbyggere eller flere, ønsker man sig mere medieopmærksomhed om klimaet. Herfra falder klimainteressen med byens størrelse – for at blive lidt større igen blandt svarpersoner i egentlige landområder.

LGBT+ forhold og sexkrænkelser fylder for meget for både by- og landboer. I storbyerne er der trods alt større gennemsnitlig interesse, og der er ingen forskel mellem København, Aalborg, Århus og Odense.

Den opdeling, der bedst får geografiske forskelle frem, er den knap så intuitive mellem Bykommuner, Landkommuner, Yderkommuner og Mellemkommuner – den sidste betegnelse dækker en række halvstore provinsbykommuner i Østjylland og Sydvestsjælland, der ikke er integreret med Århus hhv. København. Se kortet¹.

På side 76 ses de grøfter, der deler Danmark geografisk, når det kommer til den offentlige dagsorden. Her er kun medtaget signifikante forskelle på 15 point eller derover på skalaen mellem minus og plus 100.

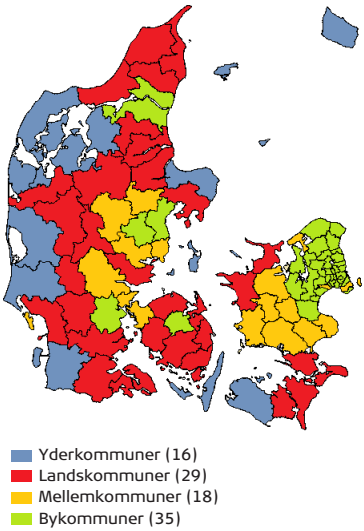
Bl.a. mener man i landkommunerne i endnu højere grad, at syges og handicappedes forhold underbehandles i medierne (-27 point), mens tallet i bykommunerne er -12 point.

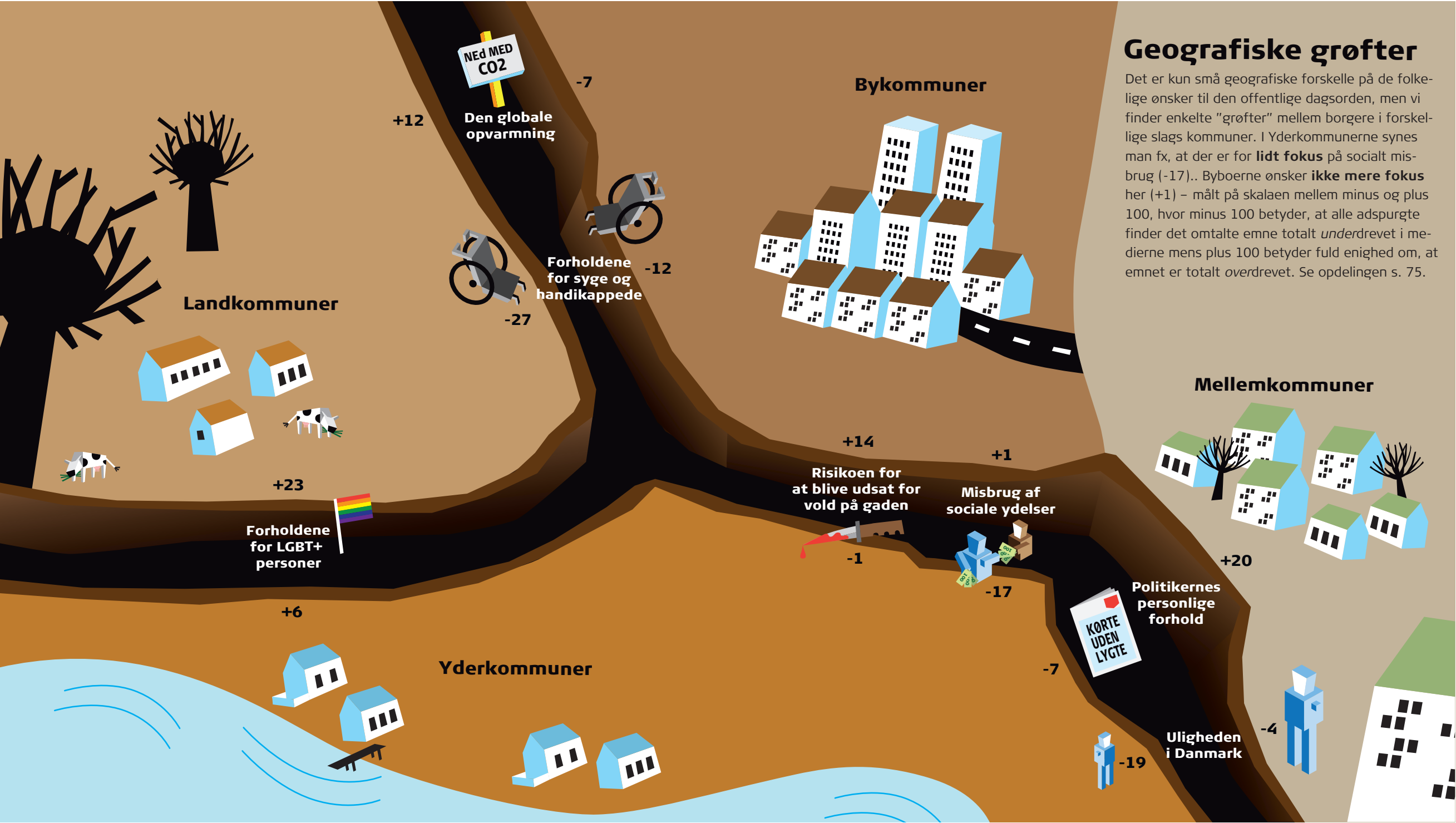
Misbrug af sociale ydelser er et ganske forsømt emne, hvis man spørger borgerne i Yderkommunerne, mens borgerne i Bykommunerne ikke ser problemet (+1 point).

Der går også en holdningsmæssig grøft mellem Yderkommunerne (-19 point) og Mellemkommunerne (-4 point), når emnet Ulighed i Danmark kommer op.

Noter

- 1. Opdelingen i fire kommunetyper blev foretaget af regeringen i Landdistriktsredegørelse 2007, samme år som den kommunale strukturreform trådte i kraft, og mange kommuner fik nye grænser.

Kapitel 8

Krigen tæt på

I februar 2022 valgte Ruslands præsident at se fuldstændigt bort fra det faktum, at Ukraine var blevet et suverænt land. Dét var sket i 1991 med anerkendelse fra Rusland og resten af verden, og tre år senere havde Rusland genbekræftet selvstændigheden og skrevet under på, at det ikke i fremtiden vil true Ukraine militært¹. Ruslands præsident var uenig med sine forgængere, men det ændrede ikke på den juridiske kendsgerning. Invasionen i Ukraine var indiskutabelt et brud på både folkeretten og FN-pagten.

Den russiske præsident så også bort fra andre fakta: Ukrainerne var langt bedre forberedt på krig i stor skala end forudset. Krigen kunne ikke afsluttes med et hurtigt militært fait accompli. De otte år efter erobringen af Krim var bl.a. blevet brugt til at udvikle landets forsvar bl.a. med samarbejdspartnere vestover. Trods store ofre, atomtrusler og massive krigsforbrydelser kom Rusland ikke afgørende nærmere på målet.

De vestlige lande viste sig at være parate til at følge deres pro-ukrainske retorik op med konkret støtte. Frem til sommeren 2023 brugte USA og EU 165 mia. euro. For EU-landene drejede det sig om 1,2 pct. af BNP i perioden (eller 0,8 pct. på årsbasis)², mens den amerikanske støtte summer op til 0,22 pct. af landets årlige BNP.

Vesten forsøgte også at mobilisere resten af verden til omfattende sanktioner mod Rusland. Gradvis fik ukrainerne stillet tungere og mere langtrækkende våben til rådighed.

Det accepterede de vestlige befolkninger i det store hele i krigen første år, selvom det førte til atomtrusler, energimangel, flygtninge og økonomiske bekymringer. I Danmark udløste krigen et bredt engagement. Ukraine, der førhen var naboland til Langbortistan i den mentale geografi, rykkede ind i nærområdet. Vi fik krigen tæt på.

Ukrainekrigens første år

Tryghedsmålingen har registreret befolkningens holdninger til krigen i fire målinger fra marts 2022 til juni 2023. Nogle hovedresultater trækkes op i det følgende, men flere aspekter er behandlet i tre mindre rapporter³.

Ruslands invasion mødte fra starten minimal forståelse i Danmark.

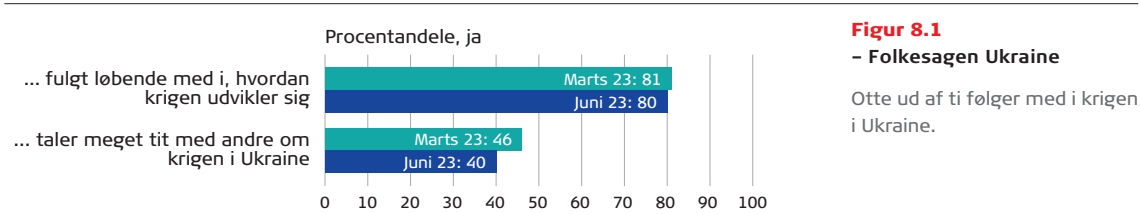
I målingen fra marts 2022 gav 75 pct. Rusland hele ansvaret for krigen, og i alt 91 pct. fandt at Rusland har hovedansvaret⁴. Kun 9 pct. erklærede sig helt enige i, at "Danmark bør indtage en neutral rolle i konflikten mellem Ukraine og Rusland". Yderligere 12 pct. var delvis enige, mens 50 pct. var uenige i udsagnet.

I marts 2023 tilkendegav 46 pct., at de havde bidraget økonomisk eller med bohøve og lignende til Ukraine eller ukrainske flygtninge i Danmark. 11 pct. angav, at de har hjulpet flygtninge. Over 90 pct. har levet med i det ukrainske mareridt på en eller flere måder.

I marts 2023 spurgte vi desuden, om svarpersonerne havde "undladt at købe varer fra danske virksomheder som fortsat er aktive i Rusland". Det svarede 45 pct. ja og 55 pct. nej til.

Det er tænkeligt, at disse tal overdriver støtten lidt. Det ses ofte, når der spørges til meget positivt ladede emner. Der er på den anden side ingen tvivl om, at befolkningens opbakning til Ukraine er uden sidestykke i mands minde.

Otte ud af ti oplyser, at de følger med i krigen udvikling, og i juni fik vi samme svar – jf. figur 8.1.

Figur 8.1
– Folkesagen Ukraine
Otte ud af ti følger med i krigen i Ukraine.

Spørgsmålsformulering: Har du gjort noget af det følgende på grund af krigen i Ukraine. ... (Se figuren). Svarmuligheder Ja og Nej. Antal svar, marts 23: 2035 hhv. Tryghedsmåling 2023: 2807.
Kilde: Tryghedsmåling 2023 samt særmåling om Ukrainekrigen marts 2023.

Knap halvdelen af befolkningen angav i marts, at de ”meget tit taler med andre om krigen”. Procenten var 40 pct. i juni. Svaret er et øjebliksbillede, og det ville nok have lydt anderledes hos nogle, hvis det var blevet stillet d. 21. august, da præsident Zelenskyj besøgte København. Men det kan også være et af de første tegn på, at det ikke længere er alle, der oplever krigen som en fuldkommen enestående afvigelse fra den europæiske orden, men som en ny normaltilstand, som vi måske skal leve med mange år frem.

Krigen giver utryghed og især bekymring

Man kunne forvente, at den brutale krig, NATO’s gradvise involvering, de tydelige trusler fra Rusland mv. kunne udløse en bølge af utryghed i Danmark.

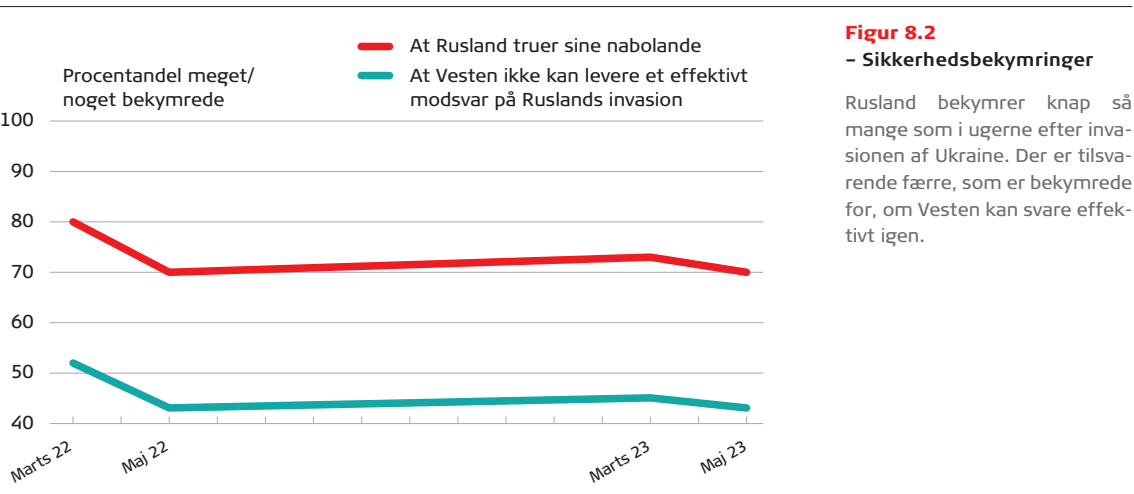
Som vist i kapitel 1 har den generelle tryghed stort set ikke ændret sig siden krigen begyndte, også selvom op imod halvdelen af befolkningen har erklæret sig utrygge for, at krigen kunne eskalere til en atomkrig (i marts 2023 var det dog kun 16 pct., der ligefrem var meget utrygge på det punkt).

Samme måling undersøgte, om der er utryghed for, at ukrainske flygtninge løber med ledige job eller den billige lejlighed, som svarpersonen kunne have fået. Det kunne analysen ikke helt udelukke, men tallene viser også, at ingen af delene kan være særlig udbredte kilder til utryghed.

Det har prisstigningerne til gengæld været, ikke mindst dem på energi. Som vist i kapitel 2 var halvdelen i marts 2022 sidste år utrygge for, at stigende energipriser ville give dem ”seriøse økonomiske problemer” (figur 2.3 side 27).

Den andel er frem til juni 2023 skrumpet til en tredjedel, men det gjorde den generelle økonomiske utryghed som nævnt ikke.

Selvom flertallet ikke var blevet utrygge på egne vegne, stod bekymringerne i kø. Som vist i kapitel 6 overskygger frygten for, at Rusland truer sine nabolande alle andre. Niveauet er dog faldet en smule, sammenlignet med ugerne lige efter invasionen. Se figur 8.2.

Figur 8.2 – Sikkerhedsbekymringer

Rusland bekymrer knap så mange som i ugerne efter invasionen af Ukraine. Der er tilsvarende færre, som er bekymrede for, om Vesten kan svare effektivt igen.

Spørgeformulering: Nedenfor er nævnt en række samfundsproblemer, man som borger i Danmark kan være mere eller mindre bekymret over. Angiv, hvor bekymret du som borger for tiden er for hvert af disse samfundsproblemer. Svarskala: 1. Meget bekymret. 2. Bekymret. 3. Hverken bekymret eller ubekymret. 4. Ubekymret 5. Meget ubekymret. 6. Ved ikke. Andel meget bekymret og bekymret er lagt sammen. Antal svar: 5570.

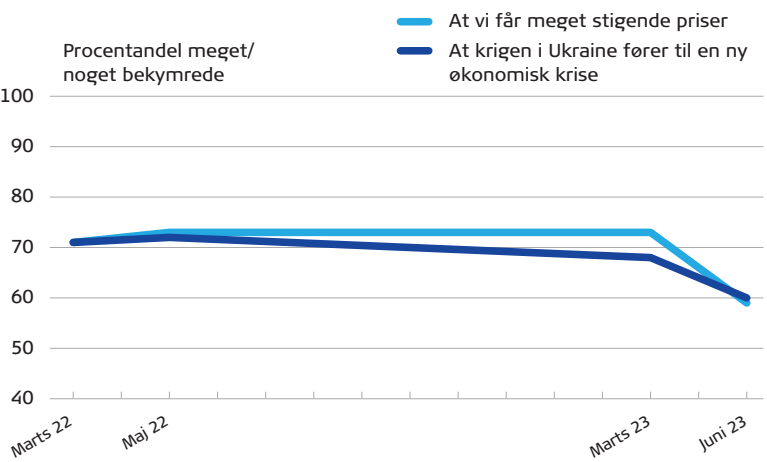
Kilde: Tryghedsmåling 2023 og de tre særmålinger om holdninger til krigen i Ukraine fra hhv. marts og maj 2022 og marts 2023.

Andelen af bekymrede faldt fra 80 pct. i marts 2022 til 70 pct. i maj. Et tilsvarende fald ses i bekymringen for, om Vesten kan levere et effektivt modsvar. Den russiske overhånd var ikke længere slet så overbevisende.

Udsigten til at samfundsøkonomien skulle blive ramt for alvor, er også dæmpet lidt, som det ses i figur 8.3.

Figur 8.3
– **Krisebekymringer**

Selvom krisestemningen var lettet, var over halvdelen i juni 2023 stadig bekymrede for økonomiske følger af krigen i Ukraine.

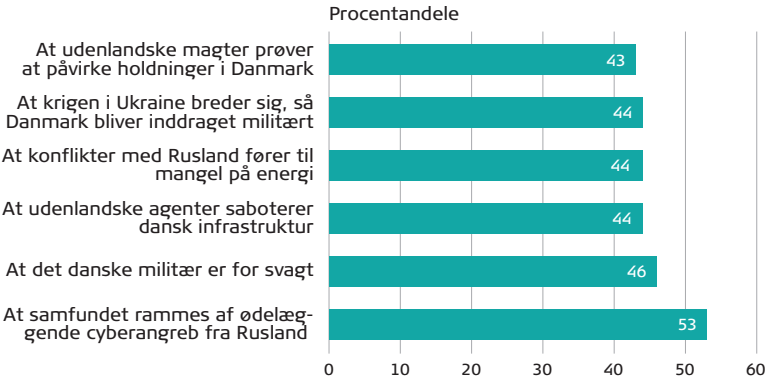
Spørgeformulering: Se figur 8.2.

I krigens første uger blev disse bekymringer delt af 71 procent. I juni 2023 var 59-60 pct. bekymrede her, og det er jo stadig mange.

Rækken af Ruslands-bekymringer, som deles bredt i befolkningen, er dog længere. Flere af dem handler direkte om krigen. Eksempelvis står det klart for et flertal, at det danske samfund kan blive ramt af ødelæggende, russiske cyberangreb. Mere end fire ud af ti ser en mulig risiko for, at krigen kan brede sig militært på andre måder og ende med at inddrage Danmark. Se figur 8.4.

Figur 8.4
– **Krigen lur**

En stor del af befolkningen har bekymringer, der er forbundet mere eller mindre med Ruslands forhold til sine naboer. Over halvdelen frygter ødelæggende cyberangreb.

Spørgeformulering: Se figur 8.2.

Kilde: Tryghedsmåling 2023.

Det er kendt, at Rusland støtter yderliggående politiske kræfter og driver troldefabrikker for at påvirke holdninger i andre lande og evt. bare skabe modløshed, splittelse og desorientering. Godt fire ud af ti ser da også en risiko for, at udenlandske magter vil forsøge at påvirke holdninger i Danmark. (Se s. 62-63). En tilsvarende andel udtrykker bekymring for sabotage mod dansk infrastruktur – som vi fik en forsmag på med den stadig uopklarede sprængning af Nord Stream 2. (Se s. 62-63).

Det er også næsten hver anden, der udtrykker bekymring for, at Danmarks eget forsvar er for svagt.

Sanktioner og våbenhjælp

Flertallet fastholder – for variationerne fra måling til måling er få – at Danmark bør støtte Ukraines sag, trods de risici og omkostninger, der følger med.

Totredjedele (67 pct.) mener således, at vi skal holde fast i ”de hårdest mulige sanktioner over for Rusland, også selvom det fører til højere priser her i landet”. Det svarer helt til de tre foregående målinger.

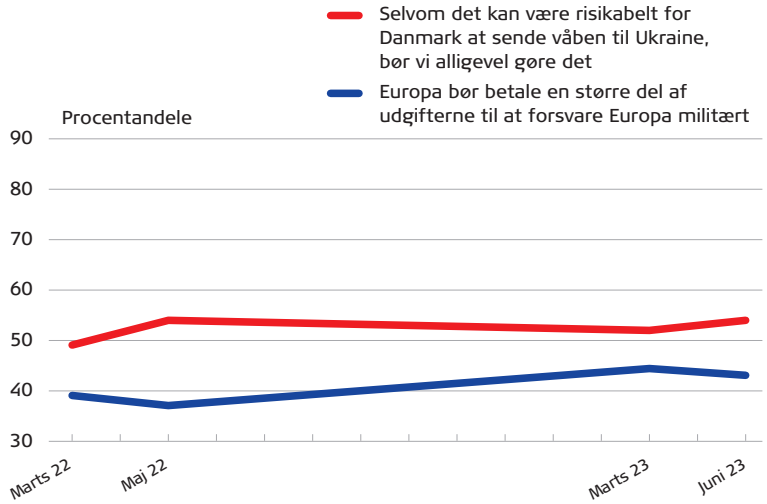
Når vi bevæger os ind på militært terræn, er der dog flere, der afstår fra at svare.

Godt halvdelen er helt eller delvis enige i, at Danmark skal sende våben til Ukraine, ”selvom det kan være risikabelt”. I alt er 54 pct. enige, og som det ses af figur 8.5, er andelen en smule højere end ved invasionens begyndelse, da tvivlerne var lidt flere. Det er stadig ca. 10 pct., der siger klart nej, og en tilsvarende andel, der overvejende er imod.

Støtten til højere europæiske forsvarsudgifter ligger lavere, men er ligeledes vokset lidt. Omtrent hver fjerde har ikke givet udtryk for en holdning, mens 15 pct. er mere eller mindre imod. Se figur 8.5.

Figur 8.5
– Militære midler

Flere støtter våbenhjælp til Ukraine, sammenlignet med krigens start, og flere støtter øgede europæiske forsvarsudgifter. Mange tager dog ikke stilling.

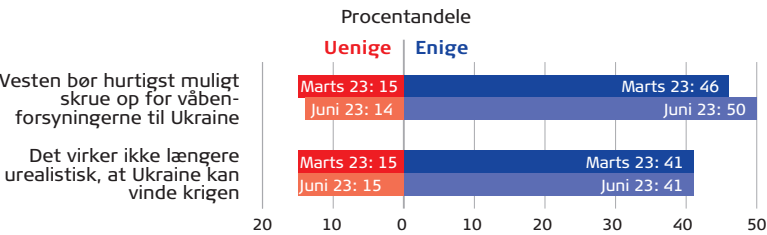
Spørgsmålsformulering: Hvor enig eller uenig er du i de følgende synspunkter? (Se figuren).
Kilde: Tryghedsmåling 2023 samt særmåling om Ukrainekrigen marts 2022, maj 2022 og marts 2023.

Der er også 15 pct., der ikke kan godkende, at Vesten skruer op for våbenforsyningerne. Her er halvdelen for. Andelen er vokset lidt siden marts – måske med udsigten til den længe ventede ukrainske sommeroffensiv.

41 pct. er helt eller delvis enige i, at krigen kan ende med en ukrainsk militær sejr over invasionsstyrkerne. 15 pct. finder det mindre realistisk, og knap hver anden tager ikke stilling.

Figur 8.6
– Militære løsninger

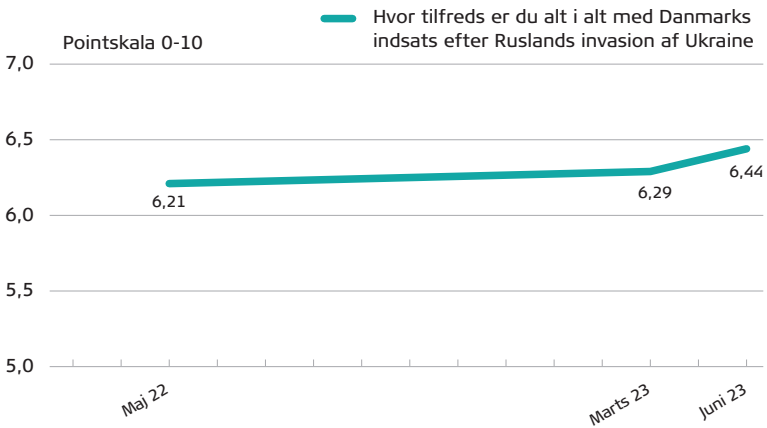
Lidt flere i juni end i marts 2023 fandt, der skal skrues op for våbenhjælpen til Ukraine.

Spørgeformulering: som i figur 8.5.

Bred opbakning

Danmark har fra invasionens start haft høj profil i Ukrainekrigen, og det har det meste af befolkningen haft det godt med. Som det ses i figur 8.7, er tilslutningen endda steget en lille smule siden marts 2022.

Figur 8.7
– Danmarks indsats

Befolkningens støtte til dansk ukrainepolitik er endnu højere end ved invasionens start.

Spørgsmålsformulering: Hvor tilfreds er du alt i alt med Danmarks indsats efter Ruslands invasion af Ukraine? Svar fra 0 til 10, hvor 0 er helt utilfreds og 10 er helt tilfreds.
Kilde: Tryghedsmåling 2023 samt særmåling om Ukrainekrigen marts 2022, maj 2022 og marts 2023.

Bedømmelsen af Danmarks indsats, når det gælder Ukraine er langt bedre end den almindelige bedømmelse af vores politikere (som vist sidst i kapitel 6), men selvfølgelig er her også både mellem- og misfornøjede. I alt 14 pct. har givet en karakter under 5.

En vigtig holdningsfaktor er tydeligvis bekymringen for Rusland. Er man meget bekymret for den russiske omgang med naboerne, er man mere tilfreds (6,9 point) med den danske indsats, end hvis man ikke er bekymret for Rusland (og har 5,3 point i snit).

Ens privatøkonomi spiller også ind:

Er man slet ikke utryk for seriøse økonomiske problemer på grund af stigende energipriser, ligger man i gennemsnit lidt over kurven i figuren (6,9 point). Er man meget utryk for det samme, ligger man et point under (5,9 point).

Resultatet svarer til, hvad vi har set i tidligere målinger, hvor vi bl.a. konkluderede: "Støtten til Ukraine er ikke forbeholdt mennesker med god økonomi. Den er bare mere udbredt her. Også blandt dem, der oplever sig hårdest ramt, er der dobbelt så mange tilhængere som modstandere af sanktionspolitikken."

Størst variation finder vi på alder. Blandt 18-29-årige er tilfredsheden med den førte politik 5,9 og blandt de 30-39-årige er den helt nede på 5.5. Blandt 60+ er gennemsnittet 7,2 point

Mændene er mest tilfredse (6.6), men kvinderne kan med 6,2 point generelt også godt lide at se statsminister Mette Frederiksen & co. gå på med krum hals i Ukrainespørgsmålet.

Noter

- 1 Jf. det såkaldte Budapestmemorandum fra 1994, hvor Rusland, USA og U.K. bl.a. lovede at afstå fra militær aggression imod Ukraine, Belarus og Kasakhstan som modydelse for, at de tre nye stater opgav de atomvåben, de havde arvet fra sovjettiden.
- 2. Egne beregninger samt "Ukraine Support Tracker" IfW Kiel /Institute for World Economy, opdateret 6. juli 2023.
- 3. De tre særmålinger om krigen i Ukraine kan som de øvrige tryghedsmålinger hentes frit på <https://www.tryghed.dk/viden/tryghedsmaalinger>
- 4. Omvendt gav 8 pct. Ukraine hovedansvaret. I særmålingen fra maj 2022 fandt 5 pct., at NATO har været med til at fremkalde krigen og yderligere 12 pct. var delvis enige.

Kapitel 9

Hvornår må man trække sig?

Vi så i kapitel 1, at op mod hver tredje er utrygge for, om de har helbred til at fortsætte med at arbejde. Omtrent lige så mange er utrygge for, om de har fået lagt nok til side den dag, arbejdslivet er slut. Andelen, der frygter at deres arbejdsliv får en uværdig afslutning, er på 32 pct. i 2023 og mærkbart højere end de 25 pct., der gav udtryk for det samme i 2021¹.

Vi så også en anden utryghed, der mere indirekte har med tilbagetrækningen at gøre: Kan vi fastholde det nødvendige personale i velfærdssektorerne? Som vi så i kapitel 1 er henholdsvis 42 og 53 pct. af befolkningen utrygge ved, om de kan regne med den rigtig pleje, hvis de bliver syge henholdsvis gamle. Dét afhænger blandt andet af, om det lykkes at rekruttere plejepersonale i omsorgs- og sundhedssektoren og fastholde dem tilstrækkeligt længe.

Det er ikke nogen given sag. I rapporten "Tryghed i arbejdslivet – nu og i fremtiden" svarede 53 pct. af de ansatte i omsorgs- og service-sektorerne fx, at "der i længden er en risiko for at blive udbrændt, sådan som mit arbejde er lagt til rette"². Samtidig har flere efterhånden en opsparing, der gør det muligt at trække sig tilbage før pensionsalderen. Et ekstremt eksempel er den såkaldte FIRE bevægelse ("Financial Independence, Retire Early"), men muligheden foreligger nu for flere, der har haft gode indkomster – eller kan klare sig med små.

Det har fået fremtrædende økonomer og politikere til at varsle alvorlige kriser for velfærden forude – vi vil vende tilbage til temaet i kapitel 10.

I dette kapitel ser vi på, hvad den modne del af befolkningen selv forestiller sig om tilbagetrækningen fra arbejdsmarkedet.

Del 3

Velfærdskrise?

Hvor længe holder du ud?

Tryghedsmåling 2023 har spurgt de svarpersoner, der indgår i arbejdsstyrken og som er over 50 år, om det er realistisk at fortsætte med at arbejde, indtil de når deres pensionsalder. Vi bruger ordet "realistisk" i et forsøg på at få svarpersonerne til at vurdere deres muligheder i stedet for at udtrykke deres ønsker. Udtrykket "din pensionsalder" sigter til, at de ældste svarpersoner kan lade sig pensionere som 67-årige, mens de yngste må vente til de er 69.

Det er tydeligt, at nogle af svarpersonerne snarere har svaret på, hvornår de personligt forventer at gå fra³. Det ændrer dog næppe på det store billede:

Lidt under halvdelen – 45 pct. – af 50+’erne i arbejdsstyrken – anser det for realistisk at fortsætte til de når pensionsalderen. Yderligere 12 pct. svarer dog også ja, men på tilpassede vilkår.

19 pct. anser det ikke for realistisk, og for syv pct. er det nej, som i *slet ikke*. 24 pct. har ikke taget stilling til spørgsmålet.

Det er lidt flere end i dag, hvor det kun er ca. hver tredje, der arbejder helt til pensionsalderen. Den faktiske tilbagetrækningsalder er dog stigende og har været det i mange år. Svarpersonernes forventninger matcher ganske godt beregninger fra arbejdsmarkedsøkonomerne.

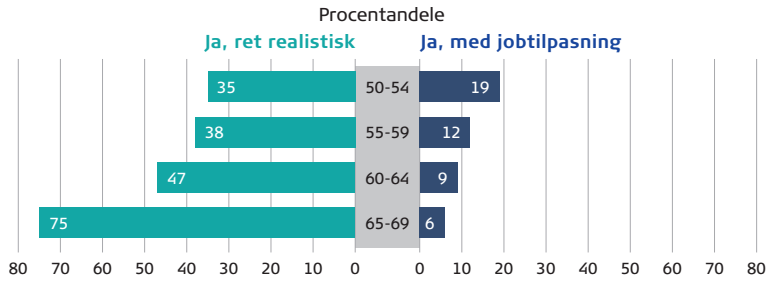
Der er lidt flere af de offentligt end privat ansatte, der regner med at skulle gå fra før pensionsalderen (20 pct. mod 16 pct.).

Det hænger tæt sammen med kønssammensætningen i de to sektorer. Forskellen mellem mænd og kvinder er virkelig markant:

Hvor 16 pct. af mændene regner med at forlade arbejdsmarkedet før de er 67-69, gælder det 25 pct. af kvinderne.

Da vi som bekendt først løber ind i realiteterne efterhånden, kunne man tro, at stadig færre anser det for realistisk, at de kan fortsætte til pensionstidspunktet.

Det forholder sig dog modsat, som det ses i figur 9.1.

Spørgeformulering: Anser du det for realistisk, at du forsætter med at arbejde, indtil du når til din pensionsalder? 1. Ja, det er ret realistisk. 2. Ja, men jobbet skal tilpasses. 3. Måske, ved ikke. 4. Nej, det er ikke særlig realistisk. 5. Nej, det er slet ikke realistisk. Ved ikke/vil ikke svare. Kun stillet til 50+. Antal svar: 1235.
Kilde: Tryghedsmåling 2023.

Figur 9.1
– De farlige halvtredsere

Godt hver tredje først i 50’erne regner med at fortsætte til pensionsalderen. Hvis jobbet tilpasses er det godt hver anden.

Svarene passer godt til det mønster, vi finder i dag, navnlig i aldersgrupperne over 64⁴.

Det ses også, at svarpersonerne i 50’erne er mindre optimistiske end dem i 60’erne – og kun halvt så optimistiske som gruppen 65+. På det tidspunkt er den tredje alder i sigte, så for dem, der holdt så længe, er det uhyre realistisk at runde arbejdslivet af ved pensionsalderen, hvis de ellers vil.

Men hvis det går, som det er gået hidtil, vil en hel del være faldet fra, før de når så langt. Blandt dem, der var noget eller meget utrygge for at "have helbred til at klare at arbejde", er det da også kun 16 pct., der regner det for realistisk at arbejde helt til pensionsalderen.

Samme mønster ses, når man deler gruppen op efter deres helbred.

Blandt dem, der ser deres eget helbred som "fremragende" eller "vældig godt", regner 61-64 pct. med at få de sidste arbejdsår med, mens det samme kun gælder 20 pct. af dem, der betegner helbredet som "mindre godt" eller direkte "dårligt".

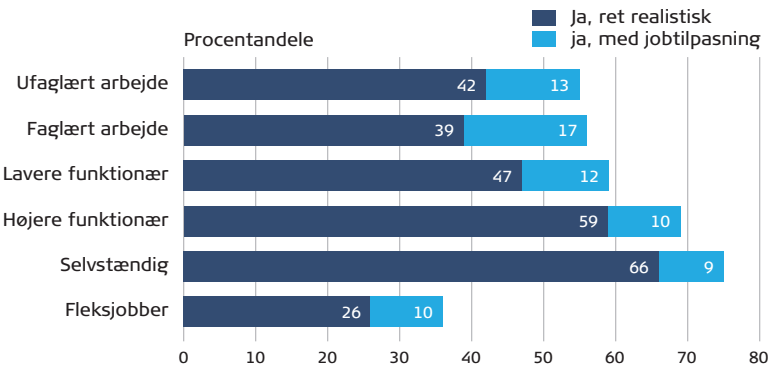
Helbredet er altså den realitet, som spiller den største rolle, når svarpersonerne vurderer sagen. Men dårligt helbred er alligevel et stykke fra at være "hvermands herre". 20 pct. af dem med det rigtig ringe helbred, regner med at fortsætte af lyst eller nød. Og hver tredje af dem med jernhelbredet regner alligevel med, at andre realiteter kan komme dem på tværs.

Det sidste kan dreje sig om, at de mangler kvalifikationer eller de fysiske kræfter til at hænge på – eller at de forudser, at de vil blive overflødige på grund af ændringer i deres job/branche. For atter andre kan udfordringer i det private liv gøre det urealistisk at fortsætte, selvom helbredet tillader det. Det kan også være, man ikke skal vente for længe, hvis man vil have nogle gode år med en (ældre) partner.

Realiteterne ser forskellige ud, alt efter hvor man er på arbejdsmarkedet. Det ses i figur 9.2, der sammenligner de store lønmodtagergrupper plus de selvstændige og fleksjobberne.

Figur 9.2
– Kan du fortsætte i job?

Der er ca. 50 pct. flere selvstændige end arbejdere, der regner med at fortsætte til pensionsalderen.

Der er ca. 50 pct. flere selvstændige end arbejdere, der regner med at fortsætte til pensionsalderen. Spørgsmaalsformulering mv.: Se figur 9.1.

De selvstændige er den gruppe, der ser det længste arbejdsliv forude. Også de højere funktionærer skiller sig tydeligt og positivt ud. I omegnen af 70 pct. i begge grupper regner med at fortsætte til pensionsalderen.

Når vi spørger arbejderne og de lavere funktionærer, er det under halvdelen, der finder det realistisk at fortsætte som nu.

Gruppen af faglærte rummer ikke kun murere, skorstensfejere og automekanikerne på rullebordene under vores biler. Her er også en del grupper uden fysisk hårdt arbejde. Det er lidt overraskende, at de ligger lavest.

Umiddelbart kunne man tro, at andelen af hårde, fysiske job trods alt var endnu større blandt de ufaglærte, og at de lavere funktionærer – med de mange kvinder i omsorgssektoren – også ville ligge lavere.

Det er derimod ikke overraskende, at fleksjobberne ligger lavest af alle. Måske er det snarere en glædelig overraskelse, at ordningen får hele 26 pct. til at tro på, at de kan klare sig frem til pensionen (der er 58 fleksjobbere, der har besvaret undersøgelsen).

Forventningerne er langt mere beskedne blandt de syge og ledige. Blandt de 15 svarpersoner, der er over 50 og i jobafklarings- eller ressourceforløb, regner i alt én med at være i arbejde frem til pensionsalderen.

Hvad betyder mest?

Forskning i tilbagetrækningsmønstre har kortlagt mere end tyve forskellige faktorer, der trækker og skubber folk ud af arbejdsmarkedet henholdsvis holder dem fast.

Tryghedsmålingen har begrænset sig til at give sine svarpersoner (stadig 50+ og i arbejdsstyrken) mulighed for at vælge maksimalt to ud af tre svarmuligheder på følgende spørgsmål:

”Hvad er mest vigtigt for dig, hvis du stopper med at arbejde, før du når til pensionsalderen?”

De tre svarmuligheder er:

- 1. At min økonomi ikke bliver alt for dårlig.
- 2. At jeg selv kan bestemme, hvornår jeg vil stoppe.
- 3. At jeg kan holde op, hvis mit helbred ikke kan klare at arbejde.

59 pct. af svarpersonerne har valgt en enkelt svarmulighed, 41 pct. har valgt to, så de 1234 svarpersoner har afgivet i alt 1740 ”stemmer”.

Halvdelen af de 1234 peger på økonomien som vigtig/vigtigst. Det gælder dem, der har længst til pensionsalderen: I 50’erne har de færreste råd til at lade sig pensionere. Det gælder også dem med dårligt helbred og – lidt mere overraskende – kvinderne.

Næstflest – 46 pct. – peger på retten til selv at bestemme, hvornår man stopper, som vigtig eller ligefrem vigtigst. Her er mændene i klart overtal – 50 pct. af mændene nævner det mod 40 pct. af kvinderne.

Også selvstændige og højere funktionærer er i overtal her. Blandt dem, der ser deres helbred som "fremragende" har 77 pct. selvbestemmelsen som kardinalpunkt.

Helbred er vigtigste faktor for ufaglærte (54 pct.) og faglærte (51 pct.) og naturligvis for størsteparten af dem med et dårligt helbred.

Afstand til pensionen

Alt i alt fremstår det ganske troværdigt, at knap seks ud af ti ender med at være i job helt til pensionen.

Kunne flere holde endnu længere?

Vi kan selvfølgelig ikke konkludere skræmsikkert på vegne af de mange svarpersoner, der selv er usikre på, hvor længe de holder. Og stress og nedslidning skover som bekendt stadig dybt i arbejdsstyrken og fastholder adgangen til tidlig pensionering som et centralt trygheds-tema.

Umiddelbart er der dog – trods FIRE-bevægelsen og andre fænomener i debatten – ikke rigtig tegn på en forestående masseudvandring fra arbejdsmarkedet af arbejdsduelige personer.

Perspektivet for de fleste ser ud til at være, at de vil fortsætte, så længe helbredet og arbejdsgiveren tillader. Om ikke andet så af økonomiske grunde.

Dem, der lægger vægt på at bestemme selv, er i det store hele også dem, der anser det for realistisk, at de fortsætter til pensionsalderen: mændene, de sundeste, de selvstændige og de højere funktionærer.

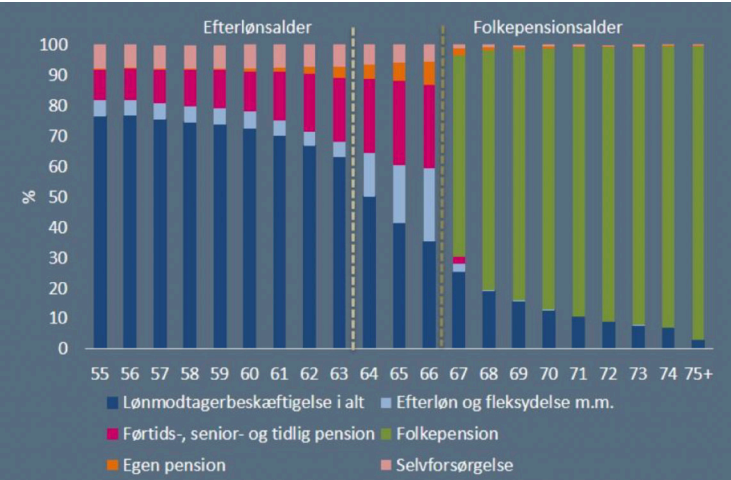
Det er også her, vi traditionelt har set en hel del, der passerede pensionsalderen som om ingenting var hændt. De havde råd til at stoppe, men bestemte sig for at lade være.

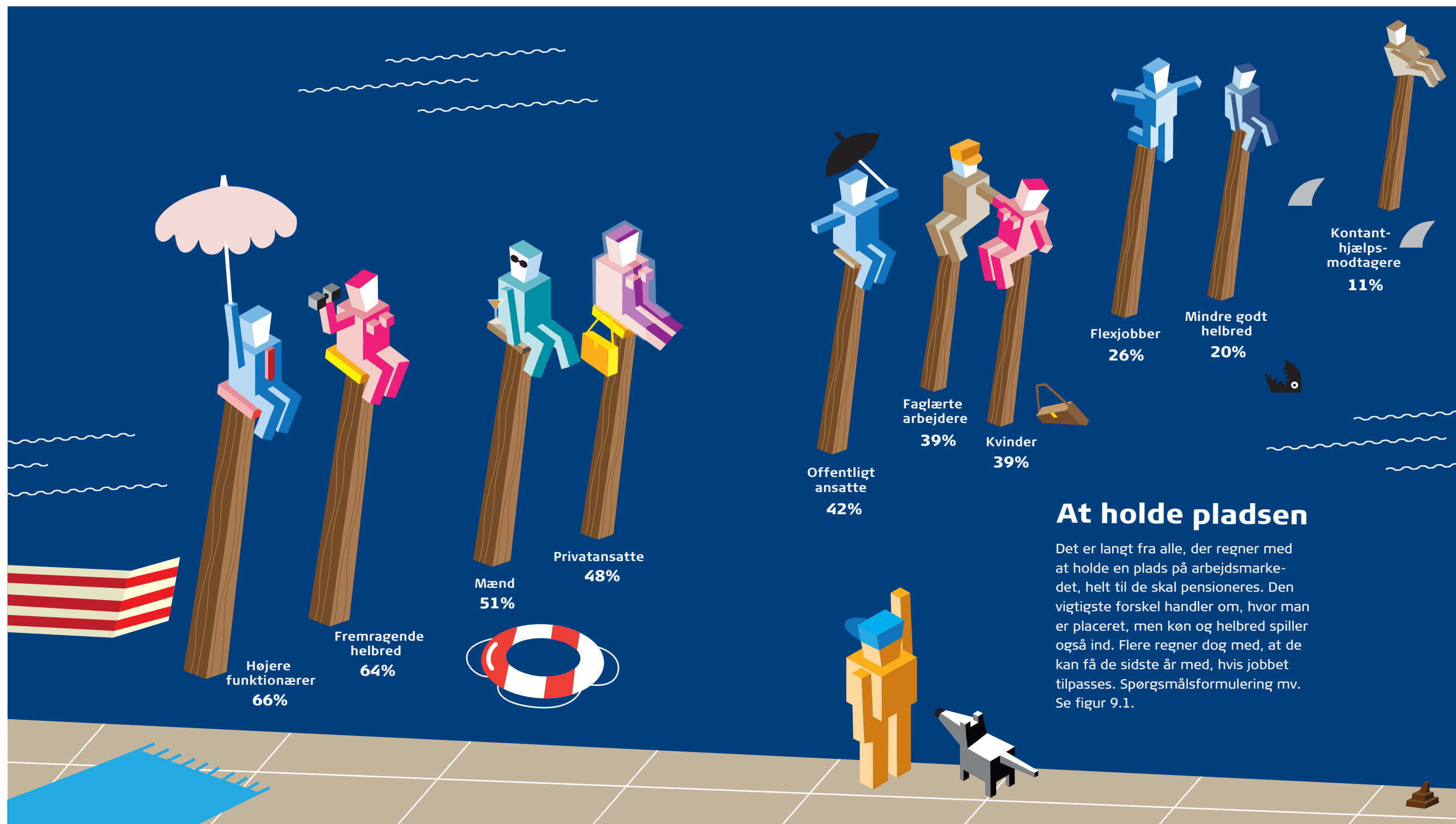
Måske nogle ligefrem har valgt at følge rådet fra den japanske alderdomsforsker dr. Shigeaki Hinohara, der dagligt kom på sit universitet ,indtil han gik bort i en alder af 105 år:

"Lad dig aldrig pensionere."

Noter

- 1 De to nævnte spørgsmål er kun stillet til svarpersoner over 40.
- 2 Tryghed i arbejdslivet – nu og i fremtiden s 61, TrygFonden 2023. Rapporten kan downloades på tryghed.dk/viden
- 3 Spørgsmålet er stillet til alle 50+ i arbejdsstyrken og derfor også til 70+, der naturligvis har passeret det formelle pensionstidspunkt, men fortsat ser deres pensionsalder som en fremtidig dato. Der er også enkelte i 50'erne, der ser "min pensionsalder" mindre end ti år fremme. De kan have særlige vilkår (fx som ansatte i forsvaret), men de kan også have lagt noget andet i spørgsmålet end vi. Der er dog ikke mange i nogen af grupperne.
- 4 Ifølge en opgørelse af økonomiprofessor Torben M. Andersen arbejder ca. hver tredje helt til pensionsalderen. De forskellige grupper i arbejdsstyrken går fra nogenlunde samtidig, hvis man deler op efter deres erhvervsuddannelse. Dog trækker gruppen med lang videregående uddannelse sig i gennemsnit et par år senere – og lidt senere end den formelle pensionsalder. Kilde: "Flere gode år på arbejdsmarkedet – men hvordan?" Oplæg af Torben M. Andersen til FOAs, Ældre Sagens og DJØFs konference om seniorer på arbejdsmarkedet 13. september 2023. Tilbagetrækningstidspunktet svarer helt til forventninger hos svarpersonerne i Tryghedsmålingen. Dog er 55-60-årige svarpersoner lidt mere optimistiske mht. at kunne fortsætte end dagens realiteter kunne tilsige. Det hører dog med i billedet, at gennemsnitsalderen for tilbagetrækning er steget systematisk i snart mange år.

Kapitel 10

Den pressede velfærd

I de senere år er der vokset stærke ønsker frem i befolkningen om at kunne forbruge mere af det, som det offentlige producerer.

Mere og bedre velfærd har stået højt på danskernes ønskeliste i årtier. Hospitalerne har kun knap og nap kunnet følge med. Kvaliteten af daginstitutionerne og ikke mindst ældreomsorgen har fået bred kritik. I de seneste år er der opstået en bred konsensus om, at psykiatrien og erhvervsuddannelserne må opprioriteres. Senest er det blevet klart, at det såkaldt specialiserede socialområde skal bruge stadig flere ressourcer – bl.a. for at sikre, at den kommunale sagsbehandling lever op til lovgivningens krav (se næste kapitel). Listen kan sagtens forlænges.

I den samme periode er der flyttet stadig mere forbrug fra det offentlige til det private ved hjælp af skattesænkninger. De offentlige udgifter i Danmark er i dag under EU's gennemsnit, målt i forhold til BNP¹. Det har efterladt et begrænset "råderrum" til at forbedre tilbudene til velfærdsstatens borgere.

Samtidig har det økonomiske opsving skærpet konkurrencen med den private sektor om arbejdskraften. Det er forventningen, at konkurrencen skærpes yderligere i de kommende år, fordi vi bliver flere ældre og færre yngre. Der er begrænset tiltro til, at problemet afhjælpes yderligere med de såkaldte arbejdsudbudsreformer, som gør livet på offentlig forsørgelse stadig mindre attraktivt.

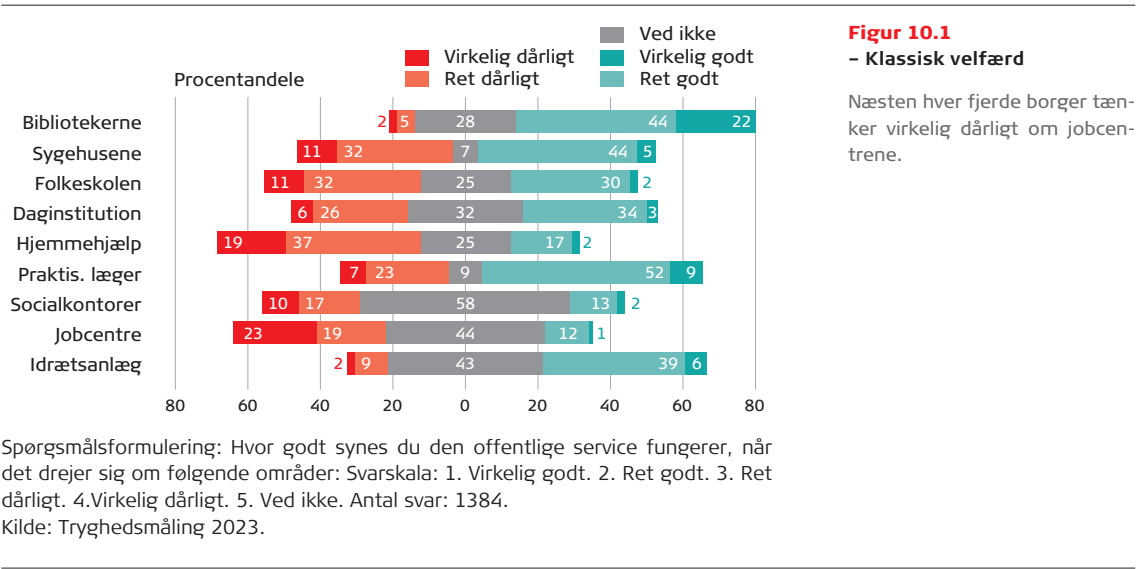
På toppen af det hele balancerer en større del af befolkningen efter eget udsagn på afgrunden til stress (jf. kapitel 4). Mange ønsker at arbejde mindre end i dag, og navnlig mange af kvinderne regner ikke med at kunne holde helt til den officielle pensionsalder, som vist i sidste kapitel.

Den nye virkelighed – med nye problemer, prioriteter og interesse-modsætninger – kommer først gradvis til syne. Men allerede i forsommeren 2023, da svarene til Tryghedsmålingen blev indsamlet, var det tydeligt, at velfærdsdebatten er ved at flytte sig.

Hvor vel er velfærden?

Svarpersonerne er spurgt om, hvor godt de synes, at den offentlige service fungerer på en lang række almindelige områder. For at modvirke en tænkelig risiko for, at svarene kan smitte af på hinanden, så alle svar bliver enten for positive eller for negative, er batteriet sammensat af emner, som de fleste typisk ser positivt på lige så vel som emner, hvor bedømmelsen typisk har været negativ.

Svarfordelingen ses i figur 10.1.

Når det gælder idrætsanlæg og biblioteker, har flertallet en positiv bedømmelse.

Et ret lille mindretal er uenige, og bibliotekernes service fungerer ifølge 22 pct. "virkelig godt". Så flot en bedømmelse kommer de øvrige områder ikke i nærheden af i dag – i flere tilfælde er andelen af rigtig begejstrede så lille, at der ikke har været plads til at skrive procenttallet i selve søjlen.

De praktiserende læger får også langt flere positive end negative bedømmelser, men der er dog 30 pct., der synes, at almen praksis fungerer dårligt, og heraf har 7 pct. brugt svarmuligheden *virkelig* dårligt.

Sygehuse og daginstitutioner har kun lige akkurat et flertal af positive bedømmelser. Når vi ser på en tredje af velfærdsstatens centrale institutioner, folkeskolen, er kritikerne i overtal.

Hjemmehjælpen bliver kun bedømt positivt af ca. hver fjerde.

Kritikerne er også i flertal, når der spørges til socialkontorerne og jobcentret. Jobanvisning og social bistand er dog også en form for offentlig service, som rigtig mange ikke kan eller vil vurdere.

De unge er mere positive over for social- og jobcentrene end folk flest, og de ældre er mest positive i bedømmelsen af den praktiserende læge.

På de fleste områder er mændene lidt mere positive end kvinderne.

En opdeling efter politisk sympati viser, at de mest kritiske vælgere findes på venstrefløjen og især hos Nye Borgerlige². Blandt regeringspartierne vælgere og dem, der støtter De Radikale, De Konservative og Liberal Alliance, er variationerne meget beskedne.

De fleste af de emner, der er spurgt til her, har indgået i mange surveyundersøgelser tidligere, og flere kan følges en generation tilbage.

Historisk udvikling

Trækker man negative svar fra positive ("opinionsbalancen"), får man et stort minus for folkeskolen og navnlig hjemmehjælpen i målingerne fra de sidste to årtier.

Bedømmelsen af kvaliteten af hospitaler og daginstitutioner har i højere grad fulgt samfundsdebatter, der har mobiliseret brede grupper.

Omkring valget i 2019 var der stærkt fokus på kvaliteten på dagpasningsområdet og normeringen i institutionerne. Vælgernes vurdering af børnehaver og vuggestuer, der ellers havde været overvejende positiv, faldt dramatisk (til en opinionsbalance på minus 23). I 2022 var den kravet op til minus 5.

På det tidspunkt var tilliden til sygehusene til gengæld i en bølgedal (med en opinionsbalance på minus 29). I Tryghedsmålingen fra juni

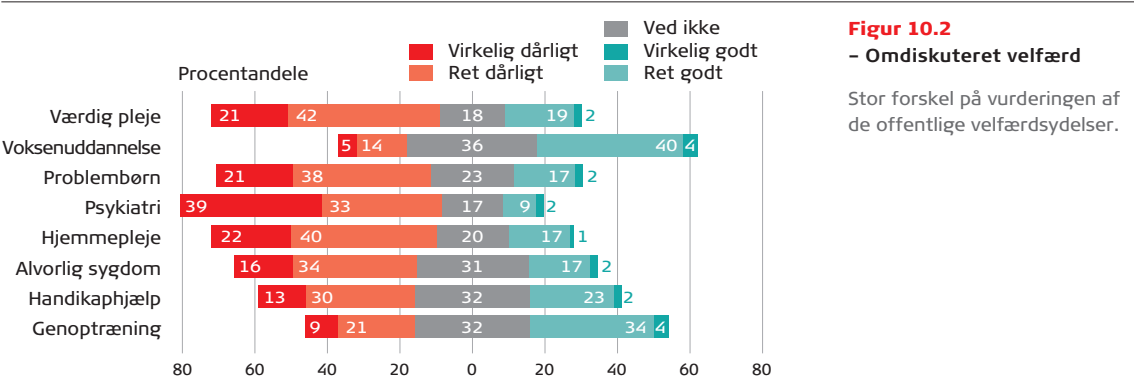
2023 har både daginstitutioner og sygehuse som sagt en mere positiv bedømmelse, og vurderingen af sygehusene er forbedret meget markant siden valget.

Vi vil ikke bruge plads på at forklare stemningsskiftet³, men nøjes med at konstatere, at stemninger faktisk kan spille en rolle for vores opfattelse af den offentlige service. Selv når det gælder de store og klassiske velfærdsområder, som mange har personlig berøring med.

Ømtålelige områder

Tryghedsmålingen har spurgt videre ind til en række velfærdsområder, som ikke indgår i de klassiske undersøgelser, men som har været i fokus i velfærdsdebatter på forskellige tidspunkter i de seneste ti år.

Svarfordelingen ses i figur 10.2 og de nøjagtige spørgeformuleringer i teksten nedenunder.

Figur 10.2 – Omdiskuteret velfærd
Stor forskel på vurderingen af de offentlige velfærdsydelser.

Spørgsmålsfomulering: Hvor godt synes du den offentlige service fungerer, når det drejer sig om følgende områder: Et værdigt liv på plejehjem. Uddannelsesstilbud til voksne. Hjælp til børn med problemer. Psykiatrisk behandling. Hjælp til syge og ældre i deres eget hjem. Støtte til mennesker, der skal leve med alvorlig sygdom. Hjælp til handicappede. Hjælp til genoptræning efter sygdom eller ulykke. Svarskala: 1. Virkelig godt. 2. Ret godt. 3. Ret dårligt. 4. Virkelig dårligt. 5. Ved ikke.

Kilde: Tryghedsmåling 2023.

Også her er der et par områder, hvor flertallets bedømmelse er overvejende positiv. Ca. dobbelt så mange har en positiv vurdering af voksenuddannelsesområdet som det modsatte. Den offentlige hjælp til

genoptræning efter sygdom eller ulykke er der også – overvejende – respekt om.

Men så er det også slut med roserne. Næsten ingen vurderer den offentlige service på disse områder som ”virkelig god”. Flertallet vurderer ikke, at det offentlige leverer god støtte til handikappede eller mennesker, der lever med alvorlig sygdom. På spørgsmålet om de offentlige plejehjem sørger for et ”værdigt liv”, vender tre ud af fire tommelfingeren nedad. Det samme er tilfældet, når borgerne skal vurdere hjælp til forældre, hvis børn har problemer (se også kapitel 11).

Og så er der psykiatrien. 10 pct. regner med, at det offentlige yder en god indsats her. 73 pct. af landets borgere regner ikke med det. Syv gange så mange!

Borgere versus brugere

Man kan indvende, at de fleste ikke har ret meget berøring med psykiatrien, og at deres viden i det hele taget må være andenhånds – eller et resultat af debatter i medierne.

Flere undersøgelser i tidens løb har indikeret, at brugerne er langt mere tilfredse end dem, der ikke selv gør brug af de offentlige tilbud.

Det ser vi også i tryghedsmålingen, men forskellene er ikke særlig store: 52 pct. af forældrene til børn mellem 0 og 5 år har en positiv bedømmelse af daginstitutionerne mod 49 pct. af hele befolkningen.

Blandt forældre til børn mellem 6 og 10 år er 49 pct. positive i deres vurdering af skolen mod 44 pct. af hele befolkningen. Ingen af disse forskelle er dog statistisk signifikante, og når vi ser på de større børn, er forskellen næsten væk.

Vi har også spurgt svarpersonerne, om de bruger hjemmepleje, rehabiliteringstilbud, hjemmehjælp og psykiatrisk behandling – og hvor hyppigt det er sket igennem det sidste år.

Hyppige hjemmehjælpsbrugere er lidt mere positive end folk flest: 39 pct. af brugerne vurderer hjælpen som god mod 35 pct. af hele befolkningen. Det samme gælder dem, der på grund af sygdom mv. hyppigt har fået hjælp af den kommunale hjemmepleje, og dem, der flere gange har gjort brug af psykiatriens tilbud i det sidste år. Der er i begge tilfælde fem pct. flere af brugerne, der taler godt om de offentlige tilbud (nemlig i alt 37 pct. af hjemmeplejens og 27 pct. af psykiatriens brugere)⁴.

Ser vi på støtten til at leve med alvorlig sygdom hhv. genoptræning efter alvorlig sygdom/ulykke, finder vi ingen forskel på brugere og alle andre.

Vi har også spurgt svarpersonerne, hvor godt de selv mener, at kende de forskellige velfærdsområder. Derefter har vi opdelt svarene mellem dem, der har et godt henholdsvis dårligt kendskab til daginstitutioner, skoler, hospitaler og hjemmehjælp. Personer med et godt kendskab kan – ud over brugere – være ansatte, sundhedspersonale samt pårørende til plejhjemsbeboere og evt. frivillige på hospitaler/plejehjem.

Forskellen i bedømmelsen fra dem med og uden kendskab er på de fleste punkter større, end da vi spurgte brugerne. Svarene er omregnet til en skala fra 0-100, hvor 100 svarer til, at alle i en gruppe anser den pågældende offentlige service som virkelig god.

Dem med et meget godt kendskab til

- **Folkeskolen** giver i gennemsnit 41 point – dem uden kendskab giver 37 point,
- **Børnehaver** giver i gennemsnit 53 point – dem uden kendskab giver 43 point,
- **Hjemmehjælp** giver i gennemsnit 37 point – dem uden kendskab giver 26 point,
- **Plejehjem** giver i gennemsnit 28 point – dem uden kendskab giver 27 point,
- **Hospitaler** giver i gennemsnit 47 point – dem uden kendskab giver 29 point.

Det er altså – af de velfærdstilbud, der nævnes i denne sammenhæng – især hjemmehjælp og navnlig hospitaler, der for alvor vinder ved nærmere kendskab.

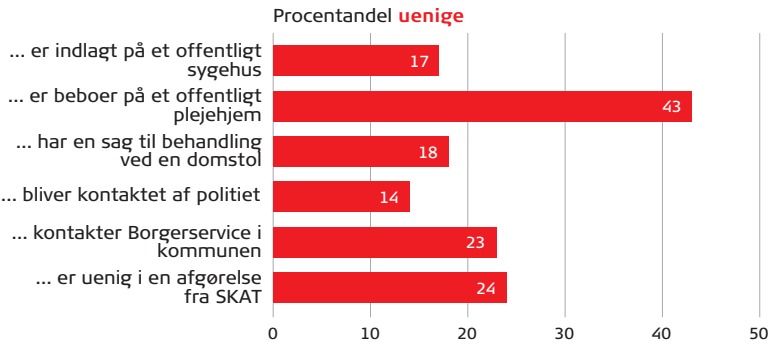
For plejehjemmenes vedkommende er holdningen hos pårørende, ansatte mfl. lige så kritisk som blandt dem, der ikke kender plejehjemmene indefra.

Der er generelt ikke tegn på, at de offentligt ansatte står op for den offentlige sektor. Kun på to områder finder vi nævneværdig forskel: Offentligt ansatte svarer lidt mere positivt end de privatansatte, når der spørges til jobcentrene. Og så er de er også tydeligt glattere for bibliotekerne. Om det skyldes, at de gennemsnitligt er lidt bedre uddannede, eller de offentlige lønninger gør det lidt mere oplagt at gøre brug af de gratis glæder, skal vi ikke kunne sige.

Den ret forbeholdne bedømmelse af det offentlige service kan skyldes, at man ikke er særlig tilfreds med den offentlige ydelse, men den kan også handle om, at man ikke oplever at blive behandlet ordentligt. I figur 10.3 ses dem, der ikke regner med en god behandling hos en række offentlige serviceleverandører og myndigheder.

Figur 10.3
– Man behandles godt, når man ...

Omtrent hver fjerde regner ikke med meget service i Borgerservice.

Spørgsmålsformulering: Hvor enig er du i følgende påstand: Man kan næsten altid regne med en god behandling, når man ... (se figuren). Andelene delvis og helt uenige er lagt sammen). Antal svar i alt: 2763.
Kilde: Tryghedsmåling 2023.

Det er et sted mellem hver fjerde og hver syvende, der ikke har indtryk af, at man får en ordentlig behandling af de nævnte offentlige instanser, og altså mellem tre fjerdedele og seks syvendedele, der har indtryk af, at man behandles OK. Budskabet er vel, at det offentliges repræsentanter gennemgående optræder respektfuldt over for borgere og klienter – efter det store flertals opfattelse.

Et pessimistisk billede

Der er dog en væsentlig negativ undtagelse blandt de områder, der blev spurgt til:

Hele 43 pct. er uenige i, at "man næsten altid kan regne med en god behandling, når man er beboer på et plejehjem". Lagt sammen med de vurderinger, vi ovenfor så fra borgere og kendere af hjemmehjælp, hjemmepleje og plejehjem, tyder det på, at **ældreomsorgen** har et problem med resten af samfundet, der stikker ganske dybt.

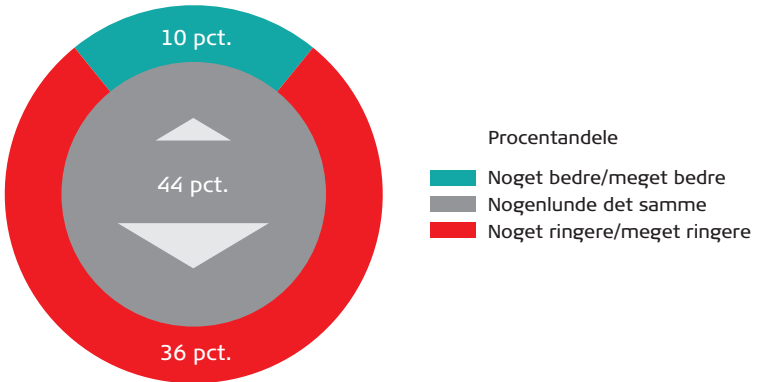
Ser vi på den kommunale hjælp til familier med sociale problemer er bedømmelsen dog ikke ret meget bedre (om end flere afstår fra at

dømme her). **Folkeskolen** har bredere opbakning, især fra forældrene, men har også været genstand for bred kritik i de sidste 10-15 år. **Daginstitutionerne** kom som nævnt under heftig beskyldning i slutningen af 10'erne og landede langt under nulpunktet i 2019. Siden har de forbedret deres image – bl.a. i kraft af betydelige investeringer.

Sundhedsvæsnet står der mere respekt om, hvis man undtager psykiatrien (med den laveste vurdering af alle). Selvom der ikke er langt imellem kritiske mediehistorier, er det også en udbredt fornemmelse, at her er sket store forbedringer. På et konkret spørgsmål erklærer 47 pct. sig eksempelvis enige i, at "de offentlige hospitaler er blevet meget bedre til at behandle kræft i de sidste ti år". 16 pct. er uenige, og en tilsvarende andel mener altså ikke engang, at man i almindelighed kan regne med at blive behandlet ordentligt på et offentligt sygehus.

Tilbage er biblioteker, idrætsanlæg og voksenuddannelse, som får positiv feedback fra offentligheden – og selvfølgelig alt det, der ikke er spurgt til, men ofte optager sindene lokalt: busdrift, affaldshåndtering, sygekørsel, stormflodssikring, legepladser, trafikregulering, strandvedligeholdelse osv.

Men de store velfærdsområder, dem er der ikke tilfredshed med. Der også begrænsede forventninger til, at det bliver bedre, som det ses i figur 10.4.

Figur 10.4
–Velfærdens fremtid

Mindst hver tredje regner med mindre velfærd i fremtiden.

Spørgsmålsformulering: Hvor godt tror du, den offentlige sektor vil fungere om 5 år, sammenlignet med nu? Svarskala: Meget bedre. Noget bedre. Nogenlunde det samme. Noget ringere. Meget ringere. Ved ikke. 11 pct. har svaret. Ved ikke indgår ikke i figuren. Antal svar i alt: 2763.
Kilde: Tryghedsmåling 2023.

10 pct. af befolkningen – og godt hver femte af dem, der giver udtryk for en mening om sagen – tror, at velfærden bliver bedre. Lidt mere end hver tredje regner ikke med, at vi har nået bunden.

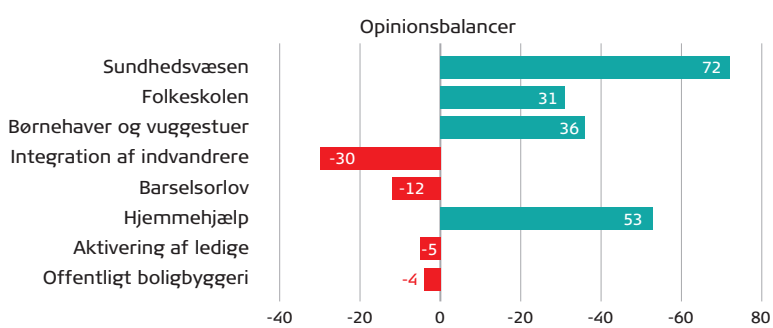
Ondets rødder

Hvem og hvad er skyld i situationen? Det klassiske svar er vel, at der mangler ressourcer til velfærden, og det svar er befolkningen langt hen ad vejen enige i.

I figur 10.5 er holdningerne til de enkelte udgiftsområder samlet i et enkelt tal: Andelen, der vil bruge færre penge, er trukket fra andelen, der vil bruge flere – ”opinionsbalancen”.

Figur 10.5
– Flere og færre penge

Et flertal vil bruge flere penge på børn, ældre og syge, men ikke på indvandrere.

Spørgsmålsformulering: Synes du det offentlige skal bruge mere eller mindre på følgende områder ... (se figuren). Andel, der ønsker flere udgifter på det nævnte område minus dem, der ønsker færre udgifter. Sværskala: 1. Meget mere. 2. Lidt mere. 3. Det samme som nu. 4. Lidt mindre. 5. Meget mindre. 6. Ved ikke/ønsker ikke at svare. Antal svar: 2822.
Kilde: Tryghedsmåling 2023

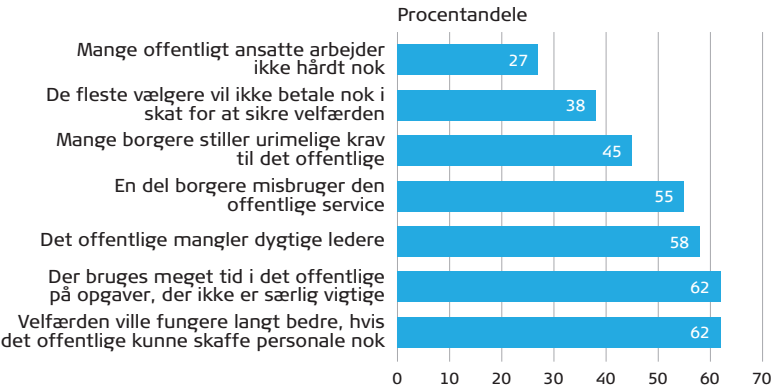
Udfordringen ved at spørge om dette er, at det jo er lettere at få bred tilslutning til alle de mange respektable udgifter end til den samlede regning. Derfor er der medtaget nogle poster, som mange ikke ønsker at prioritere. Bemærk også, at ældreomsorgen kun er repræsenteret af Hjemmehjælpen – der ikke er spurgt til plejehjemmene her. Der er også spurgt helt generelt til sundhedsvæsenet og ikke til hospitaler⁵, praktiserende læger, genoptræning mv., ligesom kommunernes opgaver ikke optræder ud over ”aktivering af ledige”.

Så det er selvfølgelig nogle grove omfordelinger, vi har inviteret svarpersonerne til at byde på. Det grove billede er til gengæld klart: Et meget stort flertal vil bruge flere penge på sundhed. Et stort flertal

vil bruge mere på hjemmehjælpen. Pænt store flertal vil bruge mere på folkeskolen og daginstitutionerne. Derimod skal boligmangel og problemer med integration, nyfødte og ledige ikke løses med flere skattekroner.

Men hvorfor mangler velfærden penge? Ofte gøres politikerne til problemet – som vi så i slutningen af kapitel 6, er der ikke stor tiltro til, at de i sidste ende arbejder til landets bedste. Der er dog også andre forhindringer for velfærdsfinansieringen, nemlig politisk uenighed i befolkningen: 38 pct. af svarpersonerne vurderer ikke, at flertallet vil betale tilstrækkeligt i skat.

Pengemangel er heller ikke hele problemet. Se figur 10.6.

Figur 10.6
– Offentlige problemer

Knap 6 ud af 10 vurderer, at det offentlige savner dygtige ledere. Halvt så mange, at de ansatte yder for lidt.

Hvor enig/uenig er du i følgende (se figuren). Sværskala: Helt enig, Delvist enig, Hverken enig eller uenig, Delvist uenig, Helt uenig, Ved ikke/ønsker ikke at svare. Andel helt og delvist enige er lagt sammen.
Kilde: Tryghedsmåling 2023.

Et flertal (58 pct.) finder, at det offentlige mangler kvalificeret ledelse, og godt en fjerdedel mener, at mange offentligt ansatte tager deres arbejde for let.

Et andet problem er borgernes egne attituder: 45 pct. finder, at ”mange borgere stiller urimelige krav”, og 55 pct. er enige i det lidt blødere spørgsmål, om ”en del” borgere ligefrem misbruger den offentlige service.

Og så er der topscorerne, udover pengemanglen: At det offentlige i høj grad bruger tiden forkert, og at det offentlige mangler personale.

Er problemet for meget bureaukrati?

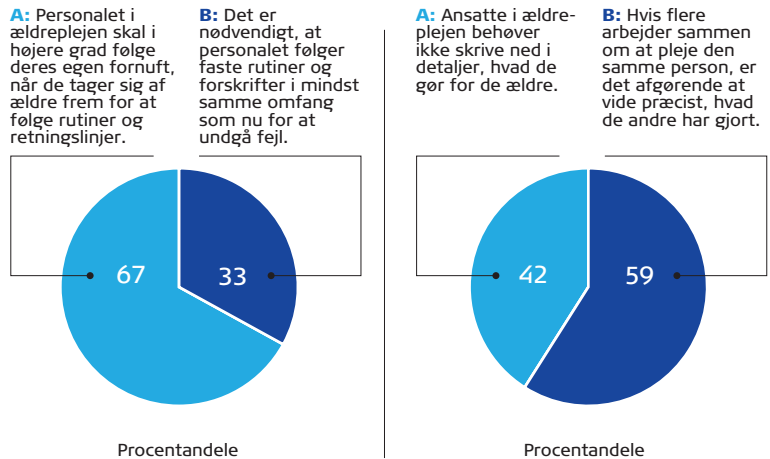
Tryghedsmålingen har ikke spurgt grundigt ind til, hvilke offentlige opgaver, der bruges for mange ressourcer på, men eksempler, der ofte optræder i velfærdsdebatten, er registrering, kontrol og andet såkaldt "bureaukrati", der siges at tynde velfærdssektoren fra fødegangen til hospicet.

Der er dog flere vinkler på spørgsmålet. Nogle siger, at rutiner, retningslinjer og registrering er vigtige redskaber bl.a. i ældreplejen. Dels for at undgå flest mulige fejl. Dels for at lette koordinationen mellem medarbejdere med forskellige opgaver og arbejdstider.

Men hvad tænker borgerne? I de to figurer i figur 10.7, er synspunkterne sat op over for hinanden, og svarpersonerne er blevet bedt om at vælge.

Figur 10.7
– Sikkerhed eller sund fornuft

2/3 vil give plejepersonale mere frihed, men en tredjedel frygter, at det giver for mange fejl.

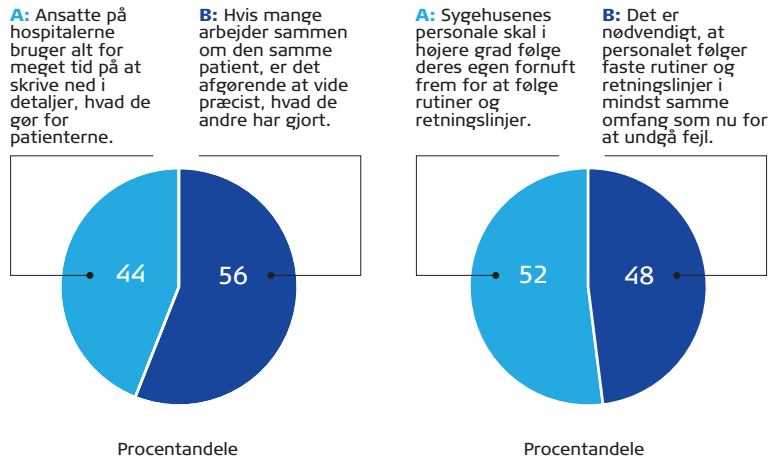

Kilde: Tryghedsmåling 2023.

To tredjedele er skeptiske over for argumentet om, at rutiner og forskrifter er nødvendige for at undgå mange alvorlige fejl i ældreplejen. En tredjedel tror dog mere på værdien af retningslinjer end på personalets evne til at træffe de bedste valg.

Derimod er der bred forståelse for, at personalet må beskrive deres aktivitet forholdsvis detaljeret, så den næste hjælpeperson kan tage over, hvor den sidste slap.

Den form for registrering kan de fleste også se meningen med på sygehusene, som det ses i figur 10.8.

Kilde: Tryghedsmåling 2023

Når det gælder hospitalerne, er der endnu mindre tiltro til, at de kliniske skøn simpelthen kan overlades til forbigående sygehuspersonale. Her er – når folk skal vælge – omtrent dødt løb imellem dem, der tror mest på den enkeltes sunde fornuft og dem, der sætter mere lid til sygehusorganisationens faste, professionelle rutiner.

Flere velfærdsarbejdere

62 pct. tilsluttede sig formuleringen om, at "velfærden ville fungere langt bedre", hvis det offentlige havde personale nok. Spørgsmålet er ikke blevet mindre aktuelt fra forsommeren til efteråret 2023, hvor det fik en helt central rolle i den politiske debat.

Tryghedsmålingen har præsenteret en række mere og mindre kendte og virkelighedsnære idéer til at afhjælpe problemet, og bedt svarpersonerne skelne mellem gode og dårlige. De forslag, der fik størst opbakning i juni 2023, kan ses i figur 10.9.

Figur 10.8
– Plejearbejdsdeling

Forslag om at "afbureaukratisere" sygeplejen møder bred skepsis.

Eksperternes bud

Tryghedsmålingen har bedt en række toneangivende eksperter i økonomi og arbejdsmarkedsforskning om at svare på det samme spørgsmål som de repræsentative svarpersoner i stikprøven.

Der er kommet svar fra:

Thomas Bredgaard, professor, arbejdsmarkedsforsker, Aalborg Universitet,

Michael Rosholm, professor i økonomi, forhenværende vismand, Aarhus Universitet,

Lars Andersen, direktør i Arbejderbevægelsens Erhvervsråd,

Jakob Nielsen Arendt, Forskningsprofessor, Chef for Arbejdsmarkedsforskning, Rockwool Fonden

Christen Sørensen, Forhenværende overvismand.

Der er nuancer i deres bedømmelse, men de er enige, om at de følgende er meget eller i hvert fald ret dårlige:

Skær kraftigt ned på de opgaver, som det offentlige er forpligtet til at løse

Sæt pensionsalderen hurtigere op end planlagt

Øg den årlige arbejdstid fx med færre ferie- og fridage

Afkort uddannelsestiden, så unge hurtigere kommer ud i job

De er også enige om, at det er en god eller endda meget god idé at gøre

arbejdsvilkårene bedre, så det offentlige bedre kan trække ansatte over fra den private sektor.

Jakob Nielsen Arendt tilføjer, at han nok også ville kigge på forbedring af bestemte uddannelser, der uddanner til job med personalemangel.

En enkelt synes meget godt om forslaget om at indrette

offentlige arbejdspladser, så der er bedre plads til mennesker med nedsat arbejdsevne

Det synes yderligere tre almindelig godt om, mens en hverken finder det godt eller dårligt.

Endelig synes tre af eksperterne, at det er et godt forslag at "hæve lønnen, så det offentlige bedre kan trække ansatte over fra den private sektor", mens to hverken finder forslaget godt eller dårligt.

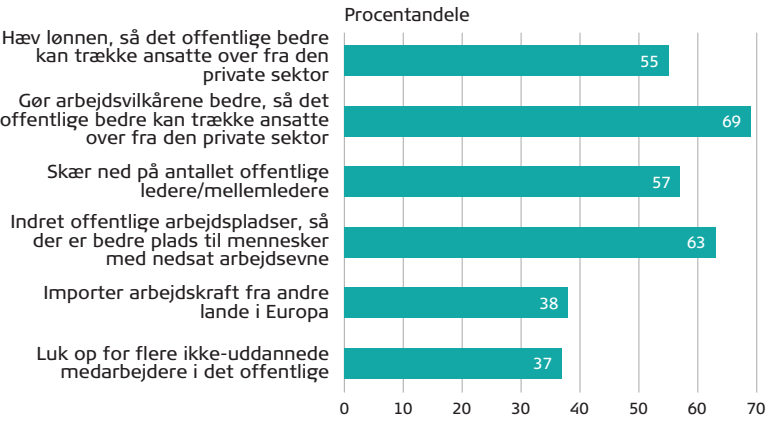
Både top- og bundplaceringerne svarer godt til svarfordelingen i Tryghedsmålingen.

Tidligere overvismand Christen Sørensen tilføjer, at næsten ingen af forslagene for alvor batter, hvis man skal til at afhjælpe arbejdskraftmanglen i den offentlige og private sektor.

Her er det bedste bud at revaluere kronen over for euroen, vurderer Christen Sørensen med henvisning til et indlæg, han tidligere i sommeren skrev i Berlingske Tidende⁶.

Figur 10.9
– Topkandidaterne

4 ud af 10 vil tiltrække velfærdspersonale fra resten af Europa ...

Spørgsmålsformulering: Det diskuteres, hvordan vi undgår at komme til at mangle personale på velfærdsområdet i fremtiden. Hvor godt eller dårligt synes du om de følgende forslag?

Svarskala: 1. Meget godt forslag. 2. Ret godt forslag. 3. Hverken godt eller dårligt. 4. Ret dårligt forslag. 5. Meget dårligt forslag. 6. Ved ikke/Ønsker ikke at svare. Svar i alt: 1379. Andel Meget godt forslag og Ret godt forslag er lagt sammen.

Kilde: Tryghedsmåling 2023.

Bedre arbejdsvilkår i det offentlige er den klare favorit: 69 pct. tænker positivt om det forslag. På andenpladsen finder vi et forslag om at indrette de offentlige arbejdspladser, så de kan varetages af mennesker med nedsat arbejdsevne. De to forslag er også de klare favoritter blandt fem eksperter, som Tryghedsmålingen har stillet samme spørgsmål (se tekstboksen).

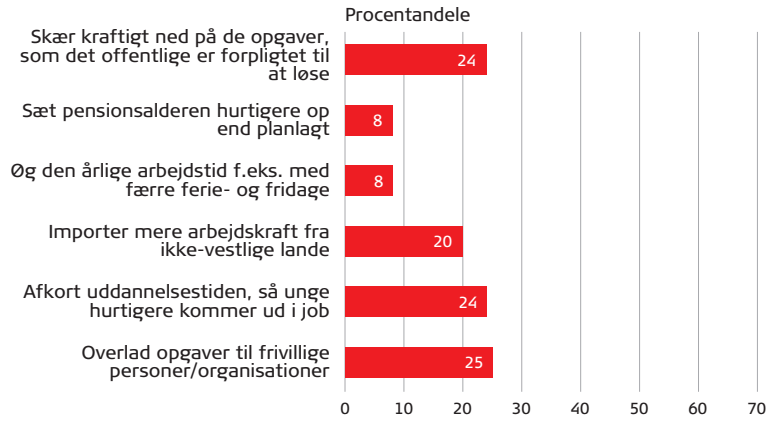
Det tredjemest populære forslag er at skære ned på antallet af ledere og mellemledere. Om svarpersonerne har en forestilling om en fladere, medarbejderstyret velfærd, kan vi ikke vide. Den udtalte støtte til at skære i ledelseslaget kan også være et ekko af den kritik af bureaukrati i velfærdssektoren, der blev omtalt ovenfor. Eller måske afspejler den hos nogle svarpersoner en tanke om, hvordan de offentlige arbejdsvilkår kan blive bedre.

Omtrent samme støtte (55 pct.) nyder ideen om at trække ansatte over fra den private sektor. Det er en idé, der med sikkerhed vil møde stor modstand fra de private erhverv, der som bekendt også råber på mere arbejdskraft og bl.a. bruger den grønne omstilling som argument. Det er heller ikke et synspunkt, der indtil videre har haft stærke politiske fortalere.

Det har derimod idéen om at importere arbejdskraft fra udlandet, som også har stået højt på erhvervsorganisationernes ønskeseddel i lang tid. Det er der også pæn opbakning til, så længe det præciseres, at der tales om Europa. Når vi taler om lande uden for Europa, svinder opbakningen, som det ses i figur 10.10.

Figur 10.10
– Bundkandidaterne

... men kun 2 ud af 10 vil hente arbejdskraft fra ikke-vestlige lande.

Figurtekst: som figur 10.9.
Kilde: Tryghedsmåling 2023.

Støtten til at importere arbejdskraft fra ikke-vestlige lande får nok de fleste til at tænke på de traditionelle indvandringslande, fremfor eksempelvis Ukraine (eller Filippinerne). Under alle omstændigheder er støtten beskeden.

Det gælder også idéen om at overlade velfærdsopgaver til frivillige og skiftende regeringers forsøg på at afkorte uddannelsestiden for at få unge hurtigere i job.

Vi fandt ovenfor et pænt flertal for synspunktet, at det offentlige løser mange opgaver, der er mindre vigtige. Det kunne lede til at ønske om at skære ned på opgaverne. Det synspunkt nyder dog også beskeden opbakning,

Og så var det ikke helt let at finde nogen, der vil sætte pensionsalderen længere op endsløjfe ferie- og fridage i ugerne efter nedlæggelsen af Store Bededag.

Kan velfærden reddes med privatiseringer?

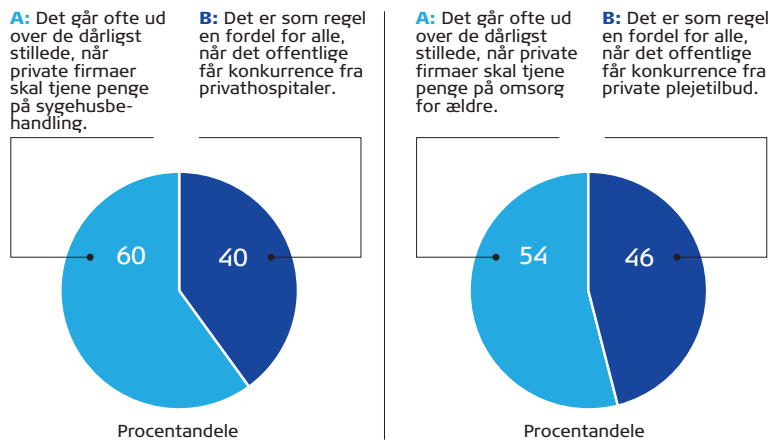
Privatisering har i mange år været et bud på, hvordan borgerne kan få adgang til velfærd, der ikke finansieres fuldt ud over skatten eller i hvert fald ikke er organiseret i offentligt regi. Idéen havde historisk svorne tilhængere og modstandere. Det er nok i mindre grad tilfældet i dag, hvor begge lejre måske har fået et tydeligere blik for nuancerne.

Spørger vi helt generelt, om "borgerne vil få bedre service, hvis flere opgaver løses af private firmaer", får vi positivt svar fra hver tredje – 32 pct.

Modargumentet har ofte været, at dårligt stillede stilles endnu dårligere af privatisering. Det argument får tilslutning fra 60 pct., når der spørges til sygehusbehandling, og 54 pct., når emnet er private plejehjem.

Figur 10.11
– Konkurrence vs. sociale hensyn

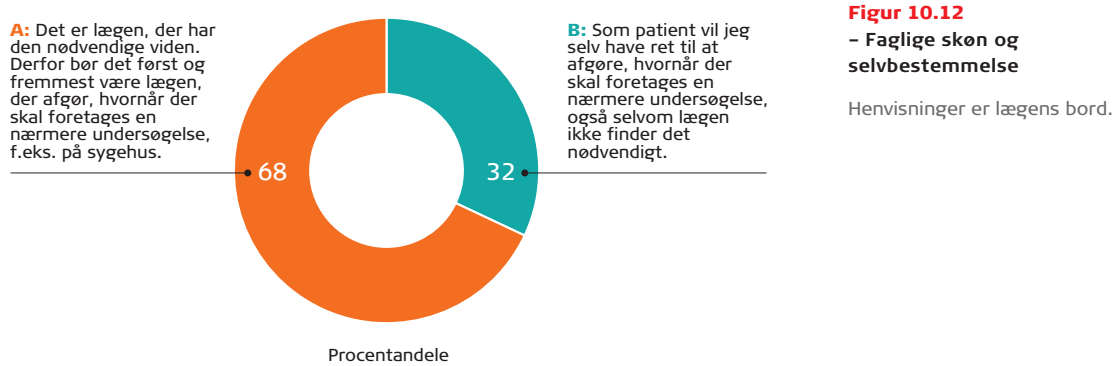
Mere tilslutning til konkurrence i ældreplejen end på sygehusområdet.

Spørgeformulering: Her kommer nogle små diskussioner mellem A og B. Angiv hvem du er mest enig med (selvom du måske ikke er helt enig med nogen af dem). Antal svar: 1383/1423.
Kilde: Tryghedsmåling 2023.

Der er ikke et flertal, der stiller sig bag de private løsninger, når dilemmaet stilles op som her. I begge tilfælde er der dog et stort mindretal, der ser privatisering som en fordel for alle. Det kan måske hænge sammen med, at behandling på privathospital ofte sker for det offentliges regning, og fordi private plejetilbud forbindes med selvejende institutioner og lignende og ikke med egentlige plejehjemsfirmaer. Det er klart et område, hvor mange har ambivalente holdninger.

Sådan tolker vi også svaret, når vi spørger til borgernes villighed til at lade fagfolk rationere adgangen til undersøgelser mv. i det specialiserede sundhedsvæsen. Det ses i figur 10.12.

Figur 10.12
– Faglige skøn og selvbestemmelse

Henvisninger er lægens bord.

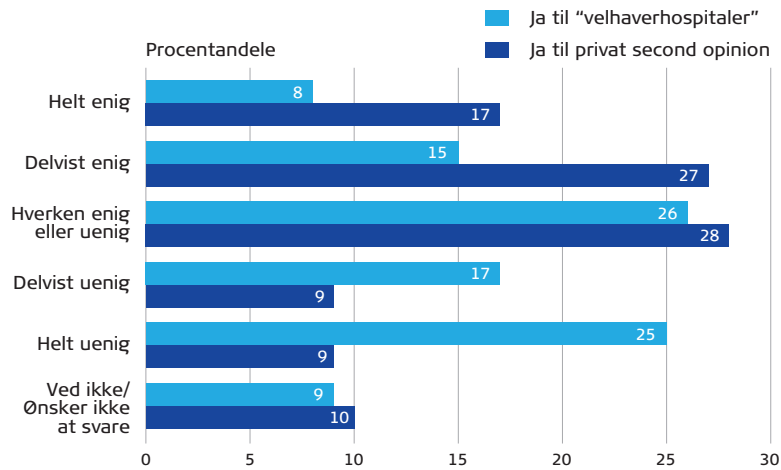
Figurtekst: Er du mest enig med A eller B i den følgende lille diskussion om, hvem der skal bestemme om et helbredsproblem skal undersøges nærmere. Antal svar: 1404.

Der er ikke tvivl om, at flertallet – selv i dr. Googles tidsalder – lægger vægt på rigtig medicinsk autoritet. Men svaret afspejler nok også, at svarpersonerne blev tvunget til vælge mellem to lidt ekstreme alternativer. Flertallet ville nok foretrække at tage en snak med lægen, som kunne føre til en fælles forståelse af næste skridt. Frit valg er godt, men bedst med kyndig vejledning.

Men svarfordelingen hænger også sammen med et vist forbehold over for at se sundhedsydelser som almindelige forbrugsvarer. Det ses i figur 10.13.

Figur 10.13
– Nja til privathospitaler

4 ud af 10 synes dårligt om flere privathospitaler for dem, der har råd ...

Spørgsmålsformulering. Det ville være godt, om der kunne ske en betydelig vækst i privathospitaler, hvor folk, der er villige til at betale det hele selv, kan få en særlig behandling (lyseblå i figuren). Det er vigtigt, at man kan gå til et privathospital, hvis man er i tvivl om en afgørelse i det offentlige sundhedsvæsen (mørkeblå i figuren). Svorskala: Helt enig, delvist enig osv. Antal svar:1385.

Kun 8 pct. erklærer sig helt enige i, at det ville være godt med en betydelig vækst i privathospitalerne for folk, der vil betale selv. Sammen med de delvist enige vokser tilslutningen til 23 pct., mens 42 pct. er mere eller mindre imod.

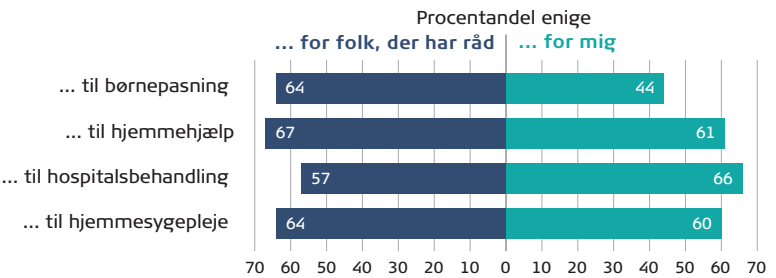
Spørger man i stedet, om det er godt med private alternativer, når man ikke er overbevist om en afgørelse i det offentlige sundhedsvæsen, vokser tilslutning til ca. det dobbelte (44 pct.), mens modstanden skrumper til ca. det halve (18 procent). Privatisering bør ikke tage overhånd, men private alternativer er gode at have i baghånden.

I kapitel 1 var 42 procent utrygge for, om de vil få den rigtige behandling, hvis de bliver syge. En tilsvarende andel på 38 pct. er enig i, at man i fremtiden bliver "nødt til at have en privat forsikring, hvis man vil være sikker på at få den bedst mulige behandling, hvis man bliver alvorligt syg". De uenige her er 28 pct., og det tyder på at en betydelig del af befolkningen forbereder sig på privatiseringer langt ind i sygehusvæsenet – uanset om de kan lide idéen eller ej.

Pragmatismen er også tydelig i et lille spørgeeksperiment, hvor vi har delt svarpersonerne op i to grupper.

Den første gruppe er blevet spurgt, om de finder det i orden at folk med tegnebogen i orden kan købe sig til højere standarder på fire områder, herunder hospitalsbehandling. Den anden gruppe er spurgt, om det er vigtigt for dem selv at kunne vælge private løsninger på de samme områder, hvis de ikke er tilfredse med de offentlige tilbud.

I figur 10.14 er de to gruppers svar sat op over for hinanden.

Figur 10.14
– Ja til private alternativer ...

... men 6 af 10 er OK med, at man kan købe bedre sig til bedre løsninger.

Spørgsmålsformulering 1 (mørkeblå): Hvor enig i du i disse synspunkter. Hvis folk har råd, er det helt OK, at de køber sig til bedre løsninger inden for (se figuren) end dem som det offentlige tilbyder. Spørgeformulering 2 (turkise): Hvor enig i du i disse synspunkter. Det er vigtigt for mig, at jeg kan vælge en privat løsning, hvis de offentlige tilbud inden for (se figuren) ikke er gode nok. Svorskala: Helt enig, Delvist enig, Hverken enig eller uenig, Delvist uenig, Helt uenig. Ved ikke/Ønsker ikke at svare. Andel helt og delvist enige er lagt sammen.

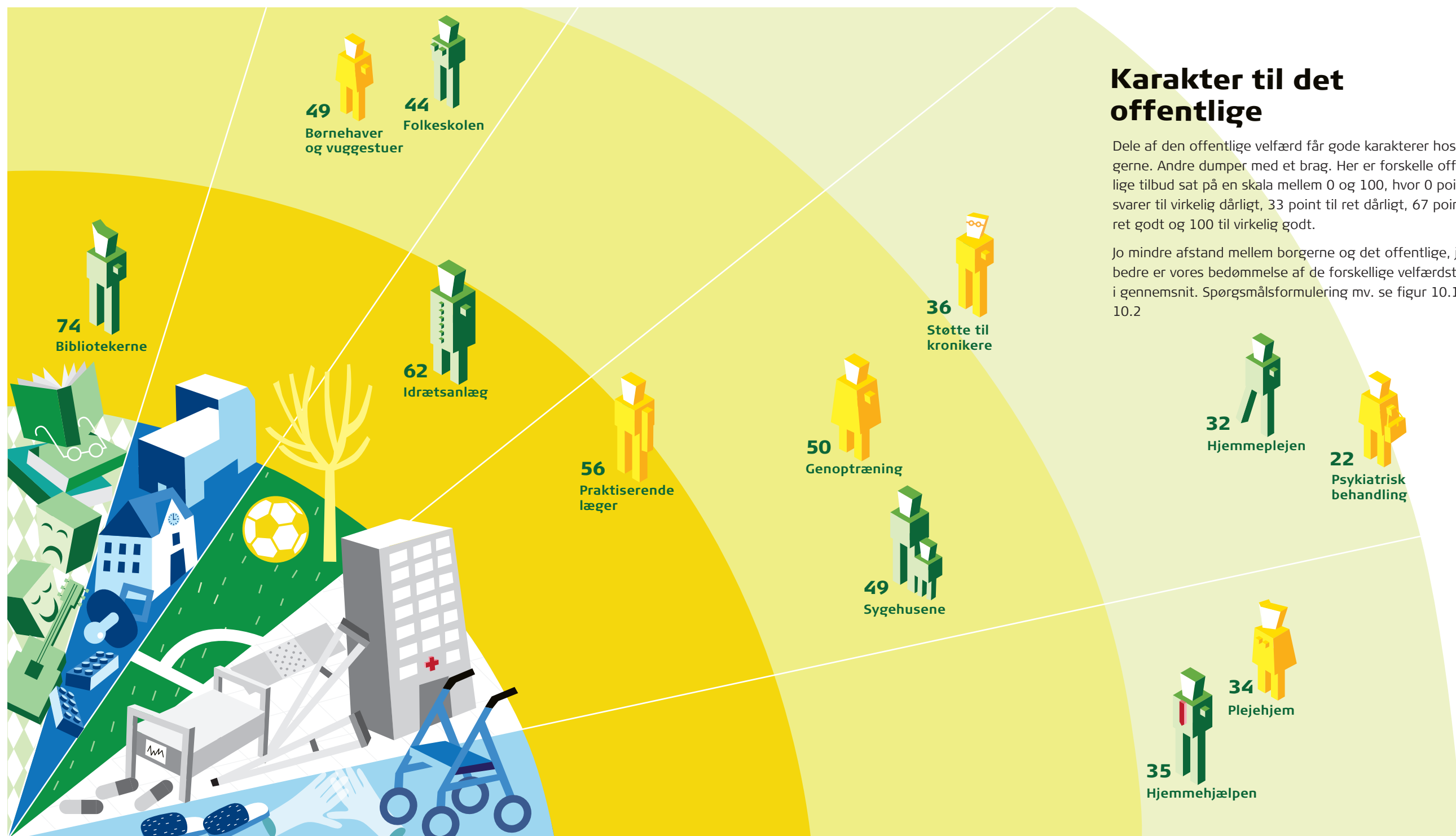
Kilde: Tryghedsmåling 2023

Det er for det første tydeligt, at der er ret stor accept af private løsninger på alle fire punkter. Når kun 44 pct. finder det vigtigt for dem selv med private alternativer til utilfredsstillende, offentlig børnepasning, kan det nok forklares med, at mange ikke har (eller udsigt til at få) børn.

Der er også "kun" 57 pct., der finder det "helt OK", at velhavende folk kan købe sig til en bedre standard, når det gælder hospitalsbehandling. Det er samtidig det eneste af de fire punkter, hvor endnu flere finder det vigtigt at have et alternativ til et evt. dårligt offentligt tilbud.

Når det gælder børnepasning, hjemmehjælp og hjemmesygepleje er ca. to tredjedele indforstået med, at folk med penge kan købe sig til en bedre standard end det offentlige. Lidt færre – men dog mere end 60 pct. – lægger dog vægt på at have et privat alternativ i baghånden.

Det kan man efter behag se som et udslag af den frihed, som borgere kan forvente i et velstående velfærdssamfund eller som et aspekt af en offentlig velfærdskrise.

Noter

- 1. I 2021 lå de offentlige andel af BNP på 50,8 pct. i Danmark vs. 51,5, der er gennemsnittet i hele EU. Se: Eurostat/ Euroindicators 118, 2022
- 2. Nye Borgeliges vælgere er mest kritiske i bedømmelsen af alle de undersøgte velfærdsområder med 33 pct. og 22 pct., der er tilfredse med henholdsvis hospitalerne og hjemmehjælpen. De mest tilfredse vælgere på disse punkter er Venstres, hvor 58 pct. er tilfredse med hospitalerne og 42 pct. siger god for hjemmehjælpen. Den laveste andel tilfredse med folkeskolen findes også blandt Nye Borgerliges vælgere (35 pct). Her er de mest tilfredse de radikales og DFS vælgere med 58 pct. tilfredse.
- 3. Der var igennem hele foråret kritisk debat af sygehusvæsnet med fokus på personalemangel og vanskeligheder med at overholde ventetidsgarantierne. En medvirkende forklaring kan dog også være, at der er brugt forskellige svarkategorier i Tryghedsmålingerne og de historiske undersøgelser. De sidste har brugt svarmuligheden "ikke helt godt," mens den tilsvarende formulering i Tryghedsmålingen er "ret dårligt". Der er grund til at tro, at den historiske formulering i højere grad opfanger noget af den milde, bekymrede kritik blandt nogle, der ikke ligefrem vil kalde hospitalernes ydelser for (ret) dårlige. Derfor kan andelen af kritikere være højere i de historiske undersøgelser. Vi ser dog ikke samme effekt af spørgsmålsformuleringen i de øvrige spørgsmål.
- 4. Antallet af svarpersoner, der er hyppige brugere af de pågældende tilbud varierer mellem 126 (hjemmeplejen) og 203 (psykiatrien).
- 5. Mange års forskning har dog vist, at det typisk er sygehusene, der svares på, selvom der spørges til sundhedsvæsnet.
- 6. Christen Sørensen tager udgangspunkt i det meget store betalingsbalanceoverskud. Det lægger beslag på mange personer til at producere dette. Hvis man revaluerer kronen vil det kunne frigøre arbejdskraft. Danmark har siden 2010 haft et årligt overskud på over 100 mia. kr. og med en ret stærk stigende trend. I 2023 forventes et overskud på mere end 250 mia. kr.

Kapitel 11

Børnene og deres kommune

Det er ikke svært at tegne billeder med ord. Det kræver bare lidt retorisk snilde eller måske en digterisk åre. Sværere er det at afgøre, hvor godt billedet ligner virkeligheden – om overhovedet.

En af metoderne *er* repræsentative surveys. Som Tryghedsmålingen. Men forudsætningen er selvsagt, at de faktisk *er* repræsentative. At vi kan gå ud fra, at vi med en vis sandsynlighed ville få ca. de samme svar, hvis vi spurgte alle.

YouGovs spørgepanel, som er brugt i undersøgelsen, er repræsentativt i mange henseender – op til folketingsvalg rammer instituttet fx valgresultatet nogenlunde på kornet. At panelet formodentlig er mindre repræsentativt i andre henseender, så vi i kapitel 3, hvor vi fandt en del flere volds ofre end andre har gjort med bedre metoder.

Noget lignende ser vi med de svar, der præsenteres i dette kapitel om behandling af sager om børn i kommunerne – som forældrene har oplevet dem. Vi tvivler på, at de tal, vi præsenterer, er typiske for hele befolkningen. Vi gætter på, at det især skyldes, at forældrene regner mere med, end vi havde lagt op til. Der er i det hele taget store spørgetekniske udfordringer, når vi undersøger et felt med så mange uensartede og sammenfildrede problemer.

Men vi ved, at vi har fået disse svar af i alt 449 forældre. Det er så mange, at deres udsagn er væsentlige i sig selv – om de så var de eneste, der oplevede tingene sådan. Og deres erfaringer eller vurderinger er der ingen grund til at sætte spørgsmålstejn ved.

Vi fremlægger dem i håbet om, at de dels kan inspirere kommunerne, dels få socialområdets forskere til at gå vores data igennem med deres ekspertise og endnu mere skarpslebne analytiske redskaber.

Problemernes tal

Der er sandsynligvis en overrepræsentation i vores stikprøve af forældre med børn, der anbragt uden for hjemmet. I andre tilfælde skyldes de høje tal antagelig overrapportering. Men der er også andre tal, som kommer tæt på, hvad vi kan se i andre kilder.

Fx oplyser 18 pct., at de har modtaget en såkaldt **underretning om mistanke om mistrivsel** for et eller flere af deres børn siden 2019. Det kan ikke afvises som usandsynligt. Antallet af den slags underretninger (typisk fra skole- eller sundhedsmyndigheder) løber op i næsten 80.000 børn årligt, dvs. 7 pct. af alle børn.

At 25 procent har oplevet, at et af deres børn blev **henvist til skolepsykolog**

eller PPR (Pædagogisk Psykologisk Rådgivning), har vi heller ikke solidt belæg for at afvise. Statistikken på området er mangelfuld, så vi ved ikke så meget om, hvad de 3.673 fuldtidsårsværk i PPR bruges til⁴. Det forekommer dog ikke sandsynligt, at PPR og skolepsykologerne har fået henvist hvert fjerde barn siden 2019. Hvis svarpersonerne i virkeligheden regner alle kontakter mellem deres børn og de pågældende institutioner også for 2019, er det naturligvis en anden sag.

20 pct. af svarpersonerne har fået et barn **henvist til undersøgelse i børne- og ungdomspsykiatrien**. Der er for øjeblikket ca. 17.000 henvisninger årligt, så hvis 20 pct. af svarpersonerne har oplevet det for et af deres børn siden

2019, er de meget lidt repræsentative på det punkt. Ser man derimod på alle, der får en diagnose i løbet af barndommen, ligger tallet på ca. 15 pct. – og ikke alle henviste ender med en diagnose. I det lys er 20 pct. ikke helt ude af proportion.

Det virker meget højt, når 20 pct. af svarpersonerne oplyser, at deres barn/børn **har modtaget specialundervisning**. Ifølge KL går 6,5 pct. af skoleeleverne – ca. 34.000 i alt – i specialklasser eller specialskoler i 2022. Her går de typisk i flere år, så hvis 20 pct. af forældrene i undersøgelsen har oplevet det siden 2019, er de ikke typiske forældre. Men ud over at specialundervisning måske kan forstås lidt bredere end i KL's statistik, er det muligt, at nogle svarpersoner refe-

rerer til specialundervisning, som deres børn har fået før 2019.

Blandt forældrene i undersøgelsen har 9 pct. oplevet, at deres børn har været **anbragt uden for hjemmet**. Det er et område, hvor statistikken er i top (hvis man ser bort fra tilfælde, hvor et barn midlertidigt bor hos et familiemedlem etc., og dem spørger vi ikke til her). VIVE har beregnet, at ca. 4 pct. af alle børn oplever at blive anbragt uden for hjemmet i en periode i løbet af deres barndom, så selvom vi måtte medregne alle udeanbringelser i løbet af forældreskabet, kommer vi ikke i nærheden af 9 pct.

Børnene på dagsordenen

Børnene er pr. definition interessante, men i de senere år har interessen været ekstra stor af flere grunde.

Den vigtigste er den mistrivsel hos unge, som der kan findes spor af helt ned i børneværelset. I disse år henvises 17.000 børn og unge årligt til børnepsykiatrien, og antallet vokser kraftigt (se også boksen side 54 om de unges trivsel).

En anden grund er, at udgifterne til børneområdet er så svære at tøjle. Støtten til børn og unge er spredt ud over et stort antal konti på skole-, sundheds- og socialområdet og gøres ikke samlet op. Men i kommunerne har man i de senere år bl.a. oplevet udgifterne til specialundervisning vokse kraftigt. Den udgjorde 20,5 pct. af de samlede skoleudgifter i 2016, men i 2022 var den ifølge KL vokset til 26,3 pct., af udgifterne. Kommunerne bruger også stadig flere millioner på såkaldt ”forebyggende foranstaltninger” på det sociale område, der skal nedbringe antallet af anbragte børn og unge¹.

En tredje grund til opmærksomhed er, at der har været heftig og vedholdende kritik af behandlingen af børnesager i kommunerne². Rigtig mange af de kommunale afgørelser bygger på skøn og afvejninger af de behov, der ligger bag forældrenes ønsker til kommunen. De kan naturligvis anfægtes, og det bliver de.

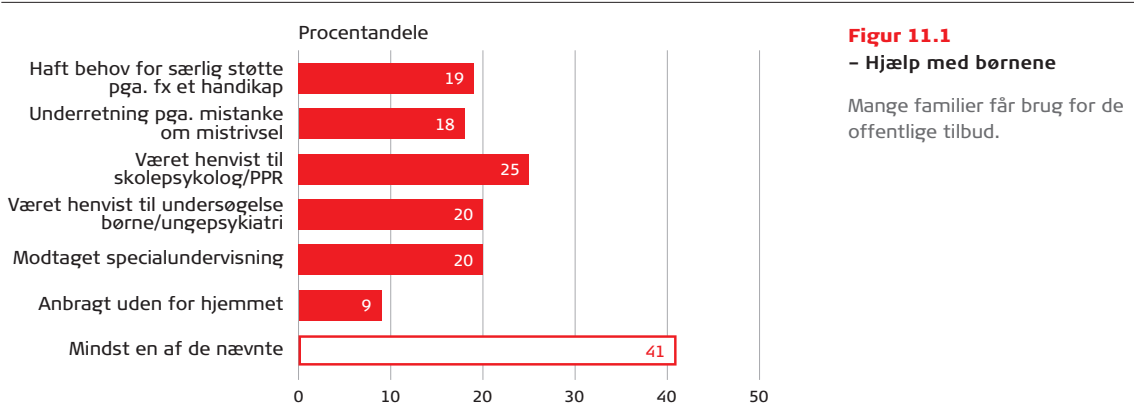
Der findes ingen samlet opgørelse over, hvor mange gange landets kommuner siger ja eller nej til forældre i løbet af et år. Vi ved heller ikke, hvor mange af afgørelserne, der ikke lever op til de standarder, der gælder for offentlig sagsbehandling.

På udvalgte områder er det dog undersøgt grundigt. Især er det blevet klart, at mængden af klager på handicap-området er ganske stort, og at klagerne meget tit får medhold i Ankestyrelsen. Det har ført til en vedholdende kritik, senest fra Folketingets statsrevisorer i marts 2022³. Statsrevisorerne kritiserede også Socialministeriet for at følge for lidt op på tidligere kritik af den kommunale praksis.

I kontakt med kommunen

Spørgsmålene om børnesagerne er stillet til forældre i stikprøven under 50 år. Afgrænsningen er sket for sikre, at svarene er nogenlunde nutidige. Af samme grund er svarpersonerne alene blevet spurgt om kommunekontakter, der rækker fra 2019 og frem til sommeren 2023, altså ca. 4,5 år bagud – til 2019.

Spørgsmålene i figur 11.1 prøver at fange nogle af de væsentlige årsager til kontakt – vel vidende at listen i virkeligheden er meget lang. Når vi fx spørger, om forældrene har søgt offentlig støtte på grund af et ”behov for særlig støtte pga. fx et handicap”, er det et virkeligt finmasket net, der kastes ud og som sikkert fanger lidt af hvert.

Figur 11.1
– Hjælp med børnene

Mange familier får brug for de offentlige tilbud.

Spørgsmålsformulering: Næste spørgsmål drejer sig om dine børn. Vi er interesseret i at høre om du/I har været i kontakt med det offentlige om jeres børn inden for de senere år, og hvordan du oplevede kontakten. Vi ser kun på perioden fra starten af 2019 og frem til nu. Angiv gerne flere svar. Har et eller flere af dine børn siden 2019 (se formulering i figuren).

Svarmuligheder: 1. Ja, et af mine børn. 2. Ja, det gælder flere af mine børn. 3. Nej. 4. Ved ikke/ønsker ikke at svare. Antal svar: 449.

Kilde: Tryghedsmåling 2023.

Godt fire ud af ti – 185 i alt – oplyser, at de har været i kontakt med kommunen om et af de emner, vi spørger om.

At der har været kontakt betyder ikke nødvendigvis, at der også er åbnet en sag, der optræder i den officielle statistik. Det er samtidig meget sandsynligt, at svarpersonerne ikke i alle tilfælde har lagt mærke til, at vi kun spurgte til tilfælde efter 2019 – vi har givetvis en del svar fra nogle med ældre erfaringer i bagagen.

Det kan være med til at forklare, at næsten hver femte rapporterer, at de har spurgt kommune om støtte til barnets særlige behov. Omtrent lige så mange har haft børn i specialundervisning eller været henvist til børne- og ungepsykiatrien.

De har ofte været forbi den kommunale Pædagogisk Psykologisk Rådgivning (PPR), der bl.a. tager stilling til, om børn har brug for specialpædagogiske tilbud.

Det er også knap hver femte, der har modtaget en såkaldt underretning, der skal sendes til forældrene, hvis nogen tæt på barnet har mistanke om mistrivsel.

Ca. halvt så mange har haft børn anbragt uden for hjemmet.

Alt i alt oplyser 41 pct., at de har været i kontakt med kommunen om mindst en af disse ting, og flertallet har haft adskillige kontakter af forskellig slags.

I tekstboksen ”Problemernes tal” er disse procenter holdt op mod de oplysninger, vi i øvrigt har om de omtalte aktiviteter.

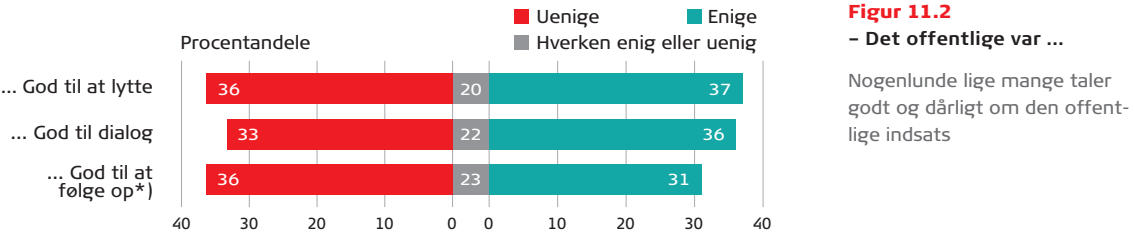
Nærkontakt med velfærdsstaten

Hvordan oplevede forældrene så kontakten med de offentlige velfærdsinstitutioner, dvs. kommunen eller – for børne- ungepsykiatriens vedkommende – regionen?

I langt de fleste tilfælde har der været tale om en række kontakter/et forløb, der har involveret flere forskellige personer og faggrupper/institutioner undervejs. De såkaldte underretninger fører fx i ca. 85 pct. af tilfældene til nye kontakter. Oplevelsen af forløbet har måske heller ikke været entydigt, og den kan have ændret sig undervejs – eller senere.

Spørgsmålene var, om det offentlige god til at lytte til barnets behov, om dialogen med kommunen var god, og om kommunens opfølgning bagefter har været god eller dårlig. Svarende giver et ret groft indtryk af den oplevelse, der endte med at stå tilbage hos forældrene.

Svarene ses i figur 11.2.

Spørgsmålsformulering: Hvor godt passer det følgende på jer: 1. Det offentlige/kommunen har været god til at lytte til vores barns behov. 2. Vi har haft en god dialog med det offentlige/kommunen. 3. Kommunen/Det offentlige har været dårlig til at følge op på det, der er besluttet/aftalt. Skala: Helt enig, Delvist enig, Hverken enig eller uenig, 4. Delvist uenig, Helt uenig, Ikke relevant for mig/os. NB *) Spørgsmålet om kommunens opfølgning er vendt om i figuren, så alle de kritiske svar går mod venstre, alle de positive mod højre. Antal svar: 449.

Kilde: Tryghedsmåling 2023.

En god tredjedel oplevede, at de offentlige repræsentanter var gode til at lytte sig ind på barnets behov og gode til at gå i dialog om det, mens en lille tredjedel også roser de offentlige organisationer for at følge sagerne til dørs.

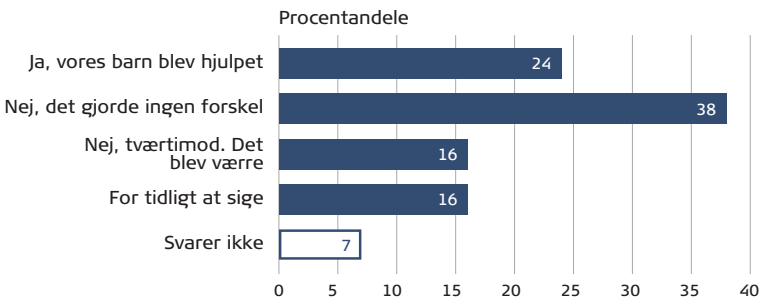
Der er dog nogenlunde lige så mange, der sidder tilbage med oplevelsen af, at det offentlige ikke lyttede, ikke førte en ordentlig dialog og ikke fulgte afgørelser og aftaler ordentligt op.

Svarene skal tages med det forbehold, at de i mange tilfælde drejer sig om forhold, der ligger år tilbage i tiden (trods spørgsmålets ordlyd også længere end 2019). Man må også forvente, at oplevelsen af processen vil farves af, hvad den endte med.

Det får vi et indtryk af i figur 11.3, der gengiver forældres svar på, om deres barn havde gavn af velfærdsstatens indsats.

Figur 11.3
– Hjalp det så?

Flertal føler sig ikke hjulpet.

Spørgeformulering: Synes du alt i alt at det offentlige indsats har gjort en positiv forskel for barnet? Svorskala: 1. Ja, den offentlige indsats har gjort en positiv forskel for vores barn. 2. Den offentlige indsats har hverken gjort en positiv eller negativ forskel. 3. Den offentlige indsats har gjort en negativ forskel. 4. Det er for tidligt at sige, om indsatsen har gjort en forskel eller ej. 5. Ved ikke/Ønsker ikke at svare.

Kilde: Tryghedsmåling 2023.

Hver fjerde af forældrene finder, at den offentlige indsats gjorde en positiv forskel for barnet. Hertil kommer dog 16 procent, der venter med at afsige dommen.

Bedst ligger specialundervisningen, som 27 pct. af forældrene finder har være til fordel for barnet. Lavest ligger udeanbringelser af børn, som kun 16 pct. af forældrene opfatter som en fordel for barnet. 30 pct. finder, at deres børn blev påvirket negativt, måske bl.a. bestemt af, om forældrene har samtykket i udeanbringelsen eller ej.

Det er også kun 17 pct. af de godt 150.000 årlige underretninger, der efter forældrenes opfattelse har hjulpet barnet – plus evt. nogle, hvor forældrene stadig har til gode at se resultaterne.

Hvordan ville et succesrigt resultat af undersøgelsen se ud? Vi taler bl.a. om børn med tunge og komplicerede problemer og om pressede forældre med meget omfattende krav til det offentlige. Fuld tilfredshed er næppe af denne verden.

Men at kun hver fjerde føler sig hjulpet ...

I det omfang det billede, vi her har malet, ligner virkeligheden, kan vi umuligt være tilfredse.

Noter

1. Ifølge regeringens Socialpolitiske redegørelse for 2022 (s. 78) er antallet af børn og unge, der modtager hjælp og støtte efter serviceloven, vokset over en længere årrække. Hvor der i 2014 var ca. 58.600 børn og unge, der var omfattet af en social indsats, er det steget til omkring 75.200 i 2021, dvs. ca. 16.600 flere børn og unge siden 2014. I samme periode er andelen af udsatte børn og unge, der modtager støtte efter serviceloven, steget fra 3,6 pct. til 4,7 pct. af alle børn og unge i aldersgruppen 0-22 år. Stigningen afspejler dog også, at kommunerne tidligere har indberettet mindre systematisk end nu.
2. En aktuel oversigt over ankesager kommune for kommune inkl. kommunens kommentarer findes på Socialministeriets hjemmeside: <https://sm.dk/danmarkskort/2023/jun/omgoerelses-procenter-paa-boernehandicapomraadet-i-2022>
3. På handicap-området har Ankestyrelsen realitetsbehandlet 6-8.000 sager om året siden 2015. I de seneste år har stadig flere klager fået medhold, og i 2022 blev kommunerne bedt om at tage næsten halvdelen af sagerne op igen, da de ikke var behandlet efter reglerne eller ikke var oplyst godt nok. Der er i øvrigt væsentlig variation mellem antallet af klagesager i kommunerne – fra 0,4 sager pr. 1.000 indbygger til 23,1 i perioden 2013-2021. " Se: Rigsrevisionens beretning afgivet til Folketinget med Statsrevisorernes bemærkninger Forvaltningen af handicapområdet. Side 10. Marts 2022.
4. Se: Deloitte: Undersøgelse af kommunernes pædagogisk-psykologiske rådgivning. 2020)

Bilag 1

Sådan har vi lavet Tryghedsmåling 2023

Tryghedsmåling 2023 er først og fremmest baseret på en surveyundersøgelse, der er gennemført i perioden 8. juni – 10. juli 2023. Kapitlet om Ukraine trækker desuden på tre særmålinger fra hhv. marts 2022, og marts 2023. De er sammenfattet i publikationerne "Krigen i Ukraine og danskerne", "Danskerne og krigen i Ukraine" samt "Krigen i Ukraine – år 2". Alle interviews er gennemført via internettet af analyseformaet YouGov og baseret på YouGovs Danmarks-panel, der er tilnærmelsesvist repræsentativt for befolkningen i Danmark. .

Til hovedundersøgelsen er der udsendt invitationer via e-mail. Data er indsamlet med henblik på at opnå svar fra et repræsentativt udsnit af den danske befolkning over 18 år. I alt har 6350 respondenter påbegyndt undersøgelsen, heraf har 5666 har gennemført den. 2274 respondenter har deltaget i tryghedsmålingen 2019 og 2886 respondenter har deltaget i tryghedsmålingen 2021.

En analyse viser, at kvinder er i overtal blandt svarpersonerne, idet hele 57,2 pct. er kvinder, og 42,8 pct. er mænd. Også de yngste grupper er underrepræsenteret. Data er derfor vejet på baggrund af et ideal fra Danmarks Statistik, således at svarene er mest muligt repræsentative for befolkningen med hensyn til køn, alder, bopæls-region og uddannelse. Derimod er det givet, at den ikke er repræsentativ for samfundsgrupper, der ikke besvarer digitale spørgeskemaer, fx svage ældre eller hjemløse.

Som alle analyseinstitutter har YouGovpanelet nogle karakteristiske "husskævheder," som man ikke kan veje sig ud af, da vi ikke har en objektiv facitliste (som vi har, når det fx gælder alders- og kønsfordelingen i samfundet). Sammenholdes resultaterne med eksempelvis de løbende valgundersøgelser fra Det Danske Valgprojekt, viser YouGov-målingerne generelt stor overensstemmelse, men enkelte karakteristiske afvigelser så som en noget større politisk mistillid og en noget større skepsis over for indvandrere. Disse afvigelser har vist sig meget stabile over tid (siden 2011). En sammenligning med en tilsvarende undersøgelse af Danmarks Statistik, baseret på et tilfældigt udtræk fra CPR-registret, viste, at YouGov's andele af utrygge var nogle procent højere. Også her er der grund til at formode, at forskellen er stabil over tid, så ændringerne fra år til år er pålidelige.

Der er således ikke fornuftig tvivl om, at utrygheden har været stigende i de knap 20 år, vi har målt på det. Det er ligeledes hævet over tvivl, at yngre er mindre trygge i gennemsnit end ældre, og at der er sammenhæng mellem tryghed og helbred. De resultater, der drejer sig om befolkningens vurdering af velfærden og deres ønsker til den, har endvidere kunnet sammenholdes med resultaterne af Aalborg Universitets valgundersøgelse, der blev gennemført omtrent samtidig og gav et meget tilsvarende resultat. Alt i alt er der ikke grundlag for at betvivle hverken disse eller undersøgelsens generelle billede af udviklingstendenserne i vores tidsserier.

Forskellene mellem samfundsgrupperne er normalt uhyre robuste i forhold til variationer i survey-design. Man finder altså de samme forskelle mellem mænd og kvinder, unge og gamle, beskæftigede og arbejdsløse osv. Og med de store stikprøver i YouGov-målingerne kan man gå ned på temmelig små grupper, inden resultaterne bliver upålidelige pga. statistisk usikkerhed.

Tryghedsmåling 2023 er udformet af **professor Jørgen Goul Andersen**, Aalborg Universitet, **konsulent Jacob Andersen**, Dansk Kommunikation og **forskningschef Anders Hede**, **Sophie Danne-ris** og **Peter Madsen**, TrygFonden. Analysen af data er foretaget af Jørgen Goul Andersen. Projektet er ledet af Jacob Andersen, der også har forfattet teksten. Det er den tolvte mere omfattende tryghedsmåling, som er gennemført af TrygFonden siden 2004, hvortil kommer flere mindre undersøgelser af bl.a. befolkningens syn på bl.a. terror, digital tryghed, klima, Covid19 og tryghed i arbejdslivet. Alle undersøgelserne er præsenteret på TrygFondens site, hvor de også kan downloades:

<https://www.tryghed.dk/viden/tryghedsmaalinger>

Bilag 2

Faktoranalyse – Tryghedsmåling 2023

	Component		
	1	2	3
eigenvalue	8,293	1,327	1,213
% variance	43,6	7,0	6,4
q35_1 For at miste mit arbejde	,656	,140	-,177
q35_2 For at jeg bliver overfaldet eller slået	,170	,697	-,056
q35_3 For at mangle penge, hvis der kommer en uventet udgift	,878	-,157	-,041
q35_4 For at få en uoverskuelig opgave på mit arbejde	,516	,360	-,215
q35_5 For at blive offer for et terrorangreb	,012	,787	,068
q35_6 For sygdom i familien	,122	,436	,291
q35_7 For at blive udsat for et indbrud	-,007	,744	,115
q35_8 For ikke at have helbred til at kunne klare at arbejde	,503	,197	,207
q35_9 For at familiens økonomi trues af dårligt helbred	,661	,110	,185
q35_11 For ikke at få tilstrækkelig pleje, når jeg bliver gammel	,042	,058	,804
q35_12 For ikke at have penge nok, når jeg holder op med at arbejde	,599	-,138	,452
q35_13 For ikke at kunne forlade arbejdsmarkedet på en værdig måde, når den tid kommer	,518	-,117	,490
q35_18 For at jobs, som passer til mig, bliver overtaget af østeuropæere	,355	,421	,045
q35_20 At mine indkomster er uregelmæssige	,755	,116	-,015
q35_23 At jeg får alvorlig stress, så jeg i længere tid ikke kan klare kravene i hverdagen	,655	,163	,024
q35_28 For at stigende energipriser giver mig/os seriøse økonomiske problemer	,652	-,024	,258
q35_30 For ikke at få den tilstrækkelige behandling hvis jeg bliver syg	,206	,116	,650
q35_31 For at klimaproblemerne kommer ud af kontrol	-,104	,280	,444
q35_32 For at miste penge på min bolig	,456	,285	,123
Extraction Method: Principal Component Analysis. Rotation Method: Oblimin with Kaiser Normalization. a. Rotation converged in 13 iterations.			

Faktoranalysen organiserer svarene på en række spørgsmål i dimensioner, alt efter styrken i de statistiske sammenhænge mellem svarene. Denne analyse grupperer svarene i tre dimensioner.

Bilag 3

Samfundsbekymringer 2009-2023

	2009	2011	2013	2015	2017	2019	2021	2023
Kriminalitet	61.7	53.9	57.7	53.1	55.3	54.1	46.2	40,2
At Danmark bliver ramt af et terrorangreb	24.5	25.7	21.5	30.5	50.0	37.0	30.1	22,6
At man ikke kan stole på de fødevarer, man køber	44.8	45.3	44.0	38.4	31.2	32.4		
At miljøet bliver ødelagt	60.7	59.0	53.6	53.7	65.0	71.9		
Den globale opvarmning	55.0	47.1	47.0	47.1	61.4	70.1	52.9	58,3
At coronaepidemien medfører en dyb økonomisk krise							48.9	
Arbejdsløsheden	46.0	53.1	65.4	52.6	40.8	29.2	26.8	19,4
At mange danskere sætter sig i alt for stor gæld	39.6	49.8	46.8	34.6	45.4			
At renten kan stige	23.1	28.6	27.7	22.9	26.8	21.7	25.8	35,2
At der ikke bliver penge nok til de mange ældre				64.8	64.1	65.6	52.3	56,3
At der ikke bliver råd til velfærd i fremtiden	55.9	60.3	65.5	63.0	67.1	69.2	57.1	59,1
At danskerne lever et alt for stresset liv	44.8	46.4	47.0	47.3	54.7	55.5	52.8	55,3
At mange børn og unge trives dårligt						69.3	59.2	63,3
At flere regler og forbud går ud over den personlige frihed						47.8	43.5	
At det mislykkedes at integrere indvandrene i samfundet	53.8	48.6	56.7	56.2	62.6	61.5	57.7	41,9
At der kommer langt flere flygtninge og migranter						56.4	50.4	51,2
At USA ikke længere er en troværdig allieret						53.9	32.9	28,5
At Rusland truer sine nabolande						48.4	45.4	64,0
At Kina med tiden kommer til at dominere hele verden						40.4	43.2	40,2
At mænd med magt krænker kvinder seksuelt							40.7	
At mange anklages for seksuelle krænkelse uden grund							38.6	
At vi får meget stigende priser								58,4
At krigen i Ukraine fører til en ny økonomisk krise								58,2
At det danske militær er for svagt								41,4
At konflikter med Rusland fører til mangel på energi								40,1
At Vesten ikke kan levere et effektivt modsvar på Ruslands invasion								39,7
At krigen i Ukraine breder sig, så Danmark bliver inddraget militært								41,8
At udenlandske magter prøver at påvirke holdninger i Danmark								39,6
At udenlandske agenter saboterer dansk infrastruktur								38,1

Spørgsmålsformulering: Nedenfor er nævnt en række samfundsproblemer, som man som borger i Danmark kan være mere eller mindre bekymret over. Angiv hvor bekymret du som borger for tiden er for hvert af disse samfundsproblemer. Dvs. det er meget bekymret + bekymret i pct. af samtlige svarpersoner 18-65 år. Svarpersoner 65+ er udeladt fordi stikprøven tidligere var ret skæv i mht til de ældre, idet en stor del ikke udfyldte spørgeskemaer på nettet. Det er blevet langt mindre udtalt de seneste år, og derfor gengives tal fra 2023 for hele populationen, inkl. de ældste. Det kan i nogle tilfælde ændre svarfordelingen med nogle procent – fx er de ældre mere optaget af kriminalitet og mere skeptisk vs indvandring end de yngre. De er også skarpere i fordømmelsen af Ruslands invasion i Ukraine.

Tryghedsmåling 2023 ...

... kortlægger den danske befolknings utryghed og bekymring i sommeren 2023, det år vi igen fik inflation, rentestigninger og krig i Europa.

Tryghedsmåling 2023 behandler den voksende stress og utryghed blandt unge og sætter den i sammenhæng med den globale tendens til mistrivsel i de yngste generationer. Et andet hovedtema er den rumlende utilfredshed med mange offentlige velfærdstilbud – på et tidspunkt, hvor stadig flere offentlige stillinger står ubesatte. Et særligt afsnit er helliget krigen i Ukraine, som fortsat engagerer befolkningen levende i krigens år 2.

Tryghedsmåling 2023 viser, hvordan vores bekymringer og utryghed har udviklet sig i de seneste knap 20 år – både dem, der blev værre og dem, der gik over igen.

TrygFonden

TrygFonden varetager TryghedsGruppens almennyttige arbejde. TryghedsGruppen er største aktionær i forsikringselskabet Tryg og skaber værdi og tryghed gennem langsigtet ejerskab og almennyttige udelinger. Læs mere på tryghed.dk.

ISBN 978-87-93652-99-6